communitas
foundation

ХРИСТИЯНСТВО И КУЛТУРА

Издава фондация „Комунитас“

Редакция
Център за култура и дебат „Червената къща“
София 1000, ул. „Любен Каравелов“ 15
Тел./факс: 981 0555
e-mail: hkultura@communitas-bg.org

Главен редактор
доц. д-р Момчил Методиев

редакционен екип:
Димитър Спасов
Венета Домусчиева
Тони Николов

оформление:
Чавдар Гюзелев
Николай Киров

разпространение:
Стефан Банков

печат:
Полиграфически комбинат – София

През 2013 г. списание „Християнство и култура“ излиза в 10 броя и се подготвя от два редакционни екипа.
Редакционният екип с главен редактор Момчил Методиев в състав В. Домусчиев, Д. Спасов, и Т. Николов подготвя шест броя и си поставя за цел да отрази актуални и дискусионни проблеми от областта на християнството и културата.
Редакционният екип с главен редактор проф. К. Янакиев в състав проф. Г. Калпакчиев, проф. Ц. Бояджиев и Н. Трейман подготвя четири броя с академична насоченост.
Списанието е свободна дискусионна територия. Не бива да се очаква, че публикуваните текстове се вписват в една единна (и единствено възможна) коректност. Мнения в списанието отразяват личните позиции на своите автори и независимо от възможните различия трябва да бъдат възприемани като поканен дебат.

© „Християнство и култура“, 2013
Непоръчани от редакцията ръкописи и материали не се връщат и съхраняват.
Всички права запазени!
Цена 5 лева.

Интернет издание с пълен архив на списанието:
www.hkultura.com

ISSN 1311 – 9761

ХРИСТИЯНСТВО и КУЛТУРА
година XII/2013/брой 7 (84)

съдържание

Йоан XXIII. Българският папа 5

Архиепископ Анджело Джузепе Ронкали – папа Йоан XXIII и историческите корени на българската уния Светлозар Елдъров

Папа Йоан XXIII (1881–1963 г.). Биография Фондация „Папа Йоан XXIII"

Разговор 25

Понякога зад добрата фасада се крие нестабилна сграда – с отец Дончо Александров от Врненската епархия разговоря Димитър Спасов

Християнска цивилизация 30

Нито древен, нито модерен – християнин Даниел Ропс

Християнство и история 45

„Абсолютно неподходящ." Личността на Доростолски митр. Иларион през погледа на Държавна сигурност Момчил Методиев

Съвременно богословие 59

„Висша форма на любовта към ближния": към историята и теорията на богословието на освобождението дякон Августин Соколовски

Репортаж 68

Да посветиш живота си на Бог. Репортаж от кармилския манастир „Св. Дух" Димитрин Чернев

Свидетели на вярата 80

Св. Никита Ремесиански и евангелизацията на бесите Венцислав Кърчев

In memoriam 90

Убит е свещеник, критикувал остро висшия клир на РПЦ Дря Згвоздин

Догматът за Църквата в каноните и практиката о. Павел Аделгейм

Нови книги 104

Антропологическите предпоставки: човешкият състав Жан-Клод Ларше

Франциск, молещият се човек: първият южноамерикански папа Марио Ескобар

Християнство и култура 119

Храмове от новия век Людмил Димов

Абонамент за списание *Християнство и Култура*

ХРИСТИЯНСТВО И КУЛТУРА

През 2014 г. списание
Християнство и култура
ще излезе в 10 броя.

Цени за абонамент в България:

За 12 месеца – 25 лева
За 6 месеца – 15 лева

Абонаментът може да се направи:

Онлайн на адрес
www.roncalli-books.org

Книжарница за християнска литература "Анджело Ронкали"
тел. (02) 483-97-55
roncalli@abv.bg

Български пощи ЕАД
http://www.bgpost.bg/
тел.: 02/949 32 80 (в делнични дни: 9:00-17:30)
e-mail: info@bgpost.bg

Доби Прес ЕООД
http://www.dobipress.bg/
тел.: 02/963–30-81 факс: 02/963-30-93
e-mail: a.balabanova@dobipress.bg

Разпространение на Печата АД
http://razprostranenie.com/
тел. (02) 931 80 22
e-mail: i_petrov@razprostranenie.com

За повече информация:
Стефан Банков; Тел. 0884009250; e-mail: sbankov@communitas-bg.org

Професор д. ист.н. Светлоз р Елдъров р боти в Институт з б лк нистик с Център по тр кология при БАН. З ним в се с историят н к толическ т и пр восл вн т църкв в Българ рия и н Б лк ните през XIX – XX век, м кедоно-одринското освободително движение, войните з н ционално освобождение и обединение, българ рохърв тските отношения. Член е н М кедонския н учен институт, Тр кийския н учен институт, Българ ск т соци ция по военн история, Българ рското историческо дружество. Уч ств в редколегиите н спис ният *Б-лк-ни*, *М-кедонски преглед*, *Военноисторически сборник*. Автор е н моногр фии, студии и ст тии в специ лизир ни изд ния, н учнопопулярни публик ции, сцен рии з докумен т лни филми.

Професор д.ист.н. Светлозар Елдъров

АРХИЕПИСКОП АНДЖЕЛО ДЖУЗЕПЕ РОНКАЛИ – ПАПА ЙОАН XXIII И ИСТОРИЧЕСКИТЕ КОРЕНИ НА БЪЛГАРСКАТА УНИЯ

П п Йо н XXIII (Анджело Джузепе Ронк ли) з ем Св. престол от 28 октомври 1958 до 3 юни 1963 г. И тези непълни пет години н неговия понтифик т об че с дост тъчни, з д му осигурят място в историят к то п п т , свик л Втория в тик нски събор и променил бъдещето н К толическ т църкв . З съвременниците, които го позн в т по скромността и човешк т му топлот , той е Добрия п п . З българите, с които споделя едно от н й-дин мичните и др м тични десетилетия н н ш т история, рхиепископ Анджело Джузепе Ронк ли и до днес ост в Българ рския п п . Тов прозвище не е белег н провинци лн претенция или н ориент лск ф мили рност. То е колкото изр з н ув жение и призн телност към искрен приятел н българ рския н род, толков и резулт т н обективен исторически прочит н зн ченето н българ рското десетилетие от живот и дейността н п п Йо н XXIII. Мисият , с която през 1925 г. Ронк ли идв в Българ рия в к чеството н постолически визит тор, е д се погрижи з съдб т н българ рските уни ти, прокудени от М кедония и Одринск Тр кия. Извън чисто църковните р мки, обективното зн чение н

негов т дейност н влиз дълбоко в тък нт н н ционлн т ни история и може д се р збере пр вилно и цялостно с мо ко се позн в т историческите корени н Бълг рск т уния.

Бълг рск т уния, респективно уни тите или к толиците от източен обред, к кто офици лно се н зов в т, с плод н борбите н бълг рския н род през XIX в. з с мостоятелн църкв , н ционлн йер рхия и културн ем нци ция от елинизм . Ч ст от бълг рск т интелигенция, която не жел е д се примири с неотстъпчивостт н Ц ригр дск т п три ршия и с п сивностт н руск т политик , възприем съединението с К толическ т църкв к то н й-р дик лното средство з реш в не н църковно-н родния въпрос. В първите редици н тов движение се н режд т дейци, чиито имен с дост тъчно известни от историят н н шето н ционлно възр жд не – рхим ндрит Йосиф Соколски, Др г н Цнков, Тодор Икономов, д-р Георги Миркович, Никол С пунов, Стоян Джейков, Христо В клидов и др. Те, з едно с по-м лко позн тите сред тях, по пр во и по достойнство трябв д бъд т н рич ни Пионерн т дружин н Бълг рското възр жд не. Със своят н ционлн стр ст и с политическ т си дързост те р зчиств т пътя з реш в нето н бълг рския църковно-н роден въпрос и преодоляв т препятствият н з плетените религиозно-политически интереси.

Пръв през пролетт н 1859 г. посяв семето н идеят з съединение с К толическ т църкв в. *Бълг-рия* н Др г н Цнков. През лятото н същ т годин бълг рите в Кукуш пок зв т н дело, че тов е възможно. Бълг рск т уния е прогл сен офици лно н 18 декември 1860 г. (по ст рия к ленд рен стил), ко-г то делег ция от духовни и светски лиц връчв чрез постолическия вик рий в Ц ригр д молб до п п Пий IX з църковн уния. С нкционир нето н този кт от Св. престол и от Висок т порт води до призн в нето н бълг рите к то отделн религиозно-н родностн общност в Осм нск т империя – булг р к толик милет. Тов е първ т офици лно призн т и междун родно приет бълг рск н ционлн институция от п д нето н Бълг рия под осм нско робство, която предхожд с 10 години учредяв нето н Екз рхият (28 февру ри 1870 г.). Чрез този кт н пр ктик з първи път бълг рск т н ция се призн в к то междун роднопр вен субект, р зличн от руммилет (гърците). Н чело н Бълг рск т уни тск църкв , която тог в и в следв щите години офици лно се с мон зов в Църкв н съединените бълг ри или Бълг рск съединен църкв , е пост вен рхиепископ Йосиф Соколски със сед лище в Ц ригр д, призн т от осм нското пр вителство з религиозен и гр жд нски н ч лник н бълг рск т общност (милетб ши). Уни тското движение з почв д печели почв и в други бълг рски гр дове, гл вно в М кедония и Тр кия.

Бързият н предък н уни тското движение ктивизир руск т диплом ция, която не може д се примири с обстоятелството, че бълг рите се изплъзв т от нейното политическо влияние. Н 6 юни 1861 г. рхиепископ Йосиф Соколски с ков рство е отвлечен от Ц ригр д и з творен до кр я н живот си (1879 г.) в Киево-Печерск т л вр . С н тиск или с увещ ния повечето от политическите и духовни вод чи н движението с принудени д се оттеглят

и то з почв д з глъхв . Криз т е преодолян през 1865 г., ког то рхим ндрит Р ф ил Попов е хиротонис н в епископско достойнство и н зн чен з постолически вик рий н българ рите уни ти в Осм нск т империя със сед лище в Одрин.[1]

Тук е уместно д се отвори едн скоб з дейците н Българ рск т уния, з щото и до днес те с м лко позн ти и недост тъчно популяризир ни з широк т общественост, имен т им не присъств т в енциклопедиите или с предст вяни в изоп чен светлин . Н й-яркият пример е рхиепископ Йосиф Соколски – той изобщо не е онзи k рик турен обр з, създ ден от некдотите н Р ковски във в. *Дун-вски лебед* k то средство в борб т срещу „k толическ т проп г нд " и тир жир н впоследствие от историогр фият . Със същ т п литр , но с други идеологически мотиви върху портрет н Соколски по-късно изпробв своите умения и Тончо Жечев (*Българ-рският Великден или стр-стите българ-рски*, 1975). Той уплътняв k рик турния обр з н Р ковски, з д изостри основното нтик толическо и противоевропейско внушение н творб т си. З тов Тончо-Жечевият Йосиф Соколски е предст вен з прототип н Алековия Б й Г ньо! K рик турният обр з н уни тския рхиепископ об че не е с мо обид лично з него или з Българ рск т уния, k къвто е з мисълът н вторите му, в р вн степен е покушение срещу историят н Българ рското възр жд не, в което Йосиф Соколски е един от първопроходците н църковно-н родн т борб . Историческ т истин , р зкрит в документ лните и мемо рните свидетелств , пок зв , че той е свърз н с н ч лото н българ рския църковен въпрос. K то сподвижник н Неофит Бозвели, втор н *М-ти Болг-рия*, в кр я н 30-те години н XIX в. го е подкрепял и му е съдейств л з негов т k ндид тур з Търновск т митрополитск k тедр . Съветв л го е също д не ходи в Ц ригр д и д не се доверяв н гръцкия п три рх, з д не го з точ т, k kто и ст в . Йосиф Соколски не с мо че не е бил негр мотен, k kто се опитв т д го злепост вят неговите противници, но и в Българ рия, и в з точението си пор зяв всички със своя скетичен и бл гочестив живот, в който религиозн т книжнин з ем в жно място.[2]

Същото може д се k же и з епископ Р ф ил Попов – роден в Стрелч през 1831 г. в семейство н пр восл вен свещеник, възпит ник н Н йден Геров, мон х от Рилом н стирското бр тство, дякон н Авксентий Велешки, сътрудник н Др г н Ц нков – той се изявяв k то един от н й- ктивните дейци н българ рския църковно-н роден въпрос. Тов се отн ся и з бр т му Софроний Попов, който з вежд гр жд нск т k нцел рия н уният в Ц ригр д и същевременно се з ним в с учителск и просветителск дейност. Тяхн т ревност в полз н българ рското н ционално дело подтикв гърците в н вечерието н Априлското въст ние през 1876 г. д ги отстр нят с изпит ното средство – отров т . Не

[1] Кирил, Патриарх Български. *Католическата пропаганда сред българите през втората половина на XIX век (1859 – 1865).* С., 1962; Същият. *Принос към униатството в Македония след Освободителната война (1879 – 1895).* С., 1968; Елдъров, С. *Униатството в съдбата на България. Очерци из историята на Българската католическа църква от източен обред.* С., 1994.

[2] Елдъров, С. *Архиепископ Йосиф Соколски. Един възрожденец между политическата манипулация и историческата истина.* – Абагар, № 9, септември 2001.

с мо з р ди техния живот, но и з р ди тр гичния им kр й Р ф ил и Софроний Попови отд вн трябв ше д с позн ти в бълг рск т история k то тр кийските Бр тя Мил динови.

Сходни по индивиду лен обр з и историческ съдб с рхиепископ Йосиф Соколски и епископ Р ф ил Попов с и другите духовни вод чи н Бълг рск т уния – рхиепископ Нил Изворов, епископ Л з р Мл денов, епископ Мих ил Петков, епископ Епиф ний Ш нов и още десетки свещеници и гр жд нски лиц . Те с ср внително добре проучени и позн ти н историците н бълг рското уни- тство, но с н пълно или недост тъчно популярни в н ционл н т ни история. Ням ник kв логик , още по-м лко пък н учни основ ния с тяхното игнорир не с ми д се отk зв ме от тях. Ако ние не ги припозн ем k то свои, други, н - викн ли д присвояв т бълг рско културно-историческо н следство, охотно ще го сторят.

Смъртт н епископ Р ф ил Попов съвп д с р зг р н Източн т kриз , която довежд до избухв нето н Руско-турск т освободителн войн . Новите политически ре лности, уст новени с решенията н Берлинския конгрес през 1878 г., временно р зстройв т и з б вят уни тското движение. В мнозинството си бълг рите уни ти ост в т в пределите н Осм нск т империя и с мо едн м лk ч ст поп д в гр ниците н Източн Румелия, след Съединението през 1885 г. в Княжество Бълг рия. Нов т kриз об че е изживян бързо, з което спом г н й-вече реорг низ цият през 1883 г. Тог в с създ дени две еп рхии със ст тут н постолически вик ри ти – Тр кийск т еп рхия със сед лище в Одрин и с епископ Мих ил Петков и М кедонск т еп рхия със сед лище в Солун, н чело с епископ Л з р Мл денов. В Ц ригр д k то духовен и гр жд нски н ч лник н бълг роуни тск т общност в Осм нск т империя ост в рхиепископ Нил Изворов. В следв щите години уни тското движение изживяв голям подем, особено в М кедония, з почн л още в н ч лото н 70-те години н XIX в. Ст тистиките от т зи епох н брояв т между 80 000 и 100 000 бълг ри уни- ти в М кедония. Н й-силен р зм х движението прием в Кукушk , Гевгелийск , Дойр нск и Ениджев рд рск k з . С мо в Кукуш от 1050 бълг рски къщи 1020 призн в т ведомството н уни тск т църкв .

З този н предък н уни тското движение обективн роля изигр в и обстоятелството, че до 1890 г. в М кедония нам бълг роекз рхийски вл дици и екз рхийското църковно-училищно дело срещ големи спънки k kто от стр н н Ц ригр дск т п три ршия, т k и н Висок т порт . С постепенното ст билизир не н Бълг рск т екз рхия и допуск нето н нейни епископи в М кедония з почв процес н отлив от уни тството. Той прием по-големи м щ би след 1895 г., kог то рхиепископ Нил Изворов и епископ Л з р Мл денов се връщ т в пр восл вието (последният скоро след тов п k се връщ към К толическ т църкв). В kр я н XIX в. Бълг рск т уния се р звив с определено низходящ тенденция, която я огр нич в с мо в отделни гр дове и сел в М кедония и Одринск Тр кия.[3]

[3] Кирил, Патриарх Български. *Принос към униатството в Македония след Освободителната война (1879 – 1895)*. С., 1968.

Тог в шните църковни втори и полемисти, и днес мнозин историци с склонни д глед т н вз имоотношенията между Българ рск т екз рхия и Българ рск т уния к то н противоборство, борб н „н ционално дело" с „чужд проп г нд ". Тов е дълбоко погрешн и исторически ост рял тез . Един модерен и обективен н учен прочит от н ционлн гледн точк , k кв то приори трябв д бъде позицият н българ рск т k демичн хум нит ристик , ще уст нови, че нт гонизъм ням . Българ рск т екз рхия и Българ рск т уния с k то ск чени съдове н едн и същ н ционлн систем – ког то едн т институция е в криз з р ди вр ждебн политическ конюнктур , нейното съдърж ние прелив в друг т , и обр тно. Т зи своеобр зн „н ционлн хидр влик " е уник лно творение н българ рското възрожденско съзн ние, един здр в н роден инстинкт, р звит до степен н мъдр политическ стр тегия. Нейн т вътрешн дин мик бележи основните ет пи от историческ т хронология н българ рския църковно-н роден въпрос. Ког то Ц ригр дск т п три ршия и Русия упорств т срещу спр ведливите иск ния н българ рския н род, Българ рск т уния през 1860 г. проявяв своят сп сителн роля. Ког то през 1870 г. се учредяв Българ рск т екз рхия, н ционлното съдърж ние се прелив в новото вместилище. След 1878 г., ког то М кедония и Одринск Тр кия ост в т в пределите н Осм нск т империя и екз рхийското църковно-училищно дело отново е пред изпит ние, българ рското с мосъзн ние п к н мир прибежище в уни тството. Ст билизир нето н Екз рхият в сред т н 90-те години н XIX в. ктивизир поредния прилив. В определен момент едн от двете стр ни привидно изглежд k то губещ , но истинският печеливш е българ рск т k уз , з щото с мо по този н чин тя вин ги им своят н ционлн институция. Н кр тко, много преди модерното политическо мислене н Обединен Европ възрожденските българ ри от собствения си горчив опит с се н учили д диш т пълноценно с „дв т бели дроб " н континент – Изток и З п д .

Турското пр вителство н пример никог не допуск Българ рск т екз рхия д се сдобие със свои вл дици в Одрин и Солун. Офици лно т м тя може д им с мо рхиерейски н местници и председ тели н църковни общини. Тов я пост вя в нер вностойно положение спрямо Ц ригр дск т п три ршия, която им в Одрин и Солун свои епископи или рхиепископи и много здр ви позиции. Дв т гр д се превръщ т в центрове н гръцк т проп г нд з Тр кия и М кедония. Този йер рхично-k ноничен дефицит н българ рското културно-н ционлно дело в борб т му срещу елинизм успешно е компенсир н с присъствието н уни тски епископи – българ ри по рождение, по с мосъзн ние и по стремления.

Мех низмът н ск ченит е съдове изглежд н й-логичен и естествен през погл д н дейците н м кедоно-одринското революционно движение. К то достойни п триоти, k лени в борб т срещу елинизм , м кедонските и тр кийските уни ти не мог т д ост н т встр ни и от борб т з н ционлно освобождение и обединение н българ рския н род. Още от с мото н ч ло те н влиз т в редиците н Вътрешн т м кедоно-одринск революционн орг низ ция (ВМОРО), Върховния комитет и Т йните офицерски бр тств , които не пр вят р злик между пр восл вни, k толици и протест нти, се стремят д обединят всички българ ри под зн мето н освободителн т идея. Друго не може и д бъде, тъй k то

мнозин от ръководителите и дейците н тези орг низ ции произхожд т от Кукуш, М лко Търново и други уни тски селищ и повече или по-м лко с мин ли през р зличните степени н k толическите училищ . Т кив с постолът н м kедоно-одринск т борб Гоце Делчев, председ телят н Върховния комитет Христо Ст нишев, гевгелийският околийски войвод Аргир М н сиев, офицерите Петър Дървингов, Стойчо Г руф лов, Димитър Кушев лиев и др.[4]

Някои уни тски свещеници също з гърбв т риск и лично се включв т в освободителн т борб . Т kъв е о. Ив н Бонев, родом от Кукуш, люлk т н Българ рск т уния, и свещеник в с. Покров н, Ив йловгр дско. През пролетт н 1903 г. той, з едно с още дв десет души от селото, се присъединяв kъм ВМОРО. Т k Покров н се превръщ във в жн брънk от т йния революционен k н л, който свързв Българ рия с Беломорск Тр кия. По него мин в т kуриери с т йн т kореспонденция н орг низ цият , прен сят се оръжие и други м тери ли. Н чело със своя свещеник покров нци взем т дейно уч стие в подготовk т н Илинденско-Преобр женското въст ние. През септември с.г. в р йон с извършени м сови рести и о. Ив н Бонев поп д в Одринския з твор. По същото време т м с з държ ни около 600 българи, сред които 14 свещеници и 35 учители, повечето от тях н екз рхийск служб . В Одринския з твор о. Ив н Бонев се ползв с голям вторитет сред сън родниците си и единодушно е посочен з председ тел н революционното бюро, съст вено от учителите и свещениците.[5]

През първото десетилетие н XX в. между Българ рск т екз рхия и Българ рск т уния в двете обл сти се уст новяв своеобр зно ст тиквo, н руш в но с мо от единични случ и н премин в не от едн т kъм друг т стр н , продиктув ни обикновено от лични мотиви. Сег н стъпв и известн промян в църковно- дминистр тивното устройство н уни тството. След 1895 г. рхиепископият в Ц ригр д ост в в k нтн . Едв през 1907 г. Висок т порт се съгл сяв д бъде хиротонис н нов рхиепископ в лицето н Мих ил Миров, но го прием офици лно едв през 1909 г., след Мл дотурск т революция. Ст тистиките з българ роуни тск т общност з този период н брояв т около 7000 души в М kедония и до 4000 души в Одринския вил ет. З д тов н глед скромно количествено измерение се крие k чество от друг порядък. То произтич от подkреп т н k толическите ордени и конгрег ции з Българ рск т уния. От 60-те години н XIX в. и през първото десетилетие н XX в. в М kедония и Одринск Тр кия действ т мисионерските общества н успенците, възкресенците, л з ристите, обл тките и З гребските милосърдни сестри. Тяхното обр зов телно и възпит телно дело, изгр дено по европейските ст нд рти н епох т , е отворено з всички българи, нез висимо от конфесион лн т им прин длежност. Н тов поприще н й-вече се открояв т Българо-k толическ т гимн зия „Св. св. Кирил и Методий" н полските възкресенци и Девическият пед гогически лицей „М рия Лурдск " н З гребските милосърдни сестри в Одрин – и двете призн ти от българ рското Министерство н н родното про-

[4] Елдъров, С. *Поколение на съединените българи.* – Абагар, № 6, юни 2003.

[5] Елдъров, С. *Униатството в съдбата на България...*, с. 68 – 76.

свещение, и двете д ли десетки и стотици учителски к дри з бълг рското обр зов ние и възпит ние. Н й-ценн т подкреп н к толическите ордени и конгрег ции з Бълг рия и бълг рите об че е тяхното бълг рофилство, с което те се превръщ т в искрени и ревностни з щитници н н ционл н т ни к уз пред европейск т общественост.[6]

Именно з р ди своят дълбок н ционл н същност, Бълг рск т уния получ в съкрушителен уд р по време н войните през 1912–1918 г. М кедонските уни - ти с преследв ни жестоко от гръцките и сръбските войски и военновременни вл сти – веднъж з р ди бълг рското им с мосъзн ние, втори път з р ди к толическ т им вяр . Тр кийските уни ти пон сят последиците от турските р зорения н р вно с екз рхийските си сън родници. Н д 10 000 уни ти от ост нките н дв т вик ри т , ост н ли без домове, без хр мове, без училищ , се стич т в Бълг рия с н дежд т д оцелеят и д продължж т живот си в стр н , пре-търпял в р мките н пет години две н ционл ни к т строфи, р зорен от вой-ните, огр бен от съседите, осъден от великите сили, обременен с непосилни реп р ции и з лят от стотици хиляди беж нци. Т к в криз Бълг рск т уния дотог в не е преживяв л – съдб т ù виси н косъм. И ко тя все п к оцеляв , тов в н й-голям степен се дължи н Ронк ли, бъдещия п п Йо н XXIII.

З слуг т н рхиепископ Анджело Джузепе Ронк ли, освен чисто хум нит рн - т подкреп з м кедонските и тр кийските беж нци, се изр зяв преди всичко в съхр няв нето н бълг рското уни тство к то църковн структур и н цио-н лн йер рхия. Ост нките от М кедонския и Тр кийския вик ри т с събр ни в новосъзд ден т К толическ епископия от източен обред в Бълг рия. Ронк ли лично избир и ръкопол г през 1926 г. новия епископ н бълг рските уни ти – епископ Кирил Куртев. Бл год рение преди всичко н мор лн т и м тери лн т подкреп н п пския визит тор беж нците успяв т д се уст новят в новите си селищ , д пусн т корени, д оцелеят. С тях оцеляв и К толическ т църкв от източен обред в Бълг рия (от 1942 г. – К толическ екз рхия), з д п зи з - едно с Бълг рск т пр восл вн църкв историческ т истин з бълг рското присъствие в М кедония и Одринск Тр кия.

Т зи ярк подкреп н Ронк ли з бълг рск т н ционл н к уз пролич в от редиц конкретни ф кти. София по тов време е приютил н д 3000 уни тски беж нци от М кедония, с които постолическият визит тор конт ктув ежед-невно. Неслуч йно з свой личен секрет р Ронк ли избир свещеник Методий Устичков, родом от Щип, член н обществото н отците успенци (сомпсио-нисти), личен к пел н н ц р Фердин нд по време н Б лк нск т войн , из-д тел, превод ч и втор н к толическ периодик и книжнин . Той изпълняв своят длъжност при постолическия делег т и визит тор от н ч лото н 1927 г. до смъртт си през лятото н 1932 г. В съболезнов телно писмо по този повод Ронк ли изрично подчерт в , че о. Методий Устичков „пр веше чест и н своето Отечество – Бълг рия, която той обич ше и н която служеше с

[6] *Националноосвободителното движение на македонските и тракийските българи 1878 – 1944*. Т. 3. – В: Освободителното движение след Илинденско-Преображенското въстание. С. 1997, с. 96 – 100.

ревност и чувств , достойни з един Божи служител"[7]. Енорийски свещеник н църкв т „Успение Богородично" в столиц т по същото време пък е о. Ив н Бонев, известният деец н ВМОРО, з когото вече ст н дум . Т к рхиепископ Ронк ли се з позн в със съдб т н м кедонските българ ри не от книгите, от живот ; чрез непосредствения досег с уни тските беж нци той лично се убежд в в пр вот т н техните н ционални стремления, н които съчувств и съдейств .

Пребив в нето н постолическия визит тор съвп д с дейност т н М кедонск т к толическ лиг (МКЛ) в Българ рия, едн бл готворителн и културно-просветн орг низ ция, която р звив мощн проп г нд н българ рск т н ционал н к уз пред европейското обществено мнение и институции. Тя е учреден през 1922 г. в София от уни тски беж нци от М кедония и действ к то колективен член н Съюз н м кедонските емигр нтски орг низ ции в Българ рия. Неин пръв председ тел и ктивен деец през целия период н съществув нето ѝ е о. Йероним Ст мов, българ рин от Гевгели и един от високообр - зов ните уни тски свещеници с доктор т по философия от Мюнхенския университет, екстр дир н в н вечерието н Първ т световн войн от Гръцк М кедония з р ди п триотичн т си дейност. Лиг т ктивно се включв в честв ният н годишнините н Илинденско-Преобр женското въст ние и Деня н М кедония, в протестните събр ния, молебените и п нихидите з з гин лите борци з свобод и нез висимост. Н ционалният комитет н м кедонските емигр нтски орг низ ции високо цени МКЛ з р ди нейния вторитет и широки междун родни връзки и често я използв к то в жно средство з з щит н българ рск т н ционал н к уз . През 1924 г. той изпр щ тричленн делег ция з уч стие в конгрес н Съюз н дружеств т з Обществото н н родите в Лион, Фр нция. В съст в н делег цият с включени Йероним Ст мов к то предст вител н М кедония, проф. Никол Киров н Българ рия и д-р Ив н Пен - ков н Добруджа . През 1924–1925 г. МКЛ ст в иници тор н помощн кция сред к толиците в Българ рия и чужбин в полз н беж нците и изселниците от М кедония. З целт е р зпростр нен пел н френски език, който привлич вним нието н междун родн т общественост върху ден ционал лиз торск т политик н Гърция в Егейск М кедония. Специ лно посл ние е изпр тено и до п п Пий XI, който в н ч лото н 1925 г. отпуск 500 000 лв в помощ н беж - нците.[8]

Пребив в нето н рхиепископ Анджело Джузепе Ронк ли в Българ рия съвп д с н й- ктивния период от дейност т н МКЛ, което едв ли е случ йно, още повече че постолическият визит тор и делег т открито подкрепя някои нейни иници - тиви. Т к н пример през пролетт н 1926 г. МКЛ се обръщ към ит ли нск т общественост със специ лен пел, който описв стр д ният н беж нците от М кедония и Одринск Тр кия и изк зв н дежд з мор лн и м тери лн подкреп . Апелът е публикув н в редиц ит ли нски вестници, придружен със следните н сърчителни думи н Ронк ли: *Още нося в очите и сърцето си печ- лните обр- -*

[7] Елдъров, С. *Методий Устичков – личният секретар на Ронкали.* – Абагар, № 10, октомври 2000.

[8] *Истина*, № 41, 14 януари; № 54, 16 април 1925; № 660, 16 юни 1937.

зи н- толков- много бедни беж- нци, произходящи от М- кедония и Тр- кия, които срещ- х почти по всички пътищ- н- Бълг- рия през време н- продължителното си - постолическо изслед- не и до които често можех д- се приближ- в- м и д- изуч- - в- м техните дълбоки и неописуеми нужди. З- тов- бл- госл- вям и н- сърч- в- м тоя позив, който достойните членове н- съвет- н- бл- готворителн- т- М- кедонск- к- толическ- лиг- отпр- вят към бр- тят- к- толици от Ит- лия, и пожел- в- м той д- н- мери н- всякъде н- й-широк и великодушен прием.

Въпреки че кцентир преди всичко върху своите уст вни цели, които я легитимир т к то бл готворителн орг низ ция, МКЛ не изост вя и политическите действия. В т зи сфер об че тя избягв д се фишир , предост вя възможност н членовете си д се изявяв т от свое име. Н й- ктивен е о. Йероним Ст мов, който по този случ й отстъпв председ телския пост, но ост в член н упр вителния комитет. През 1925–1926 г. МКЛ го упълномощ в д се з стъпв пред к толически институции, политически орг низ ции и обществеността в Ит лия в полз н м кедонските бълг ри под сръбск и гръцк вл ст. В к - чеството си н з дгр ничен предст вител, той се уст новяв в Мил но, където р звив ктивн дейност з проп г нд н бълг рск т н ционал лн к уз . Йероним Ст мов доприн ся много з з позн в нето н ит ли нск т общественост със съдб т н М кедония със сведенията , които предост вя н ит ли нски журн листи и публицисти. Освен че и с м публикув ст тии в печ т , той обик ля редиц гр дове в Северн Ит лия, з д изн ся ск зки з положението в М кедония и нейния бълг рски х р ктер.[9]

З подкреп т н Ронк ли в осъществяв нето н з дгр ничн т мисия н Йероним Ст мов в Ит лия в ч стност подск зв ф ктът, че през 1926 г. *Ecco di Bergamo*, един от вторитетните вестници н гр. Берг мо, публикув в дв последов телни броя обширн ст тия със з гл вие *В стр- н- т- н- кръвт- и сълзите*. Тук е уместно д се припомни, че този гр д з ем в жно място в живот н Ронк ли, който от 1905 до 1914 г. е личен секрет р н рхиепископ н Берг мо, известния ит ли нски духовник реформ тор Дж комо Р дини Тедески, и същевременно препод в тел по църковн история в семин рият , която преди тов и с мият той е з вършил. В ст тият н кр тко се р зк зв з борбите н М кедония, изн сят се ф кти з чуждите проп г нди и з толер нтн т политик н м кедонските бълг ри, които р тув т под лозунг „М кедония з м кедонците без р злик н вяр и н родност". Авторът н ст тият подчерт в , че иде лът н бълг рите в М кедония е политическ т втономия и че гърци и сърби вин ги с се обявяв ли срещу т зи идея. Много точно и с док з телств с обрисув ни ден ционализ торск т политик н сръбските и гръцките вл сти, терор и корупцият в окупир ните от тях земи. В з клю чение ст тият пледир з един безпристр стн междун родн нкет , която д д де възможност н европейските държ ви д се убедят, че М кедонският въпрос може д се реши с мо със създ в нето н м кедонск държ в под покровителството н Обществото н н родите.[10]

[9] Истина, № 665, 28 юли 1937; № 660, 16 юни 1937; Истина, 1192, 1 февруари 1949.

[10] Истина, № 42, 17 февруари 1926.

През 1930 г. МКЛ изпр щ до Обществото н н родите в Женев специ лно изложение, с което отново възбужд М кедонския въпрос н н й-високо р внище. К то се солид ризир с петициите н Н ционлния комитет н м кедонските емигр нтски орг низ ции в България, МКЛ припомня с цифри и ф кти з състоянието н българоуни тск т общност в М кедония до войните и з посег телств т н сръбските и гръцките вл сти след тов . Изложението отново н стоявз междун родн нкет в М кедония и з прил г не н кл узите з м лцинств т , съдърж щи се в подпис ните от Югосл вия и Гърция междун родни договори и конвенции.

През 1931 г. МКЛ и Йероним Ст мов изигр в т в жн роля в едн голям междун родн кция, която з първи път обединяв усилият н екз рхийския и уни тския клир от М кедония. По иници тив н Н ционлния комитет н м - кедонските емигр нтски орг низ ции епископите и свещениците от двете вероизповед ния изр ботв т съвместн петиция, дресир н до Обществото н н родите, с която н стоявт з н мес т н междун родн т орг низ ция з връщ не н прокуденото духовенство в к ноничните му еп рхии и енории, възст новяв не н българските църковни общини в М кедония с призн тите от турския режим пр в , връщ не н присвоените от сърбите и гърците български църкви и м н стири, въвежд не н български език в училището и богослужението и г р нтир не н вероизповедн т свобод съгл сно волят н н селението и к ноните н Църкв т .

Петициятне придружен от три приложения: първото съдърж изложение з създ в нето, съществув нето и юрисдикцият н Българ ск т екз рхия; второто з стремлениятн българ ското н селение в М кедония към н ционлн и политическ свобод ; третото з сръбските и гръцките н силия през 1912–1913 г. Документите с подпис ни от дв м митрополити, петим епископи, шестим рхим ндрити и 250 свещеници. З Българ ск т к толическ църкв от източен обред петициятне подпис н от бившия постолически н местник в Солун епископ Епиф ний Ш нов и от всички прокудени от М кедония уни тски свещеници. С общо съгл сие е определен делег ция в съст в: Ниш вския епископ Ил рион, рхим ндрит Кирил, протойерей Трифон Стоянов и свещеник Христо Буцев от стр н н екз рхистите и о. д-р Йероним Ст мов к то предст вител н уни тите. В н ч лото н септември 1931 г. делег цият отпътув з Женев , където депозир петициятв Съвет н Обществото н н родите. Отт м з мин в з Рим и н 23 септември получ в удиенция при п п Пий XI, н когото връчв копия от петициятн приложенията . След удиенциятвъв В - тик н делег цият посещ в к рдин л Ж к Вердие в П риж, Кентърбърийския рхиепископ в Лондон и Предст вителството н Съюз н протест нтските църкви в Берлин, к то уст новяв връзки с външните министерств в съответните столици. Йероним Ст мов съдейств з успех н мисият , особено що се отн ся до конт ктите н делег цият с к толическите ф ктори, което е призн то и от пр восл вните му колеги. Т зи и други подобни иници тиви, свърз ни със з щит т н з конните пр в н м кедонските българи, едв ли щях д бъд т възможни без публичн т или дискретн т подкреп н рхиепископ

Анджело Джузепе Ронк ли.[11]

Без съмнение н й-в жн т , но и н й-м лко позн т т и оценен подкреп н Ронк ли з Българ рия е свърз н с П рижк т мирн конференция през 1946 г. По тов време, по-точно от 1944 г., той е постолически нунций в П риж. Българ рия тог в се н мир в сложно междун родно положение, от което се възползв т някои нейни съседи, з д предявят неоснов телни претенции, било з п рични реп р ции, било з територи лни компенс ции. Въпреки своите н-тирелигиозни предубеждения отечественофронтовското пр вителство не се поколеб в д потърси подкреп т н К толическ т църкв . Министърът н външните р боти Петко Ст йнов се обръщ с две про-мемории към Св. престол с молб з дипломатическ подкреп . Във В тик н р зглежд т бл госклонно молб т н българ рското пр вителство и д в т инструкции н своите предст - вители във В шингтон, Лондон и П риж д съдейств т пред съответните пр - вителств в з щит н българ рските интереси. Архиепископ Ронк ли действи-телно ок зв подкреп н българ рск т делег ция з преговорите н П рижк т мирн конференция. През есент н 1946 г. той прием в нунци тур т Кимон Георгиев и В сил Кол ров, същевременно използв м ксим лно междун родните си връзки и влияние, з д неутр лизир нтибългр рск т проп г нд и н й-вече безпочвените територи лни претенции към Българ рия. Т зи подкреп е офици- лно призн т от българ рск т делег ция и оповестен в българ рския печ т, но също толков бързо з бр вен , ког то з почв т репресиите срещу к толиците в стр н т .[12]

З чест н Българ рия и българ рите об че личността и делото н п пския визит - тор и делег т с оценени по достойнство от с мите съвременници. В Албум- л-м н х *М-кедония*, изд ден през 1931 г. по иници тив н Н ционлния комитет н м кедонските емигр нтски орг низ ции с уч стието н видни българ рски учени, пис тели и общественици, Ронк ли е предст вен в отдел „Приятели н Бълг рия" сред плеяд известни българ рофили, к то Йосип Юр й Щросм йер, Уилям Гл дстон, Джеймс Б учър, бр тят Ноел и Ч рлз Бъкстон, Конст нтин Иречек, гр ф Иган тиев и др. Обяснителният текст към снимк т му с м по себе си е кр сноречиво свидетелство, което не бив д бъде з бр вяно:

Неговото пребив-в-не между българ-рите е ценно още и по тов-, че е издейству-в-л от сег-шния п-п- Пий XI близо тридесет и пет милион- лв. з- беж-нците, з- постр-д-лите от земетресението и з- построяв-не н- срутените църкви.

Негов-т- щедрост и неизменн-т- му доброт- с- известни н- всички, които го позн-в-т.

Той всяког- е ук-зв-л ув-жение и бл-госклонност към м-кедонците, историят-н- които позн-в- добре и цени техните з-конни стремежи.[13]

[11] Църковен вестник, № 32, 19 септември 1931; № 34, 4 октомври, № 35, 10 октомври, № 36, 17 октомври 1931; Истина, № 18, 16 септември 1931.

[12] Истина, № 1049, 15 декември 1945.

[13] Албум-алманах *Македония*. С., 1931. Обяснителен текст. Отдел X. Приятели на България. Табло VIII – 23, с. 4.

Към т зи висок оценк з подкреп т н Ронк ли в полз н м кедонските бълг ри можем д доб вим, че – извън чисто хум нит рните измерения – негов т н й-в жн з слуг се състои в орг низ ционното преустройство и съхр няв нето н уни тството то к то църковн структур и н цион лн йер рхия. Т к Българ рск т уния не потъв к то мъртъв п метник в мин лото, з д бъде цитир н с мо под линия в н учните изследв ния н историците, продълж в д съществув и д свидетелств в ре лния живот з своите дълбоки исторически корени, които с и корени н българ рщин т .

Фондация „Папа Йоан XXIII", Бергамо

ПАПА ЙОАН XXIII (1881–1963 Г.) БИОГРАФИЯ

Детство (1881–1887 г.)

Йо н XXIII е роден в селцето Брусико в обл стт Сото ил Монте, провинция Бер- г мо, н 25 ноември 1881 г. в 10,15 ч. – първороден син след три дъщери (от общо 13 бр тя и сестри) в семейството н Джов ни Б тист Ронк ли и М ри н М цол . Съгл сно обич я бебето било кръстено същия ден вечерт в църкв т „Св. М рия" след молитв т *Аве М- рия* с името Анджело Джузепе от енорийския свещеник дон Фр нческо Ребуцини.

Кръстник ст н л чичо му Кс виер. Ведн г след k то детето било изв дено от кръщелния купел, неговият чичо го посветил н Пресветото сърце, з g р сте под негов т з крил . Кс виер, първият от неговите седем чичовци, бил силно вярв щ човек. И тъй k то не бил женен, се з ел g въведе и обр зов във вяр т вниците н семейството. Примерът н този обикновен, но „много бл гочестив, всеотg ен и посветен н Бог и религият " човек, k кто години по-късно го описв бъдещият п п , изигр в ключово зн чение з р звитието н м лкия Анджело. До кр я н живот си той з п зв топъл и изпълнен с бл год рност спомен з грижите и вним нието, които получ в от своя чичо.

К то м лък той живее з едно със семейството си в ч ст от къщ т , н рич - н П л цото, тъй k то бил много просторн . Семейството се състояло от земеделци и изполич ри. Били дълбоко вярв щи хор , които р ботели н нивите н Гр ф Морл ни. М k р и земеделци, родителите му не били необр зов ни. Б щ му уч ств л ктивно в обществения живот – k то председ тел н местн т fabbriceria[1], гр gски съветник, член н общинския съвет и мирови съдия.

През 1893 г. голямото семейство, което включв ло чичовците, б бите и дядов- ците, k кто и други роднини, се преместв в близk селск къщ , която също бил собственост н Морл ни. През 1919 г. с големи трудности те успяв т g изkупят къщ т и земят , която обр ботв ли.

Тук м лкият Анджело им л обикновено детство, в което преобл g в л тежкият труg. В селския живот трудът бил единствен т форм н съществув не – всеk уч ств л в р бот т , g в йki своя принос в з висимост от възр стт и си-

[1] *Fabbriceria* (ит.) – съвет в рамките на една католическа енория, състоящ се от духовници и миряни, който събира средства и упражнява контрол над тяхното използване за ремонта и поддръжката на църквите и на енорийските сгради. – Б.пр.

л т си, з д подпомогне фин нсовото състояние н семейството. Положението н селяните допълнително се утежнявл ло от сезонния ритъм и болестите, които н ред с тежките д нъци и ренти можели д довед т селяните до просия.

Образованието на Анджело (1887–1904)

През октомври 1887 г. Анджело Джузепе Ронк ли з почн л д посещ в з дължителния н ч лен обр зов телен курс з момчет , отн ч ло в К М йтино, после в село Берсио. Тези години им ли в жн роля з неговото изр ств не и к то християнин. От февру ри до м рт 1889 г. той посещ в неделното християнско училище, след тов получ в първ т си конфирм ция и първото си прич стие.

Негов т конфирм ция, з едно с т зи н още 54 дец , е отслужен н 13 февру ри 1889 г. в К рвико от епископ Гуиндини под плодисментите н присъств щите. Кръстник му ст н л Джузепе Р в зио, клис р в местн т селск църкв . А първото си прич стие получил н 31 м рт 1889 г. от своя енорийски свещеник дон Фр нческо Ребуцини в позн т т му църкв „Св. М рия" в Брусико.

В н ч лния училищен курс детето пок з ло д рби з учение и духовно р звитие и з тов родителите му решили д го з пиш т в епископския колеж в Сел н . В продължение н няколко месец през лятото н 1890 г. бъдещият п п изуч в кл сически предмети под ръководството н дон Луиджи Бон рди и дон Пиетро Болис, дв м т свещеници в К рвико, които били близки приятели н дон Ребуцини. Те го подготвили з първ т му годин н обучение в колеж , където постъпил през 1891 г. Тов бил трудн годин , тъй к то той з пръв път се ок з л д леч от семейството си, и поп дн л в сред от по-големи момчет с по-добър соци лен произход от неговия. Учебн т прогр м бил трудн в ср внение с основните нещ , които изуч в л в К рвико. Тов д ло отр жение и през юли 1892 г. той не успял д положи годишните изпити.

Опитът в Сел н об че бил полезен, з щото з пълнил в жни пр знини в неговото обр зов ние и след интензивн подготовк под ръководството н дон Ребуцини н 5 и 6 октомври същ т годин той положил годишните изпити, което му д ло възможност д се з пише в трети кл с н Семин рият в Берг мо.

11-годишният Ронк ли постъпв в Семин рият н 7 ноември 1892 г. Тов ст в възможно бл год рение н фин нсов т подкреп от енорийския свещеник и гр ф Джов ни Молони, един от собствениците н земят , обр ботв н от семейство Ронк ли. Те оценили интелекту лните з ложби и свещеническото призв ние н мл дия Анджело. Въпреки трудното н ч ло той скоро привлич вним нието със своят прилежност и духовно изр ств не. През юни 1895 г., все още нен вършил 14 години, му е д дено р со и е приет з тонзур . През ноември същ т годин з почв систем тично д з писв мислите си в своя *Дневник н-едн- душ-* , който продълж в д води до кр я н живот си.

През ноември 1900 г. з едно с други дв м съученици е избр н от н стоятелите з р ди отличния си успех и примерното си поведение д продълж т обучението

си в Семин рият „Св. Аполин рий" в Рим. Получ в стипендия от Фонд цият „Кес роли", която подкрепя обучението н бедни диоцезни свещеници. Ученито му в Рим з почв н 4 яну ри 1901 г., където се з писв във втор т годин н курс по богословие. З вършв успешно обр зов нието си и з щит в доктор т по богословие. Н 10 вгуст 1904 г. е ръкоположен з свещеник в църкв т „Св. М рия в Монтес нто" н Пи ц дел Пополо, въпреки че междувременно изк рв едн годин военн служб – през 1901 г. той се з писв доброволец вместо бр т си З верие, който т к може д ост не д пом г в земеделск т р бот н семейството. Местн т епископия об че му предост вил средств т , нужни, з д се откупи от военн служб след 12 месец , които той прек рв в к з рмите н Умберто I, н речени по-късно Монтелунго, в Берг мо. Служи в 73-ти военен полк. Уволнен е н 30 ноември 1902 г. със зв ние серж нт.

След к то е ръкоположен з свещеник, дон Анджело се з връщ в Берг мо, з д постъпи н р бот в местн т курия, но ректорът н Семин рият в Рим н стояв той д продължи обр зов нието си. През октомври мл дият свещеник се з писв д учи к нонично пр во, но обучението му е прекъсн то през февру ри 1905 г., ког то е н зн чен з секрет р н новия епископ н Берг мо монсеньор Дж комо М рия Р дини Тедески.

Годините в Бергамо (1905–1920)

В продължение н около 10 години той р боти з едно с монсеньор Р дини Тедески, един от лидерите н „Opera dei Congressi"[2], привърженик н просветеното действие, ув ж в н з р ди своят ктивност и иници тивност и един от н йголемите р детели н к толическ т соци лн дейност. Близостт до т зи х ризм тичн личност р зширяв светоглед н мл дия свещеник, възпит н до този момент в тр диционния з римските семин рии светоглед. Нов т служб му д в възможност д влезе в конт кт с движението з литургично обновление и з соци лн дейност. З позн в се с проблемите н мирските служения и н християнск т соци лн дейност. Приет е в средите н н й-в жните дейци н К толическ т църкв и н к толическия свят през тези години. Тов д в бл готворно отр жение и върху негов т п стирск дейност и н чин н живот. Културният и духовен опит от този период ост вят нез личими следи през следв щите години.

Н ред с функциите н секрет р, монсеньор Р дини му поверяв изпълнението н много други з д чи. С кр тки прекъсв ния мл дият свещеник препод в църковн история, п тристик и пологетик в Семин рият от 1906 до 1914 г. Любовт му към историят го к р д з почне д се з ним в с местн история, включително и к то се з ем с изследв не з постолическ т визит н св. К рло Боромео в Берг мо през 1575 г. Р бот т му отнем много време и той я з вършв едв след к то е избр н з п п . До 1909 г. ръководи и изд в нов -

[2] „Opera dei Congressi" – италианска католическа организация, създадена през 1874 и просъществувала до 1909 г. Нейната цел е била, преодолявайки ограниченията на антицърковното законодателство, да развива християнска благотворителност и да насърчава възникването на католически сдружения, строго следвайки принципите на църковното право. – Б.пр.

торското спис ние *Диоцезен живот*, от октомври 1910 г. е ръководител и н k толическото женско движение. През 1914 г. е обвинен в модернизъм, но лесно gok зв несъстоятелностт н обвинението.

Този изключителен опит з вършв със смъртт н монс. Р ндини, но тов не н м ляв з дълженият му в диоцез дори и след 1915 г., kог то постъпв в рмият . Той служи в здр вн т служб отн ч ло k то серж нт, след тов лейтен нт-k пел н в Берг мо, който по време н войн т бил определен з болничен гр g. Н ред с гриж т з болните, ост в него в гр g му g в възможност g продължи g изпълняв и другите си з дължения. През 1918 г. му е поверен орг низ цият и ръководството н обучението н мл дежите в Берг мо. Проектът з почв с отв рянето н домове з студентите в гр g . През 1919 г. е н зн чен з духовен н ст вник н Семин рият и вече е счит н з един от н й-известните свещеници сред духовенството н Берг мо. Дейностт му е високо ценен k kто з р ди неговите проповеди, т k и з р ди успехите му в орг низ цият н живот в диоцез . Активностт му в живот н Берг мо го k р g изпитв колеб ния g ли g приеме пok н т н п п т през 1920 г. g огл ви дейностт по р зпростр нението н вяр т в Ит лия. Н kр я реш в g последв Божият воля, р зkрил се пред него чрез пok н т от неговите н стоятели, и прием новия пост.

Разпространение на вярата (1921–1925)

Новият му пост н председ тел н Центр лния съвет н „Opera Pia" з р зпростр нение н вяр т в Ит лия бил свърз н с р зреш в него н делик тни проблеми пор ди отношенията н т зи институция с вече съществув щите мисионерски орг низ ции k то Мисионерския съюз н духовенството н отец М н н и монс. Гуидо М рия Конфорти. Дон Ронk ли успяв g ги привлече към новия проект, k то ги убежg в , че т зи институция си пост вя з цел не g измести, g координир вече съществув щите мисионерски дейности и структури.

З почв g пътув в чужбин , където р зпростр няв целите н нов т институция, поддърж връзки с р злични мисионерски центрове и орг низ ции и успяв g орг низир премествв него н ръководството н „Делото з р зпростр нение н вяр т " от Лион, където то било основ но един вek по-р но, в Рим. Посещ в и няколко диоцез в Ит лия, където предст вя з g чите н институцият и н бир средств з нея. През 1923 г. взим уч стие k то отговорник з прес т в подготовk т н мисионерск т изложб н В тик н , през 1924 г. з почв g препод в п трология в Л тер нск т семин рия.

През февру ри 1925 г. прием неоч kв н т з него пok н g з мине з няколко месец з Българ рия.

Дипломатическа дейност (1925–1952)

България (1925–1934)

С н зн ч в нето му з постолически визит тор вЪлг рия през 1925 г. з почв периодът н негов т диплом тическ т служб в полз н Светия престол, който продълж до 1952 г. Монс. Ронк ли з мин в зЪлг рия, след к то е ръкоположен з епископ в Рим н 19 м рт 1925 г. З д ч т му е д се погрижи з подобряв нето н положението н християните к толици от л тински и източен обряд, които живеят р зпръсн ти в множество м лки общности.

Р боти в трудн и непозн т обст новк , изпълнен с политически спорове и конфликти със съседн Турция. Хор т живеели трудно, бедността бил всеобщ и от нея стр д ли дори свещениците, отношенията между религиозните общности били изпълнени с н прежение. Преодоляв йки р злични трудности, постолическият визит тор Ронк ли успяв д реорг низир К толическ т църкв , д уст нови приятелски отношения с пр вителството и сълг рския ц рски двор, к кто и д пост ви н ч лото н първите икуменически конт кти сЪлг рск т пр восл вн църкв . Опитв се д облекчи трудностите н хор т , к то орг - низир „п пски столови" з беж нците в Месемврия. З мин л временно, той ост в вЪлг рия 10 години. През този период Ронк ли пол г основите н Апостолическ делег ция в стр н т , з чийто пръв ръководител е н зн чен с мият той през октомври 1931 г.

През тези години той се връщ в Ит лия с мо з пр зниците, където отсяд в Сото ил Монте. Н ем няколко ст и от къщ в К М йтино, собственост н семейството н Скоти Гуф нти, която в мин лото прин длеж л н предците н Ронк ли. Т зи къщ му е под рен по-късно, през 1958 г.

Турция и Гърция (1935–1944)

Н 27 ноември 1934 г. е н зн чен з постолически делег т и постолически дминистр тор з к толиците в Конст нтинопол.

Турция и Гърция били много р злични държ ви, изпълнени с вз имн вр ждебност. След Първ т световн войн Турция изживяв р дик лн промян , която я превръщ в секул рн република . К толиците били концентрир ни основно в Ист нбул, живеели з творено, следв йки собствените си тр диции и риту ли. Някои от тях следв ли л тинския риту л, други – уни тския. Делег тът Ронк - ли се опитв диплом тично д преодолее р зделеният сред тях и д ги отвори към турското общество, к то същевременно р боти з подобряв не н отношенията с турското пр вителство, изк зв йки готовност д приеме мерките, вдъхновени от политик т з секул риз ция н държ в т .

Той им повече проблеми с гърците, които били дълбоко пр восл вни. К толиците, р зпръсн ти в множество м лки общности, били смят ни з чужденци. Ситу цият се влош в особено по време н Втор т световн войн , ког то

Гърция е н п дн т от Ит лия. По време н престоя си монсеньор Ронк ли успя- в д подобри отношенията с Пр восл вн т църкв . Провежд офици лни срещи с п три рх н Конст нтинопол и с гръцките митрополити – тов с първите т кив срещи след векове н р зделение с К толическ т църкв . По време н Втор т световн войн Турция з п зв неутр литет и се превръщ във в жн спирк з беж нците, основно евреи, които се опитв т д избяг т от н цистите. Според възможностите си Ронк ли се стреми д помогне н всички беж нци, включително и н евреите, в подкреп н които търси помощт н Св. престол или н междун родни орг низ ции, и н няколко пъти лично се н месв , з д осигури средств т , с които те д продълж т своето пътув не.

Франция (1945–1953 г.)

Неоч кв но з него, по лично решение н п п т , н 6 декември 1944 г. монс. Ронк ли е н зн чен з нунций в П риж, където пристиг н 30 декември 1944 г.

В П риж го оч кв още един проблем – френското временно пр вителство н - стоявд бъд т отстр нени 25-им т епископи, обвинени в сътрудничество с пр вителството н Виши. Бл год рение н умел т дипломция н нунция с отстр нени с мо 7 епископи. През следв щите години монс. Ронк ли се н л г к то посредник, който се стреми д уст нови добри отношения със светск т френск държ в , която им жел ние д се н месв в избор н нови прел ти. Дейността му им не с мо дипломтическ , но и п стирск н соченост, к то той посещ в р злични френски диоцези, сред които и Алжир. Ронк ли се н - месв в деб тите з к толическите училищ , з които е отреден миним лн държ вн субсидия, к кто и в спор з свещениците – р ботници. В н ч лото той се отн ся положително към новия п стирски опит, внесен от свещениците – р ботници, които в кр я н 1943 г. създ в т своят мисия в П риж, но впоследствие Св. престол оттегля подкреп т си з тях и нунцият трябв д се съобр зи с неговото решение.

Н 12 яну ри 1953 г. п п Пий XII оповестяв въздиг нето му в к рдин лски с н и н зн ч в нето му з епископ – п три рх н Венеция. Три дни по-късно френският президент Венс н Ориол, съгл сно тр диционните привилегии, които им държ вният гл в н Фр нция, му възл г к рдин лск т ш пчиц и го н гр жд в с орден н Почетния легион.

Патриарх на Венеция (1953–1958)

Офици лно встъпв в нов т си длъжност н п три рх н Венеция н 15 м рт 1953 г. Още в първ т си проповед в б зилик т „Св. М рк” той р зкрив дух , който ще го ръководи к то п три рх н Венеция, и по-късно в Рим: „Не глед йте н своя п три рх к то н политик или дипломт, търсете в него свещеник , п стир н душите, който служи сред в с в името н Господ ”.

К то п три рх той ктивно се включв в живот н диоцез и изпълнява множество офици лни з д чи и в чужбин . Вн ся нов стил, който съответств

н личност т му k то човек и свещеник – търси конт кт с духовенството и вярв щите, с хор т от р злични професии и изповед ния, лично отслужв конфирм циите в енориите и посещ в болните и р ботниците в Порто М ргер . Изпълняв съвестно епископските си з дължения, k то пр ви п стирски посещения и свикв диоцезния синод от 23 до 25 ноември 1957 г.

Чувствителен към политическите и соци лни промени в тези години, той ост в верен н н режд ният н Рим, но и се стреми д поддърж конструктивен ди лог, з което спом г и негов т приветливост. Тов му д в възможност д отвори Църкв т з неизвестни до този момент ре лности, k то Филмовия фестив л н Венеция и Биен лето з съвременно изкуство. През февру ри 1957 г. изпр щ дори поздр вителен дрес до конгрес н Соци листическ т п ртия, който се провежд във Венеция. Жестът му предизвикв голям спор, въпреки че, k кто с мият той уточняв , тов е било с мо „приятелско приветствие", х р ктерно з стил и метод му н р бот .

Понтификат (1958–1963)

Всички оценяв т избор н 77-годишния Ронк ли з п п k то зн k з преходен понтифик т. Но още с първите си действия, н сочени към възст новяв нето н обич йното функционир не н дик стериите в курият , той демонстрир решителност си д се з еме с р зреш в нето н съществув щите проблеми.

Очерт в основните з д чи пред своя понтифик т още в първото си р диообръщение след избор : свобод з н родите, кр й н н дпрев р т във въоръж в нето, мир, икуменизъм и преди всичко утвържд в нето н п стирск т природ в неговото служение, което се н л г k то отличителен белег в служението му k то п п . Отн ся се отговорно към функциите си k то епископ н Рим, k то поддърж ктивни конт кти с духовенството и вярв щите, посещ в енории, з твори и болници – по време н понтифик т си п п т н пуск В тик н 152 пъти. Свикв диоцезния синод (24–31 яну ри 1960 г.), з д осигури доброто функционир не н диоцезните институции, д подсили институт н вик риите и д норм лизир живот в енориите. Пост вя н ч лото н нови отношения с вярв щите и вдъхв нов живот н концепцият з Църкв т k то м йк .

Н й-в жният изр з н неговият п стирски стил об че ост в Вторият в тик нски събор, чието свикв не обявяв в б зилик т „Св. Петър" н 25 яну ри 1959 г. С т зи иници тив п п т пок зв чувствителност си към изискв ният н епох т и към необходимост Църкв т д потърси отговорите н новите въпроси. Решението з свикв нето н събор е взето лично от него след поредиц от консулт ции с някои от н й-близките му сътрудници, k то държ вния секрет р k рдин л Доменико Т рдини. В речт си при открив нето н Събор н 11 октомври 1962 г. п п т формулир и целите пред него: Съборът не трябв д дефинир нови истини, д р звие доктрин т по н чин, който д я н пр ви по-достъпн з модерн т чувствителност и д д де нов облик н К толическ т църкв . Пост вя кцент върху милосърдн т дейност и ди лог , не върху споровете и отрич нето, в съгл сие със съзн нието з обновен т

мисия н Църкв т , която д бъде обърн т към цялото човечество.

Следв йки този вселенски подход, н събор с пок нени д присъств т пред-ст вителите н няколко християнски деномин ции. Личният му стил н л г отпеч тък к кто върху дейност т н събор , т к и върху другите му дейности, свърз ни с р зреш в нето н някои в жни н ционални и междун родни политически въпроси. П п т се н л г к то вторитетен посредник и средоточие з всички хор с добр воля. Предост вя по-голям свобод н к толиците, които уч ств т в политическия живот, и по този н чин н сърч в сформир нето н първото лявоцентристко пр вителство; подкрепя движеният з нез висимост в Третия свят, където з първи път н зн ч в к рдин ли от средите н местното н селение; н сърч в ди лог между световните суперсили, к то спом г з сп д нето н н прежението в годините н Студен т войн .

През пролетт н 1963 г. получ в Н гр д т з мир „Б лз н", к то призн ние з решителн т му н мес по време н Кубинск т криз през октомври 1962 г.

Няколко месец по-късно – н 3 юни 1963 г., той умир н 81-годишн възр ст от р к н стом х , открит през ноември предходн т годин .

Беатификация (3 септември 2000 г.)

Йо н XXIII е обявен з бл жен от п п Йо н-П вел II след дълъг процес н к нониз ция. Още по време н Събор някои епископи предл г т п п Йо н д бъде к нонизир н веднъ г с кл м ции, но п п П вел VI реш в д следв обич йн т процедур .

От 1966 г. до кр я н процес н бе тифик ция т с проведени 18 неофици лни сесии, н които с преглед ни повече от 300 свидетелств . З бе тифик ция т об че е необходимо чудо и з т ков е прието т йнственото излекув не н сестр К терин К пит ни от „Сестрите н милосърдието" в Не пол н 25 м й 1966 г. Тя е стр д л от нелечим болест н стом х , но след к то з едно със сестрите си се обръщ с молитв към п п Йо н, получ в видение, в което той я уверил в нейното възст новяв не. И тя н истин си възвърн л здр вето, медицинск т комисия към Конгрег ция т з дел т н светците обявил лечението ѝ з н учно необяснимо. Теологическ т комисия, свещениците, к рдин лите и епископите от Конгрег ция т призн в т този случ й з чудо от трет степен и то е одобрено от п п Йо н-П вел II с декрет от 27 яну ри 2000 г.

З д т н неговото литургично честв не е обявен 3 юни, п метт му в Архиепископият н Мил но и в диоцез н Берг мо се честв н 11 октомври, годишнин т от открив нето н Втория в тик нски събор.

Превод от нглийски: Момчил Методиев

Протойерей Дончо Алекс ндров е роден през 1974 г. във В рн . З вършв богословие в Шуменския университет „Enuckon Конст нтин Песл вски”, от 1994 до 1997 г. е основ тел и председ тел н Пр восл вния богословски студентски съюз. Ръкоположен е з дякон н 11 м й 2001 г. в хр м „Св. Кирил Методий” в гр. Велики Песл в и з свещеник н 14 октомври 2001 в хр м „Св. Петк ” във В рн . Н 21 септември 2008 г. в хр м „Св. Ат н сий” във В рн е отличен с офикия „протойерей”. В момент е говорител н В рненск митрополия, служи в ст ринния хр м „Успение Богородично”, k kто и в хр м „Св. Ат н сий”, н който е председ тел.

ПОНЯКОГА ЗАД ДОБРАТА ФАСАДА СЕ КРИЕ НЕСТАБИЛНА СГРАДА

С отец Дончо Александров от Варненска епархия разговаря Димитър Спасов

Варненската митрополия овдовя след ненадейната смърт на митр. Кирил, която породи в публичното пространство множество слухове и коментари. Как лично вие възприемате случилото се?

Всичко се случи много неоч кв но. Новин т з духовниците и миряните бе шокир щ . Тежк з губ з еп рхият ни и k то цяло з Църкв т . С изключително ув жение към всички н ши митрополити и без д подценяв м служението им, мог смело д з явя, че митрополит Кирил бе един от н й-дейните и енергични рхиереи. Милееше з Църкв т и н сърч в ше свещениците д р ботят ктивно н Божият нив . Бл госл вяше и съдейств ше з полезните и добри иници - тиви. Не пречеше. Тук нам д изброяв м онов , което е н пр вил. Ф ктите с ми по себе си говорят k кво ост вя след себе си. Смят м, че историят след време безпристр стно ще отсъди з дел т му.

Обстоятелств т около смъртт н дядо Кирил с известни с мо н Господ. Няк k си тя ост н з г дъчн . Не съм срещн л досег човек, който д не е с резерви по отношение н офици лн т версия. Им съмнения, колеб ния. Във въз-

дух сяк ш се усещ , че нещо нечисто се е случило. Слуховете и коментрите обикновено вървят рък з рък с кончин т н известни хор . Им много свободни съчинения. П р лелно се появих стойностни, трезви, р зумни коментри, изпълнени с християнски дух по отношение личностт н митрополит Кирил.

В личен пл н скърбя с н дежд , че душ т му обит в р йските чертози. Р зделихме се твърде р но и неоч кв но с дядо вл дик . Зн м, че Бог не се съобр зяв с човешк т логик в устройв не сп сението н душ т . Доверяв м се н Божия промисъл.

Почти веднага след като Св. синод избра митр. Калиник за временно управляващ Варненска и Великопреславска епархия, вие, в качеството си на говорител на митрополията, огласихте декларация от името на Епархийския съвет и варненското свещенство, в която помолихте Синода да преразгледа решението и да ви назначи друг временно управляващ митрополит. Очаквахте ли Синодът да реагира толкова бързо и какви бяха мотивите ви за тази безпрецедентна публична реакция?

Им ше смущ в щи обстоятелств . Не бих жел л те д ст в т обществено достояние, пор ди което ще се въздърж от коментр. Ре гир хме единствено с мисълт , че в Църкв т всичко трябв д ст в с бл гоприличие. Проведе се н истин мирен р зговор. Ням ше ск нд ли. Митрополит К линик р збр , че мисият му е тежк , трудн , и още същия момент в телефонен р зговор с Негово Светейшество п три рх Неофит си под де ост вк т . Р зделихме се с добро. Оч кв хме скорошно решение н Синод . Бяхме с н гл с т , че ням д им з б вяне по този въпрос. Тук не ст в дум д се изпълнявт н ши прищевки. Необходимо е д се глед доброто н Църкв т . Св. синод взе мъдро решение. Бл год рни сме. Н дяв м се, че тов ще пост ви н ч лото н едн положителн промян в чув емостт и р зреш в не н проблемите, които съществув т в БПЦ. Кому е нужно д им ск нд ли и изострени отношения в Църкв т ? Обществото ни се н глед н подобни прояви в последните дв десет години. Време е д се съсредоточим към по-широк мисия, която дължим н н род си. Норм лно е всички д ст в ме свидетели н Христовия дух и любов в отношенията между членовете н Св. синод. Счит м, че п три рх Неофит ще следв т зи линия и ще се стреми д им мир в н ш т Църкв .

Освен тов не мисля, че сме н пр вили нещо безпрецедентно. Историят н Църкв т е изпъстрен с много по-др стични примери, родн т църковн история също.

Енорията към храм „Св. Атанасий“ във Варна е една от дейните и живи евхаристийни общности в града. В България по принцип трудно се градят общности, особено църковни. Кое беше най-тежкото изпитание за вас, като духовник. Основната трудност енорийският живот да се случва в БПЦ?

Тежките изпит ния з почн х още от с мото н ч ло н служението ми в хр м „Св. Ат н сий“. Н следих хр м, който няколко месец бе окупир н от изп дн лия

в р зкол свещеник. Той повлече след себе си голям ч ст от миряните и з едно н пусн х лоното н Църкв т . Енорият беше духовно опустошен , хр мът – ост вен без нито един лев. З почн хме с църковните н стоятели д гр дим от нул т . В н ч лото бяхме около дв десет човек . Положените духовни и физически усилия постепенно д в х резулт т. През годините хор т , редовно посещ в щи богослужението, се увелич в х . Личните конт кти с изключително в жни. Всяк неделя след св. Литургия се събир ме з едно н т к н реченото „енорийско к фе". Тов е литургия след Литургият . Глед м вин ги д съм сред енори шите. Общув ме.

Всичко друго се случв ше във времето к то естествен процес. Бог си изпр ти хор т , с които д изд в ме спис ние *Амвон*, вестничето *Пр- восл- вен гл- с*, детското спис ние *К- мб- нк-* . Р звитието н детските школи по иконопис, изобр - зително изкуство, ктьорско м йсторство, детският хор също изискв х време. Едновременно с тов се з роди и соци лно-милосърдн т ни мисия и продълж в д се р згръщ в отговор н нуждите н хор т в нер вностойно положение. В цял т дейност към хр м уч ств т християните от енорият . Не мисля, че нещо от сътвореното досег е кой зн е колко зн чимо. Просто всеки от н с си върши служението. Бл год рен съм н Бог и изключително р достен, че им м до себе си добри събр тя свещеници, църковни н стоятели, н които вин ги може д се р зчит , и християни, ктивно уч ств щи в живот н енорият и р збир щи з що с в Църкв т .

Действително от личен опит мог д потвърдя, че църковн общност се гр ди трудно. Един от н й-големите проблеми е индивиду лизмът. Не може д се глед н неделн т Литургия к то н посещение в суперм ркет. Отив ме д з доволим духовните си потребности, без д се интересув ме от хор т , черкув щи се з едно с н с. Иск ме д ост нем нонимни. Никого д не позн в ме и н с д не ни зн ят. Т ков мислене е п губно з християнин . Църкв т е общност. След к то сме ч ст от Нея, необходимо е д живеем в конкретн т общност. Тов изискв отговорност, молитв , служение. К к ни призов в д живеем Господ? С вяр и любов! Но те не с бстр ктни понятия. Ако не ги приложим в семейството си, енорийск т общност, н р ботното място, то зн чи сме с мо номин лни християни. Р збир се, всеки човек си им специфичен х р ктер, недост тъци, които се явяв т пречк в общув нето. Животът в Църкв т ни д в възможност д се смирим, д придобием търпение, д изгл дим кривините си чрез Божият бл год т и ближните си.

Във вашата пастирска дейност на кой въпрос ви е било най-трудно да отговорите?

Биоетичните въпроси с ч ст от н й-трудните. През годините съм се изпр вял пред сериозни проблеми, тревожещи хор т . Кризите в семейството, отношенията родители – деца с едни от н й-често пост вяните въпроси. Срещ т със смъртт н близък човек, н ркотичн т , лкохолн т , х з ртн т з висимост с все едни от тежките предизвик телств , пред които съм се изпр вял. Все п к специфичните случ и се помнят з цял живот. Им много делик тни, тънки

моменти, в които е необходимо д проявиш индивидуален подход. Не може свещеникът просто д к же: „Господ т к е к з л”, и с тов д се изчерпи всичко. Нужно е д се изслуш търпеливо човекът, д се вникне в болк т му, д се отчете духовното му състояние. З един е полезно едно, з друг – друго.

След дълги години теистичен режим и още две десетилетия преход хор т с духовно огр бени. Църкв т стои някъде в периферият н живот им. Сещ т се з нея, ког то с в голямо изпит ние. Вин т з тов положение, р збир се, е и н ш . Липсв декв тн мисия. Често се случв в хр м д идв т хор и д се опл кв т, че не им върви. Иск т д им се чете може би н й-известн т молитв – Киприянов т . Оч кв т мех нично въздействие. Едн молитв не р зреш в проблемите. Необходимо е човек изцяло д се обърне към Бог . Д промени живот си, д р змисли з греховете си и д се пок е з тях. Чрез св. Евх ристия д се съедени с Христос. Д з почне д живее в Църкв т . Тук п стирск т гриж им огромно зн чение. Ако душ т н човек е бл год тн почв , не след дълго се р жд т първите плодчет . Н й-тежко е, ког то срещнеш от друг т стр н нежел ние д се говори з вяр т и духовния живот. Те с дошли в хр м , з д им се прочете молитв , и нищо повече от тов не ги интересув . Не можеш д им прекършиш волят , но и Църкв т не е рестор нт, в който д в ш поръчк , пл щ ш и си з мин в ш. Вин ги се стремя д обясня, че подобно отношение към молитв т и т йнств т не носи духовн полз и не р зреш в проблемите. Консум торският подход се проявяв и в жел нието н хор т д се кръстят и венч ят в хр м . З тов сме предприели в н ш т енория д им предв рителн срещ и р зговор с мл доженците преди светото Венч ние. Същото се отн ся и з онези, н които предстои Кръщение.

П стирск т гриж изискв отд деност, търпение и любов. Д н ст вляв ш със слово, горещо д се молиш и водиш по пътя н сп сението. Колкото и д е трудно и отговорно тов служение, ког то свещеникът не р зчит с мо н себе си, преди всичко се упов в н Бог и проси Негов т помощ, нещ т се подрежд т.

Група депутати предложиха промени в Закона за вероизповеданията. Освен имуществени въпроси, които привлякоха обществения интерес, поправките засегнаха и темата за трудовоправния статус на свещенослужителите, техните социални и здравни осигуровки. Вашият коментар за сегашната ситуация и готвените поправки?

Ням нищо по хуб во от тов депут ти д спом г т чрез з конопроекти полезното з Църкв т . От н ш стр н се изискв вним телно д се р зглед т предложеният . Д се види ням ли подводни к мъни. Поняког з д добр т ф с д се крие нест билн сгр д . Нужно е Църкв т д си върне всички имоти, което е спр ведливо, след тов следв и грижовно д ги стоп нисв и ползотворно д ги упр вляв . Тем т относно трудовопр вния ст тус н свещенослужителите е изключително болезнен . Обществен т йн е липс т н з пл ти, соци лни и здр вни осигуровки в някои еп рхии. Н отделни мест мон ните и мон хините въобще не с осигурявани. Н истин , те с се отк з ли от

светския живот, но живеят в този свят. Им т нужд от дек в тн лек рск гриж . Поняког се н л г д вляз т в болниц з лечение и трябв д пл щ т б сновни суми, непосилни з тях, з щото ням т здр вни осигуровки. Същото се случв и с много свещеници. В т зи посок промян т е крещящо н ложител- н . Нек се търсят и н мерят н й-добрите решения, удовлетворяв щи не с мо митрополитите, но и свещенството. Църкв т не е з вод или фирм , където р ботод телят глед личн т си изгод и вижд в р ботниците си н емници, които трябв д му свърш т определен р бот . В Църкв т отношенията меж- ду епископ и свещениците не мог т д легн т върху форм т р ботод тел – р ботници, трябв д бъд т k кто между Христос и постолите. Сп сителят с голям любов се грижеше з постолите. Т k и епископът д пол г грижи з свещениците, мон сите и мон хините. „По тов ще позн ят всички, че сте Мои ученици, ко любов им те помежду си” (Ио н. 13:35).

До началото на октомври трябва да стане известен следващият Варнен- ски митрополит. Смятате ли, че решението ще бъде взето във Варненска епархия? Какви са очакванията на варненското свещенство към бъдещия митрополит?

Първо се н дяв ме изборът д не се проточи във времето. Предвиденият в уст - в срок д се сп зи. Вижд те k кво ст в с политическите избори. М нипул ции, купув не н гл сове… Хор т с отвр тени. Необходимо е Църкв т д пок же k k се орг низир т честни, не з дкулисно решени избори. Вярв м, че във В рн всичко ще бъде прозр чно и почтено. В този смисъл тежк т дум трябв д им еп рхият . Свещенството и миряните тук с изключително будни и опити- те з м нипул ции с обречени.

Н скоро се проведох изборите з еп рхийски съветници. По стечение н обсто- ятелств т се състоях месец след тези н другите мест в стр н т . Им ше бегъл, нескопос н опит з провок ция, който претърпя пълен кр х. Духовенство- то и миряните пок з х k кво е единство. Интересен е ф ктът, че новоизбр - ният митрополит ще трябв д р боти със съветници, които не позн в . От друг стр н , сег шният съст в н еп рхийския съвет включв сериозни, дейни църковни хор и тов ще е от голям полз з бъдещия рхиерей. Н дяв м се д се получи добро ср ботв не, едн истинск симфония между тях з бл гото и духовното преуспяв не н еп рхият ни.

Смят м, че върху новия митрополит, който предстои д бъде избр н, вече тежи тов рът н оч кв ният н овдовялото ни п ство д продължи и д н дгр жд достойно делото н дядо Кирил. Тов предпол г д бъде деен и иници тивен. Естествено е в негово лице свещениците и миряните д позн ем добрия п стир. Д ст не митрополит не з д му служ т, д послужи. В духовно и м тери лно отношение д събир , не д р зпиляв . Д им грижовно и бр тско отношение към свещениците, не феод лно. С поглед към проблемите и воля з р зреш - в нето им. Д р зпозн в ме в него Христовия обр з. Носител д е не с мо н постолското приемство, но и н постолския дух, служение и любов.

Д ниел Ропс (1901–1965) е псевдонимът, с който ст - в известен френският пис тел и историк Анри Петио, един от н й-четените k толически втори между двете световни войни във Фр нция. Член е н Френск т k - демия. Учи пр во и литер тур в Гренобъл, където през 1921 г. з щит в н учн степен по геогр фия и история. Мл достт му е беляз н от период н духовни колеб - ния. След 1920 г. реш в д се посвети н литер тур - т . През 1931 г. оконч телно се уст новяв в лоното н K толическ т църкв . По съвет н философ Г бриел M рсел ст в член н персон листическия християнски кръг „Нов ред". В период 1941–1944 г. р боти н д кни- гите *H- родът н- Библият-* и *Иисус и неговото време*, последв ни от монумент лн т *История н- Христов- - т- църкв-* (14 том), която пише до сетния си ден. Сред другите му по-в жни творби с : *H- шето безпокойство* (1926), *Смътн- т- душ-* (1929), *Пеги* (1933), *Смърт, къде е побед- т- ти?* (1934), *Рък- т- н- един пр- ведник* (1938) и др. Предложеният тук текст е докл д, изнесен н Междун- н родните срещи в Женев (5 септември 1956 г.).

Даниел Ропс

НИТО ДРЕВЕН, НИТО МОДЕРЕН – ХРИСТИЯНИН

През зим т н 1656–1657 г. един пис тел със скромен т л нт, чиито тр гедии не се ползв т с особен успех, н мир н чин д впеч тли всички литер турни кръгове. Той се н рич Дем рет дьо Сен Сорлен, творб т , донесл му широк известност, е едн дълг историческ поем , оз гл вен *Хлодвиг или християнск- Фр- нция*. Изборът н сюжет е в основ т н този успех. В продължение н цял век – от времето н Ренес нс и „Плеяд т " – се е прием ло, че з д се създ де зн чим творб , трябв д се използв т митовете н Гърция и Рим, действ щи лиц д с герои от тези митологии, k то се следв т моделите н големите гръцки и л тински втори. Скъсв йки с т зи тр диция, Дем рет избир з основно действ що лице в рв рин, непозн в щ Античност , k то взим з сюжет историят н неговото обръщ не в християнството, скъсв йки с всички богини, музи и целия инвент р н П рн с. Тов пост вя н ч лото н един бурен литер турен деб т, продължил почти сто години.

Епизоди от този *Спор между Древните и Модерните* с н месите н Босюе или Бо ло, които твърдят, че уж сяв щите мистерии с тяхн т пл шещ ор-н мент лност не с в състояние д пред д т християнск т вяр ; дори Ш рл Перо, бъдещият втор н *Прик- зките*, влиз в спор и бив прободен с нем лко остри стрели, дълго време изборите з Френск т k демия се ок зв т поле н сблъсък между дв т противоборств щи кл н . Всичко тов е ч ст от лите-р турн т история, ф ктът, че нито един шедьовър не е плод н цялото тов противопост вяне, е все п k второстепенен проблем. Спомен тият епизод е в жен не с м по себе си, k то свидетелство з повея н един нов дух.

Тъкмо от т зи гледн точk Пол Аз р р зглежд Спор в основопол г щ т си книг *Криз- т- н- европейското съзн- ние*.

Н пръв поглед в тези литер турни деб ти ст в дум с мо з избор н лите-р турни теми и изр зни средств ; всъщност з логът е много по-голям. Отхвър-лянето н моделите и импер тивите н кл сицизм не озн ч в ли д се пост ви под въпрос вторитетът, н който се основ в целият соци лен и политически гр деж? Ако k жем, подобно н П ск л, че Древните и Модерните с т кив с мо з своето време и че ние сме древни з себе си, тов не озн ч в ли д ут-върдим пр вото н дух н постоянно творчество, тоест д противопост вим прогрес н тр дицият ? Р зрешението д се третир т всяк кви сюжети не предпол г ли н влиз нето в култур т н нови дисциплини – н н уките, които вече с били в погея н своето р звитие? Модерните с привърженици не с мо н едн нов естетик , но и н нов култур , тоест н нов философия. Нек не з бр вяме: епизодите от Спор се случв т в момент , ког то Спиноз пуб-ликув своят *Етик-* , Риш р Симон – своят *Критик- н- Ст- рия и Новия з- вет*, Пиер Бейл – своите *Р- змисли з- комет- т-* и своя *Речник*. Д ли, в кр йн сметk , ст в дум с мо з литер турни дискусии? Или з нещо повече – з н гл с т н човек спрямо бъдещето.

Изглежд , че в сред т н XX в. присъств ме н нов *Спор между Древните и Модерните* или поне н епизод от деб т , н чен л преди трист години.

K kто и няког , днес също спорим по проблеми н литер тур т , естетик т и култур т , л онов , з което ст в въпрос, е от по-съществено зн чение. Н шите „древни" бързо з ст н х срещу новите изр зни средств н мисълт , те з клеймих киното и изобличих р диото и телевизият k то средств з оглупяв не; единствено книг т се ползв с доверието им k то средство з удърж не н истинск т култур . Ето з що те възприем т култур т по-скоро k то литер турн , философск и художествен , отколкото k то н учн . Н у-ките, н сочени към пр ктик т , им изглежд т неспособни д формир т човек k то мор лно същество. „Древните" дори р зширяв т деб т ; те изобличв т м шин т , обвинен , че оглупяв човек и ст нд ртизир живот . Ето з що в сег шните обществени форми те р злич в т предизвестието н един „бъдещ живот", ког то личностното съзн ние ще е в уп дък и ще з линеят творчес-ките способности н човек . Т k , без особен н тиск, н шите „древни" д в т изр з н р дик лното си недоверие в прогрес .

Към т к в гледн точк не може д ням сериозни резерви: подобн н гл с изглежд прекомерн . Някои от н шите „древни" отпр вят своите критики към систем т , в която не всичко е „ф лшиво"; изобщо не може д се твърди тов . К кто е невъзможно д бъдем изцяло „модерни" във време н огромни кръвопролития, н усъвършенств ни тир нии, н томни р зрушения, н целия този уж с, с който бъдещето е н тов рено пред очите ни. Човек, живеещ през XX в., не би могъл д възприеме прогрес и неговите последици, без д съзре k k тут кси се очерт в т н хоризонт „студените чудовищ ", з които говори още Ницше; чудовищ , които подл г т човек н поробв не или унищожение.

Трябв д отбележим, че някои от н й-дълбоките критики, които бих могли д се прочет т срещу „модерн т н гл с ", с били формулир ни от хор н н у- k т , чието формир не и интелекту лни устои с същностно „модерни". А не с мо от спириту листи k то физиолозите Никол, Алексис К рел, Льоконт дьо Нуи или физици k то Емил Жир рдо, открив теля н р д р . П тетичн т мор лн р вносметк , която публикув Ж н Рост н в кр я н книг т си *Може ли д- се промени човекът?*, някои скорошни декл р ции н Жолио-Кюри върху томизм с особено пок з телни з подобн безукорн честност. Д леч сме от оптимизм н Мишле, Рен н, Хърбърт Спенсър, М рселен Бертло. Никой, зн ещ з k кво иде реч днес, не смят , че „Бъдещето н н ук т " втом тично носи със себе си обещ ние з р й н земят , който д е едновременно м тери лен и мор лен. В известн степен спорът между Древните и Модерните спир , лишен от смисъл, деб тът прер ств в едно и също тревожно пит не относно ш нсовете и рисковете пред човек .

Ним в дъното н този спор не се крие едно двойно недор зумение? Н шите „древни", з д ни предп зят от в рв рството н едно изцяло техническо бъдеще, с склонни в името н прословутите „духовни ценности" д отхвърлят с - мия прогрес. В което с изцяло непр ви. Първо, з щото техническият прогрес и произтич щ т от него цивилиз ция с ф кти, които е невъзможно д отречем, ре лности, в които живеем всички ние. Всяко обвинение срещу тях е безплодно. Уелс р зк зв някъде историят н един философ, ученик н Ръскин, който след k то н пис л отмъстителн стр ниц срещу м шините, възкликн л: „Сег д н пр вим едн обиколк с кол т ! Тов ще обнови идеите ни!"... Безчислените стр ници върху з пл хите н техническото бъдеще, з пл х т от роботите, k кто и от киното и телевизият , не отчит т едн очевидн истин : именно че н учният прогрес е рожб н човешкия дух. Ето з що д се провъзгл сиш з „ нтимодерен", не зн чи д си спириту лист, озн ч в д пред деш дух .

Им и още едно недор зумение, което поддърж т някои модерни. В един вид идолопоклонство пред човешкия интелект и великолепието н постигн тите резул- т ти се з бр вя, че ценностите н интелект не с единствените ценности з човек , може би не с и първите, че те трябв д бъд т контролир ни от мор лн т съвест, от дух . Тов , че м тери лният свят е подчинен н човек , е ф кт, великолепен с м по себе си, но то не е дост тъчно; тр гичният ни опит го потвърж в . Ког то Ницше твърди във *Волят- з- вл- ст*, че „хум низир нето н свет озн ч в във все по-голям степен д се чувств ме негови господ ри",

той се лъже; хум низир нето н свет озн ч в g го подчиним н принципите, които н истин ни пр вят човеци.

Истинското решение не е нито „древно", нито „модерно", то се изплъзв и от двете недор зумения. Достойнството н човек не е в тов g k же „не" н едн неясн уч ст, нито пък g приеме п сивно подобн уч ст. Съдб т н човек се р зигр в едновременно в дв пл н – н цивилиз цият и н култур т. Н цивилиз цият т м, където се осъществяв „усилието човек g приспособи естествен т си сред към постиженият н зн нието и соци лн т орг низ ция." И н култур т т м, където се осъществяв „р зширяв нето н мислене-то, н индивиду лното и колективно съзн ние".[1] Др м т н н шето време е, че тези дв пл н не съвп g т, че им дисх рмония между дв т ценностни порядък. К кто сполучливо изтъкв Андре Зигфрид, *homo faber* и *homo sapiens* не вървят с едн и същ стъпk. Решението не е g пожертв ме цивилиз цият з р ди култур т или култур т з р ди цивилиз цият: то е g ги н k р ме g постигн т съгл сие, g вървят з едно с един и същи ритъм – *homo faber* з едно с *homo sapiens*, k кто и с h*omo moralis*, н й-б вния от всички!

Без g се поколеб я, ще използв м един термин, който пор жg спорове – н ши-те спорове с „гр м тически", смят Монтен; бих k з л дори, че истинск т з g ч н н шите поколения е g постигн т един нов хум низъм, k то под хум -низъм р збир м жив синтез между цивилиз ция и култур , между основопол г -щите и постоянни ценности н човек и временните условия, в които го пост вя историческото р звитие. Този хум низъм ще бъде изцяло модерен с модерните и древен с древните; той не ще се отk зв от н учния прогрес и техническите изобретения, но не ще отхвърля нищо и от огромния прогрес, извършен от чове-k , з g преодолее изн ч лн т грубост и се възвиси.

*

В създ в нето н този нов хум низъм трябв ли християнството g изигр е оп-ределен роля? Трябв ли то g бъде „древно", з k квото го смят т някои, или пък з g бъде „модерно", трябв неминуемо g се отk же от всяк ефик сност? Въпросът е от изключително зн чение з всички н с, хор от з п дн т циви-лиз ция, з щото, нез висимо g ли го призн в ме или не, от две хиляди години тъкмо християнск т живителн сил вдъхв живот н н шия орг низъм. Ако сметнем, че тя е з гин л , тов озн ч в g скъс ме с едно *мин-ло, допринесло g- се превърнем в тов-, което сме*.

Пол В лери в книг т си *Погледи към н-стоящия свят* пр вилно отбелязв , че н шето з п дно общество почив върху три основ ния: гръцk т мисъл, римския ред, християнск т духовност. Ж н Б йе пък обяснв з що един истински ху-м низъм е немислим без основопол г щия принос н нтичн т тр диция. Що се отн ся до ост н лото, то е почти б н лно: нищо от онов , което е същест-вено з н с, не би го им ло, ko не съществув ше християнството. З п дн т

[1] Тези прекрасни дефиниции са на отец Сертиянж. – Б.а.

литер тур и изкуство с нер збир еми без позов в нето н християнството. Н ш т н ук и дори н ш т техник , доколкото предпол г т въздействие н човек върху ре лния свят, се р зпол г т в перспективите, открити от християнск т теология. Мор лът, чиито импер тиви съблюд в ме, е християнски, или по-точно юдео-християнски, з щото предпол г дефиниция з човек , която е християнск в своето основ ние. Бихме могли дори д отбележим, з едно с Прудон и Пеги, че някои исторически ре лности, които изглежд т твърде д леч от християнството, всъщност с обвърз ни с него: пок з телно е, че всички революционни доктрини, които се позов в т н соци лн т спр ведливост, с покълн ли единствено н З п д, тоест в територият , подготвен от християнските труженици.

И все п к, ког то к зв м, че н ш т з п дн цивилиз ция и н ш т култур с неотделими от християнството, з не твърдя, че християнството е обвърз но с мо с тях. Не трябв д смесв ме Христовото посл ние, Словото, з което Той ни е к з л, че „не отмин в ", с историческите форми, в които е могло д се отлее тов Слово, още по-м лко пък с обществ т , които с се позов в ли н неговите принципи. От две хиляди години християнството се е въплътило в р злични цивилиз ции: н Римск т империя, сетне н Виз нтийск т империя, после в световете н в рв рите, н средновековното християнство, н кл сическ т епох ; но християнството тр нсцендир всички тях, к кто тр нсцендир също к тегории к то р си или цвят н кож т . То не е обвърз но с мо с либер лно-к пит листическ т цивилиз ция, възникн л през XIX в., нито единствено с белия З п д.

Не говоря с мо з к уз т , з християнск т истин . Им едн фр з н св. Августин, която Мигел де Ун муно и Еду р льо Ро често цитир т и която прид в дълбок формулировк н т зи истин . „Тов , което н рич ме християнск религия, е съществув ло още у древните; тя не е отсъств л в н ч л т н човешкия род още преди Христос д се въплъти в тяло." Великолепн фр з н истин , която д в един от н й-възвишените дефиниции з християнството. От т зи гледн точк християнството е не с мо историческо събитие, з почн ло в д ден момент, при обстоятелств т , които зн ем: то е постоянн ценност н човешкия дух. Големите догм тични ф кти – Въплъщението, Изкуплението, с не с мо точк т , в която всичко се фокусир , з д р зберем цял т история; те с субст нци лно свърз ни с човек , с негов т природ и уч ст.

Ког то ние, християните, к зв ме, че Бог ст в човек и прием плът, подобн н н ш т , ние всъщност утвърж в ме уник лното величие н човек , неговото божествено подобие, н което ник кв сил не е в състояние д н вреди. Ние утвърж в ме, че животът им смисъл с мо ко се отъждествим с Христ , прообр з н човек . Ние утвърж в ме, че в двойното усилие н интелект и съвестт човекът е призв н д ст не съприч стен н Бог .

Т к в е целт , л т ков е и средството. З щото Въплъщението е зн к, зн к н едн безкр йн любов. Тъкмо з щото Бог е възлюбил човек , з тов е дошъл д сподели негов т смъртн уч ст. Ето з що цялото учение н живия Бог е

посл ние н любовт . Цял т човешк деятелност – н интелект , мор лн т съвест и пр ктическия живот – трябв д бъде подчинен н този принцип. Двете з поведи с сходни, к зв Иисус: „Обич й Бог !". „Обич й ближния к то с мия себе си." Във всички земни нещ р зпозн й неизличим т Любов; във всеки човек р зпозн й своя бр т в божествен т любов. Християнството не к зв друго, тов е всичко.

Усещ м к к н някои сред в с идв н ум възр жение, което е дост сериозно. А именно – че т ков , к квото е било през вековете, християнството не вин ги е отгов ряло н т зи висок концепция. И тов е вярно. Ал н тов възр жение Никол й Бердяев отгов ря с едн дефинитивн формул : „достойнството н християнството, недостойнството н християните". Преди м лко ви к з х, че християнството мощно е р ботило з освобождението н човек и з прогрес н дух . Ням нужд д ми н помняте з процес срещу Г лилей, з кл дите н Инквизицият или уч стт н Мигел Сервет[2]. Пров лите, з късненият , спир нето н р звитието се дълж т н хор т , не н принципите. При н влиз нето си в обществото християнството е било покрито, м лко или много, с к лт , присъщ н н ш т природ . Нещо повече, ним християнските Църкви не с им ли своя Г лилей, своя С вон рол , своя Мигел Сервет, Уриел д Кост и Спиноз с отговори н тов . Божествен по своят същност, човешк в своите елементи, всяк Църкв е едновременно свят и грешн , но истинският смисъл н н шия живот е тъкмо в тов д открием дори чрез недостойнството н християните достойнството н християнството.

Тъкмо през неуспехите н християните трябв д бъде р зчетен ролят н християнството в ход н времето. И тук един ф кт се н л г дори з н й-предубедените умове. К то провъзгл сяв божественото подобие н човек , к то му пом г д се отъждестви с Христ , превръщ йки всеобщ т любов в принцип и средство з всичко, християнството се е превърн ло в съществен ф ктор з човешкия прогрес, то е р зширило културт и е основ ло цивилиз цият . Нещо, което е в състояние д р збере дори н й-повърхностният поглед, отпр вен към историят .

Ето з що ще се опит м д н пр вя този исторически ескиз в перспектив т н К толическ т църкв : първо, з щото бидейки к толик, вярв м, че тя е носител н пълнот т н християнското посл ние; сетне, з щото я позн в м н й-добре, също и з щото в продължение н векове З п дът й дължи тов , което той е трябв ло д бъде. Иск м д подчерт я, че не съзир м в тов ник кв изключителност, ник кв неприязън към другите Църкви, които по по-р зличен н чин мислят и живеят според Христ .

[2] Мигел (Мишел) Сервет (1511–1553) – испански лекар, създател на т.нар. антитринитарна „рационална теология". Близък до Калвин, впоследствие той е отлъчен с негово решение от Църквата и изгорен на клада в Женева. – Б. пр.

*

Иск ми се д мисля, че никой в т зи удитория вече не вярв в прословут т „нощ н Средновековието", нито вярв н б снят , според която християнството е потопило свет в мр кобесие. Хиляди пъти е к зв но, че във в рв рски времен м н стирите с били, по думите н Ш тобри н, „крепостите н висшия интелект", че ние дължим н мон сите преписв чи всички кл сически втори н Античност т , че Училището е възникн ло в м н стир , Университетът – в сянк т н к тедр л т , ч к до XIV в., че целият препод в телски със т в произхожд от клир , че хор т н изкуството с позн в ли дори по-добре от н с геометрият н силите, съпротив т н м тери лите, стереотомият , химият н оцветителите з стъкло и че е повече от бсурдно д определяме к то мр кобесно общество, чийто изр з с ст туите от к тедр л т в Ш ртр или живопист н Джото.

Тов , което – н против – стъписв всеки историк, е жел нието н Християнск т църкв д възприеме ценностите н интелект и невероятното умение, с което тя си служи с тях. Първите християни не с били интелекту лци: свети П вел го припомня в Посл нието си до Коринтяните. Но много бързо християнството е проникн ло в соци лни слоеве, по-р злични от първон ч лните, и тог в е възникн л идеят , че трябв д се з д д т християнски цели пред дейност т н интелект . Първите пологети, Минуций Феликс и Юстин, с мислили к к д з щитят своят вяр от нейните противници. Отците н Църкв т с почерпили от езическ т култур елементите, които християнството е трябв ло д възприеме. Климент Алекс ндрийски з явяв , че трябв д се вземе от нтичните философи „всичко добро, з което с допринесли р зличните школи в ученито з истин т и спр ведливост т ". А Ориген н стояв : „Вяр , която отхвърля р зум и мъдрост т , не е вяр "!

Усвояв нето от стр н н християнството н елементи от нтичн т култур би трябв ло исторически д е от огромно зн чение. По същия н чин, м к р и в друг пл н, к кто епископите с били н следници н проконсулите в з щит т н Гр д , християнските мислители с били н следници н нтичн т мъдрост. Т к е бил изгр ден постоянн връзк между мин лото и бъдещето. И в момент т , в който нтичният свят се сгромолясв , тъкмо един християнски мислител, едновременно светец и гений, пр ви р вносметк н досег шн т култур , преосмисляйки нейните живи елементи в християнск светлин , к то пол г основите н едно общество, което ще се роди след шест век мр к – тов пр ви свети Августин в *3- Божия гр- д*.

Същото се н блюд в в цял т история н Църкв т . Никог в ученито н Църкв т не открив ме дори диря от отхвърляне н интелект . „Оглупяв йте" е букв лно ерес, под която християнството никог не се е подписв ло. През целия дълъг и гр ндиозен период, в който християнск т вяр н л г отпеч тък си върху цялото общество, култур т е бил смят н з нещо основопол г що и е бил дълбоко почит н . Колко от н й-изтъкн тите личности от онов време с били едновременно принцове н р зум и дълбоки християни? Дост тъчно е д

се сетим з св. Анселм, з св. Бон вентур , з св. Алберт Велики, з Дънс Скот и Роджър Бейкън. Дори онези, които не с били склонни по ник къв н чин д се възприем т k то интелекту лци, с призн в ли необходимостт н културт : св. Берн р от Клерво остроумно отбелязв : „Не подоб в н Христов т невест д бъде невеж !".

Т зи християнск култур постоянно е р ботил з интегрир нето н нови елементи. Грешк е д си я предст вяме k то з костенял в неизменни пр вил , з стин л в отк з от всяк новост. С м т еволюция н теологият , б вното н диг не в нейното лоно н философият , прогресът н н уките с зн ци з тов , още повече че в средновековните университети с приети и резултатите н р бск т н ук . Ето k k, вместо д е опор н т.н р. „мр кобесие", Църкв - т е създ л истински хум низъм, един християнски хум низъм.

Тук някои ще възр зят: „Д , но не е ли н стъпил впоследствие р зрив? Вяр т не се ли е отделил от зн нието и културт ? Модерният хум низъм не е ли възникн л извън християнството, тоест срещу него?". Би било непочтено д го отрич ме. XV в. и XVI в. с мин ли под зн k н криз т н християнск т културт . Един нов хум низъм се е изгр дил върху основи, където вяр т вече не се е н месв л .

Причините з т зи криз с много: мнозин държ т н й-вече н историческите условия. Църкв т е преживяв л тог в тежък период: прехвърлянето н п пството в Авиньон, Голям т схизм , съборн т криз . И което е още по-лошо, Църкв т е преживял период н духовен сп д, период н вътрешно з костеняв - не, х р ктерен з всяк човешк систем , без зн чение д ли тя е религиозн или революционн . Тов ù е попречило д р збере, че се формир нов културт , и н й-вече я е възпрепятств ло д стори онов , което е пр вел преди: д ù н ложи своя отпеч тък, д я християнизир . Бунтът н р зум би могъл д се избегне, ко тр дицион нното усилие е било сторено. Но то е било сторено по твърде недост тъчен н чин. Един езически хум низъм, изтръгн т от християнск почв , ст в известен с усилият н деятели k то Поджо, Пл тин , Помпон ци.

Трябв все п k д отбележим, че тов обезпокояв що събитие е породило християнск ре кция, която е иск л д оп зи бъдещето. Срещу този езически хум низъм, вр г н вяр т , едн т възможн ре кция е бил д се действ със сил – k то отк з от всяк къв хум низъм, k то се отрек т по този н чин дори неговите пр в – нещо, което никог не е пр вил един св. Том от Аквино. Н - гл с т н С вон рол д изгори н „кл д т н суетите" k ртини и книги с езическо вдъхновение, гневните ди триби н Лутер срещу „Ер змовия р зум" и всички други хум нисти с ре кции н дълбоко вярв щи души, изпр вени пред з пл х , която з стр ш в вяр т им. Други хор об че с смят ли, че н - предъкът н културт може д се побере в р мк т н християнството. Тук трябв д изтъкнем усилият н цели поколения – н М рсилио Фичино и Пико д л Мир ндол , н Ер зъм и Том с Мор, н Гийом Буде и Льофевр д'Ет пл. Създ в се един нов християнски хум низъм, който не се отк зв от новите приноси н културт . Може ли д се сметне, че този хум низъм е бил по-м лко хум нен от

нтихристиянския и теистичен хум низъм, от този хум низъм, чиято м ксим е бил толков добре формулир н от св. Фр нциск С лски: „Аз съм с мо човек и нищо повече"?

Ал т зи криз , която р здир з п дн т култур , ни д в възможност д р зберем с мия смисъл н християнск т култур . К кво н й-много уж сяв в този нов хум низъм С вон рол и Лутер? Негов т претенция д прескочи Бог , д схв щ човек извън божественото. З един християнин, който се н рич св. Иган ций Лойол , всичко трябв д бъде предпис но от Бог и нищо ням смисъл извън Негов т светлин . Истинск т цел н култур т е определил още св. Августин, ревностен чит тел н текстовете н Цицерон, Вергилий или Плотин, който един ден възкликв : „К кво зн чение им тези текстове, щом не открив м в тях душ и интелект, които д мог д предост вя н моя Бог?". Р зк з в т, че свети Том от Аквино, док то пишел н й-дълбоките си стр ници, прилепв л чело до св. Д рохр нителниц , т т к д може д почерпи вдъхновение от Бог и д Му отд де дължимото чрез своят мисъл. Бог е *- лф- т- и омег- т-* н цял т християнск култур ; човекът се осъзн в едв ког то се свърже с Бог .

Тов пр вило им множество последствия в н й-р злични перспективи. Н пример в пл н н т к н речен т култур , където човешкият р зум открив собственото си място, бидейки великолепен с м по себе си, з щото е отр жението н Вечн т Премъдрост, но огр ничен в стъпките си, з щото е подчинен н цели, които го превъзхожд т. В един християнски хум низъм р ционлните ценности се смят т з определящи – цял т *Сум-* н св. Том го повт ря – л отвъд тях с мистичните ценности, ценностите н съзерц ването.

Т зи култур , н сочен към Бог , ням цел в себе си; в н й-дълбокия смисъл н дум т тя не е дезинтересир н и безвъзмездн . Христос не е дошъл, з д донесе н свет философия, пр вило з живот, з д бъдем сп сени. Отците н Църкв т с могли д з имств т някои ргументи н езическото мислене, но те хиляди пъти с повт ряли, че им нещо много по-в жно, отколкото д пок жем Христос: тов е д Го живеем. Прословут т м ксим н Р бле: „н ук без съвест е с мо р зрух з душ т " е много точн , м к р с мо по нег тивен н чин д р зкрив истинск т християнск н гл с . Всяк култур цели р звитието н човек , но с мо християнск т култур го осъществяв – и то в двойния пл н н интелект и мор лното съзн ние.

Т к се обяснявод основопол г щ т роля н християнския хум низъм, н усилието, извършв но в продължение н дв десет век , з д се освободи човекът, д се постигне едн все по-възвишен концепция з човешк т личност. Християнският мор л, нер зделен от християнск т култур , им з свое пр вило всеобщ т любов; т к н реченото цивилиз торско действие н християнството произтич тъкмо от тов . З тов им дост тъчно много примери, з д е необходимо д ги изброяв м.

Чрез проникв нето си в нтичния свят християнството се сблъскв с едн уж сяв щ соци лн язв : робството. Икономическите условия н времето с

пр вели робството почти неминуемо, неизбежно. К кв е бил н гл с т н християнството? Отците н Църкв т зн чително с изпрев рили своето вре-ме, те с осъдили робството, к кто го пр ви н пример св. Григорий Нисийски: „Притеж в нето н човеци, к зв той, е р вносимо н купув нето н Божия обр з". Християнството тр нсцендир проблем : в роб р зпозн в Божия об-р з, Христовия бр т, и го третир к то т къв. „З н с, пише Л кт нций, ням ник кв р злик между господ рите и робите." Скъсв йки с нтичния з кон, п п К лист р зреш в бр ковете между роби и свободни. Известно е, че около хиляд-н т годин технически открития к то изобретяв нето н х мут позволяв т д се реш т проблемите с жив т сил и тъкмо б тств т с тези, които първи и м сово с освободили своите роби. Друг фр пир щ пример з соци лно-то и мор лно действие н християнството: издиг нето н ролят н жен т . В нтичния свят тя често е бил свежд н до репродуктивн роля или пък до инструмент з удоволствие. Милосърдн т почит н Христос към жените, пре-обр жението н бр к , превърн л се в свещенодействие н човешк т любов, екз лт ция т от Девството – всичко тов преосмисля ролят н жен т по нов н чин. Дост тъчно е д спомен изчерп телн т книг н Дени дьо Ружмон *Любовт- и З-п-дът*, з д припомня до к кв степен т зи нов концепция з жен т е основопол г щ в историят н н шето общество.

Т к вижд ме к к християнският хум низъм в своят основ води до р зширя-в нето н културн т , до прогрес н цивилиз ция т . И още нещо в жно з отбелязв не: този хум низъм никог не се е възприем л по друг н чин, освен к то универс лен. Н пълно обяснимо, щом неговото основ ние – тов н любовт – е също универс лно. Христос не пр ви изключение з никого, н стоявш св. П вел, з него ням ни елин, ни иудей. Ако р згърнем т зи мисъл, можем д доб вим: нито фр нцузи, нито герм нци, нито жълти, нито черни.

Този културен универс лизъм от времето, ког то християнството н л г своя отпеч тък върху цялото общество, е повече от очевиден. Християнството не призн в гр ници и н ционални противоречия. Ние, които днес дори по време н междун родни конференции сл г ме слуш лки з симулт нен превод, можем с мо д съж лявам ме з времето, ког то л тинският, езикът н Църкв т , се е използв л з комуник цият н идеи в целия културен свят! Без зн чение е било д ли свидетелите н т зи висок културн с били нглич ни, ит ли нци или герм нци: тяхното зн чение н християни м гистри е било дост тъчно; в П риж с препод в ли св. Том от Аквино (ит ли нец), к кто и св. Алберт Велики (немец). В лоното н Църкв т се е прил г л същият принцип: т к св. Анселм, който е бил роден в Аост , по-късно ст в б т в Норм ндия, сетне рхиепископ н Кентърбъри, Англия.

Универс лизъм, който не се огр нич в с тов д тр нсцендир н ционалните р зличия в р мките н християнския З п д. См йв щ е конст т цият , че до-к то християнският иде л господств , с мите идеи з н ционализъм и р сизъм просто не присъств т в умовете. Едв ког то този иде л помръкв и з почв р зп дът, н ционализмите се утвърждав т, в един нтихристиянски клим т бликв т и р совите противопост вяния. Истинск т тр диция н християнския

универс листки хум низъм е в свидетелството н св. Фр нциск от Асизи, който отив д говори з бр тство със султ н н Египет; в слов т н Луи Свети при посрещ нето н посл ниците н монголските х нове; в щедрите опити н Р ймунд Лулий; в деяният н отворилите орден си з покръстените японци йезуити мисионери, които с кит йци сред кит йците, к кто отец М тео Ричи, и индуси сред индусите, подобно н отец Де Нобили; в героичните протести н Б ртоломео де Л с К с с срещу брут лност н колониз торите; в първите документи, с които през 1622 г. е създ ден Конгрег цият з проп г нд н вяр т . Тов изброяв не може д тр е много дълго. Християнството провъзгл сяв големия з кон н всеобщ т любов не к то нещо бстр ктно, к то универс лност н хум низм : н й-добрите от неговите свидетели се стремят упорито д н с дят тези принципи в умовете н хор т .

Т кив в н й-общ пл н с основопол г щите д дености н християнския хум низъм, основ в щ се върху Ев нгелието, изр ботени от мисълт и опит н 2000 години история. До к кво е довел тя? До определен дефиниция з човек . А к кво к зв християнството н човек от н шето време, к кто и от всички времен ? Следното:

Аз те позн в м, позн в м те добре, по-добре, отколкото ти позн в ш с мия себе си. Зн м от к кв к л си н пр вен и с к къв мр к е пълн душ т ти. Но зн м също т к , че у теб им присъщо достойнство, величие, прин длеж що с мо н теб. Ти според П ск л си всичко з едно, „сл в т и позорът н Всемир ". З щото в теб им божествено подобие, Божият кръв се е стич л по челото ти. Ето з що, бидейки „нищо, способно з Бог", к кто к зв к рдин л Дьо Берюл, ти носиш в себе си сл вн сил – н рич н интелект или съзн ние – която ти позволяв д н дмогнеш животното и д поемеш уч стт си. Чрез своя интелект ти подчиняв ш свет , и то з конно, з щото Бог ти е д л средството з тов . Но не з бр вяй, че ти си с мо м нд тоносител, з тов не трябв д се възгордяв ш от м тери лния суверенитет, който упр жняв ш, з щото, ко всички нещ ти прин длеж т, к кто к зв свети П вел, ти прин длежиш н Христ . Ето з що не се ост вяй д з тънеш в удовлетворението н своят мощ. Твоят истинск уч ст не свършв тук. Животът ти им кр й и ти го зн - еш, но ко не иск ш този живот д бъде бсурден и обречен н нищото, д й му истинския смисъл, който е съгр жд нето н Ц рството Божие, което съвп д с тов н любовт и спр ведливост т . Доколкото си верен н тези принципи, ти ще вл г ш повече любов в себе си и около себе си и толков повече ще бъдеш човек. Ти ще бъдеш човек, з щото ще бъдеш подобен н Бог .

Ним т к дефинир но, християнското не се вписв в известния термин н Ж к М ритен з „интегр лния хум низъм"? Верен н м ксим т н Теренций, че „нищо човешко не му е чуждо", този хум низъм не з стив в м тери лното удовлетворение или в тъмн т ди лектик н инстинктите: той р зпозн в в човек божествен т искр , з която говори още Пл тон, опр вд в онов , което го пр ви уник лен. Той никог не ос к тяв човек , го док рв до всепълнот .

Трябв ли д се подчерт в , че подобн концепция не е нито *древн-* , нито *мо-*

дерн-? Християнският хум низъм е *древен* в този смисъл, че произтич пряко от Ев нгелието, към чиито постоянни д ености нищо не може д се доб ви; с м т идея з прогрес, съотнесен към Христос, би бил не с мо светот т-ство, но и бсурд. Но този хум низъм е и *модерен*, з щото не отхвърля никое от постиженият н зн нието, н против, ги освещ в . В точния смисъл н дум т един християнин ни би трябв ло д бъде нито „древен", нито „модерен": дост тъчно му е д бъде християнин.

Християнският хум низъм пр ви и нещо повече от тов д сложи кр й н някои тр гични недор зумения и н един н пр зен спор: той отгов ря н н шите тре-воги. Той предл г единствените ефик сни з щити срещу з пл хите, които поз-н в ме твърде добре. Ето з що, след к то вече обясних з що първостепенн т роля н техник т изл г човек н уж сяв щи з пл хи, би трябв ло д пок ж и в к кв степен християнството, неговите цивилиз ционни ценности и негов т култур с средств з сп сение.

Обществото през XX в. к то че ли беше изложено н следн т дилем : *-н-р-хия или тир-ния*. Под претекст д се съхр нят т кив втентични човешки ценности к то свобод т трябв ше д се стигне или до безпорядък, който по-средством безр ботиц т , нищет т , гл д и войн т д прем же човек чрез икономически з висимости или чрез ур г ните н смъртт . Или пък, з д бъде уст новен по-логичен ред и може би спр ведливост, д се използв т методи, които превръщ т личностт в нищо. В екстремния случ й н тези две хипоте-зи им ме, от ед н стр н , уж с н недохр нените н роди (три четвърти от пл нет т !), уж с н Хирошим или пък, от друг стр н , уж с н концентр -ционния свят.

Ето к к християнският хум низъм се превръщ в истинск з щит срещу чу-довищ т . Г бриел М рсел пр вилно изтъкв , че в свят, където божественото подобие н човек се призн в , някои унижения, стр д ния и мъчения ще бъд т невъзможни. Д доб вим, че в този свят ед н икономическ и соци лн неспр -ведливост също би бил немислим : ф ктът д им десет мили рдери срещу милиони безр ботни, милиони индуси и кит йци д умир т от гл д, док то горят жито в Средния з п д.

Но им и други з пл хи, които позн в ме твърде добре, з щото всеки от н с ги носи у себе си, в мр к н едно съуч стническо сърце. З щото не с мо концен-тр ционните л гери и томните бомби р зруш в т човешк т личност, но и един определен н чин н живот. Ако целт н невероятния прогрес н техник -т е с мо д превърне човек в н й-висшето животно, подчиняв що се н пър-вични инстинкти, ко целт е с мо м тери лн н сл д и комфорт, тов е ед н изм мн игр , з щото човекът прест в д бъде човек. Може ли т зи з пл х д е всъщност изм мн ? Зн ем много добре, че съществув буржо зен м тери ли-зъм, обвързв н с определен систем н производство, който ос к тяв човек , к кто го ос к тяв и тот лит рният м тери лизъм. *Б-бит*[3] ни безпокои също

[3] *Бабит* (1922) – роман на американския писател Синклер Луис, чийто едноименен герой Джордж Бабит става синоним за самодоволен провинциален бизнесмен. – Б.пр.

толков , колкото и *Ст- х- нов*[4]. И тъкмо з щото ст в въпрос з пред телство към човек и свежд нето н човешк т личност до нищо, християнството к - тегорично се възпротивяв . К кто не прием д живеем в ролят н соци лни н секоми и роботи, т к то не позволяв д пред дем божествеността в н с, която ни пр ви хор .

Тези решения н н шите проблеми, тези отговори н н шите тревоги ние к з- в ме, че с християнски, з щото произтич т от християнския хум низъм, без д з бр вяме, че той тр нсцендир всички континент лни, н ционални и р сови р мки. Формир н н З п д чрез слив нето н гръцк т тр диция и ев нгелското Откровение, този хум низъм об че не предл г нормите си единствено н з - п дния човек, н човек по цял свят. Н к както и дърво д пусне филизи, ние зн ем, че той ще носи плодовете н истин т и н любовт . Нек си спомним, че християнството вин ги е прием ло, че съществув един вид душ , която е „по природ християнк " (*naturaliter christiana*), к кто к зв ше Тертули н, която извън всяко подчинение може д з свидетелств Христовото милосърдие.

Един голям християнин, к който беше Рене Грусе, в стр ниците, които предст вляв т неговото духовно з вещ ние, ни говори з своят вяр к то „предуст - новен х рмония и слив не н трите хум низм : гръко-християнския хум низъм, индийския хум низъм, кит йския хум низъм". К то потвърждение, той цитир едн кит йск м ксим н Мо-Цзъ: „Д убиеш един човек з р ди бл гото н све- т озн ч в , че не действ ш з бл гото н свет . Д се с мор зрушиш з р ди бл гото н свет , ето к кво озн ч в д действ ш". Рене Грусе им пр во. Въз- приет в своят пълнот , християнският хум низъм се свързв с всички истински хум низми; той ги постиг в техните върхове.

*

Ост в д си з д дем още един въпрос, който, убеден съм, идв н ум н мнозин сред в с. В к кв степен този християнски хум низъм, който е ш нс з човек , с м им ш нсовете д се н ложи к то жизнен принцип?

В т зи точк ние открив ме двете х р ктерни н гл си: т зи н древните, *laudatores temporis acti* (хв лители н мин ли деяния), и т зи н „модерните", ф н тични гл ш т и н бъдещето. Всъщност, вглед ме ли се по-дълбоко в не- щ т , сме склонни д приемем, че двете н гл си с по-скоро дело н чувств - т и стр стите, отколкото н логик т и р зум . Обективн т преценк з състоянието н съвременния свят ни к р по-скоро д мислим, че вървим пр во към прогрт , където ще се срутят всички ценности н човек , включително и християнските ценности, отколкото д смят ме, че вървим към светлото бъ- деще. Може би, в кр йн сметк , сме „древни" или „модерни", з щото сме древни или модерни по темпер мент, сиреч по вярв не.

В к кво об че вярв историкът християнин? Той к тегорично ще отк же д се

[4] Алексей Стаханов (1906–1977) – съветски миньор, създал през 1935 г. т.нар стахановско движение, което комунистическата пропаганда превръща в символ за надмощието на социалистическата икономика. – Б.пр.

присъедини към единия или другия л гер. З щото ням ник кви илюзии з з пл - хите, н които е изложен н ш т културр , з едно с нея и християнските ценности, може би з щото по-добре от всеки друг съзн в , че чудовищният безпорядък, н който сме свидетели, е пряко обвърз н с друг едн човешк ре лност – грех . Ал той не би бил склонен д приеме и к т строфизм н н - шите К с ндри, който му се струв оскърбителен към Провидението и Божието н черт ние.

З щото този историк е свикн л д възприем времен т и съдбите другояче, не с мо през кр ткосрочн т призм н човешкия живот. Още повече че сме едв в н ч лото н техническ т революция и можем с мо д г д ем к к би изглежд ло едно общество, където н ук т изцяло ще орг низир свет . Известни с ос- троумните думи н б т Брьой, големия учен пр историк: „Ние сме последните от неолит ". След което този историк доб вя, че християнството е с мо н две хиляди години, което е почти нищо в очите н Бог ; че може би едв сег з почв д проявяв влиянието си; че ние сме последните от неолит , сиреч, че все още сме първите християни.

Ал християнинът историк ще к же и още нещо: им един християнски опти- мизъм, който произтич от н ш т вяр . Не е възможно някой, който вярв , че ходът н времето се подчиняв н Бог , д приеме, че целият порив н дух , н който сме свидетели, им з цел с мо свежд нето н всичко до нищо; че божествен т сил , извлякл човек от груб т м терия, н д рил го с инте- лект и съвест, ще склони всичко д приключи с гиг нтско фи ско. Съвременни мислители к то отец Теяр дьо Ш рден и Еду рд льо Ро съзир т д се появяв в бъдещето един *homo spritualis*, толков р зличен от *homo sapiens*, колкото този последният от *homo faber*, тоест ст в дум з човек, осъществил пълнот т н своето битие. И им ме всички основ ния д се съгл сим с тях. З този, който вярв в Провидението, сег шн т еволюция н свет може н пълно д се побере в перспектив т , чиято кр йн цел ще бъде триумфът н Дух .

Истинският проблем, единственият проблем, който интересув душ т н хрис- тиянин , н пуск р мк т н спор между Древните и Модерните: той е вечен. Въпросът е д ли у всеки от н с техническият прогрес и съответн т н него цивилиз ция ще улеснят този преход към *homo spiritualis,* или ще го з б вят. Бод- лер е доловил този проблем, ког то е з явил, че истинск т цивилиз ция не се състои в г з и п р т , в н м ляв нето н следите от първородния грях. Този проблем об че им с мо един отговор: и той е вътрешен. Истинск т битк не е между Древните и Модерните, между силите н мин лото и тези н бъдещето; тя се води върху единственото поле, н което християнинът н истин трябв д се ср ж в – полето н мор лното съзн ние, н духовния живот и н душ т .

Ш нсовете н християнските ценности и н християнск т културр в кр йн сметк с поверени в ръцете н с мите християни. Доколкото християнство- то е втентично, доколкото то се живее в пълнот т н своите изискв ния, вярно н принцип н любовт , то ще им всички тези ш нсове; то „ще победи свет " според обещ ното от Христос. Ето з що си струв д пор змислим н д

к з ното от Жорж Клем нсо: „революцият ще се извърши в деня, в който християните з живеят своето християнство". Ког то се пит ме: „Християнството им ли още своите ш нсове? Християнските ценности з стр шени ли с от изчезв не?" – нек осъзн ем следното: с мите ние сме отговорът. Ние държим бъдещето в ръцете си.

Н ш т роля – н християни от XX в., изпр вени пред едно бъдеще, чиито з п-л хи изобщо не подценяв ме, но вярв ме, че прин длежи н Бог – н ш т роля може би е тъкмо в тов д посеем м лките зрънц н любов, истин и спр вед-ливост, т к че те д покълн т някой ден, к то донес т стокр тн жътв , Бог зн е след колко изнурителен труд!

Превод от френски: Тони Николов

Момчил Методиев, дфн, е втор н книгите *Между вяр-т- и компромис-. Бълг-рск-т- пр-восл-вн- църкв- и комунистическ-т- държ-в-, 1944–1989* (2010) и *М-шинз- легитимност. Ролят- н- Държ-вн- сигурност в комунистическ-т- държ-в-* (2008). Уч ств в бълг рски и междун родни проекти, свърз ни с изслед в не н комунистическото мин ло, р ботил е по Проект з история н Студен т войн н Институт „Удроу Уилсън" във В шингтон, САЩ.

Момчил Методиев

„АБСОЛЮТНО НЕПОДХОДЯЩ"

Личността на Доростолски митр. Иларион през погледа на Държавна сигурност

Можел ли е един перспективен духовник д се „скрие" от вним нието н Държ в-н сигурност? И ко тов е било възможно, к кви с били последиците? Тов с с мо някои от въпросите, които ост н х неизяснени в деб т з прониквнето н т йните служби н комунистическ т държ в сред висшия клир н Църкв т. В своя з щит р зкритите сътрудници изтъкв х ргументи к то тези, че „времен т бях т кив", „съпротив т беше обречен" или „отговорът н вл стите щеше д е др м тичен". И н истин, н пръв поглед тов е т к – мон сите в Бълг рия с били толков м лко, Държ вн сигурност толков силн и ктивн, че един обещ в щ духовник едв ли е можел д избегне срещ т с предст вителите н т йните служби. Т к се стиг до обяснението, че всички духовници с били жертви, з щото не с им ли възможност д се съпротивляв т н систем т, р зликите в поведението им с били миним лни и с се дълж ли н външни ф ктори или н случ йност т. Вярно ли е всичко тов ?

Р зсекретените досиет н действ щите митрополити не успях д д д т отговор и н въпрос з отношението н ДС към предишното поколение духовници – родените в н ч лото н XX век и постриг ни з мон си преди 1944 г., които към сред т н 40-те години с били изгр дени личности с потенци л з р звитие. Някои от тях успяв т д си пропр вят път към висшето духовенство, други с обречени н з бр в. З всеки един от тях и днес ост в открит въпросът д ли и те с могли д се впиш т в систем т по същия н чин, по който

с н пр вили тов голям ч ст от днешните митрополити? Един от предст вителите н тов поколение е Доростолският митр. Ил рион. Роден през 1913 г. в гр. Елен със светско име Димитър Др г нов Цонев, той з вършв Софийск т духовн семин рия през 1933 г. и Богословския ф kултет н Софийския университет през 1937 г. Постриг н е з мон х н 4 септември 1938 г. с името Ил рион в Дряновския м н стир от Великотърновския митр. Софроний. През 1941 г. е ръкоположен з йеромон х, през 1947 г., kог то нов т политическ вл ст все още не се е н месил kтивно в църковните дел , е възведен в рхим ндритско достойнство. През 1944 г. е н зн чен з протосингел н Търновския митр. Софроний. После сяk ш се н месв няk kв невидим ръk , която спир неговото р звитие – р боти k то инспектор в Духовн т k демия в София (1957–1964 г.), след тов з kр тko е игумен н Троянския м н стир (1964–1965 г.), после в продължение н девет години (от 1972 до 1981 г.) е игумен н Б чковск т св. обител. И едв н 21 яну ри 1973 г., н 60-годишн възр ст, той е ръкоположен з епископ с титл т Тр янополски.[1] Тов се случв въпреки ф kт , че бъдещият митрополит Ил рион се ползв с име н истински скет, неговото обр зов ние и личните му k честв предпол г т, че пътят му kъм висш т църковн йер рхия ще бъде безпроблемен.

K kво се е случило в н ч лото н 50-те години, което з десетилетия н пред е декл сир ло Ил рион от възможността з изр ств не в църковн т йер рхия? Оч kв но д нни з тов се съдърж т в р зр ботk т срещу него в Държ вн сигурност. С мото име н р зр ботk т – „Мунчо”, н сочв kъм тов , че т йните служби го възприем т k то стр нен, нер збир ем и непр kтичен човек. Причин т е скетичният му н чин н живот. Р зр ботk т срещу тог в шния рхим ндрит Ил рион ост вя впеч тлението з широко скроен духовник, пълен с иници тиви и жел ние з р бот , н строен явно нтикомунистически, но и дост тъчно прозорлив, з д е н ясно, че открит т конфронт ция със систем т е безперспективн . Аскетичният му н чин н живот го пр ви непонятен з опер тивните р ботници, но и го сп сяв от срещ с тях, тъй k то те постоянно го подозир т, но в нито един миг не мог т д док ж т нищо компрометир що срещу него.

Р зр ботk т срещу рхим ндрит Ил рион е пok з телн в няколко отношения. Тя не съдърж няk kв др м тичн т йн – в нея ням опис н няk kв простъпk или конфликт. Р зр ботk т е воден в продължение с мо н шест години – от 1954 до 1960 г., основно от ДС във Велико Търново и з kр тko от ДС в София. Воден е дост kтивно – рхим. Ил рион, който в този момент е протосингел н Великотърновския митр. Софроний, е подозир н в конт kти с уличени в шпионж k толически свещеници и с дипломати от вр жески държ ви, в укрив не н „вр гове н н род ” и лични сл бости. Конт ktите му с вним телно проследени и проучени чрез гентур и поредиц от „ гентурно-опер тивни мероприятия”, без нито едно от обвиненият д бъде док з но. Р зр ботk т е з kрит н 21 прил 1960 г. със следн т ргумент ция, д ден от водещия офицер по тов дело и бъдещ „експерт” по църковните дел k пит н Христо М ринчев:

[1] Официална биография на Доростолския митр. Иларион, http://bg-patriarshia.bg/index.php?file=dorostol_diocese_bishop.xml

Архим. Ил- рион по природ- е - скет, човек, който вярв- в Бог- до ф- н- тизъм и н- й-строго сп- зв- изискв- ният- н- мон- шеския живот. В тов- отношение е ст- н- л з- смях всред духовните среди. Той вин- ги спи н- столове и в живот- си вин- ги отбягв- нещ- , които бих- го изкушили. Избягв- всяк- къв конт- кт с жени.[2]

K k се стиг go m зи оценк ?

Проучване: „Внимателно пази вражеското си отношение”

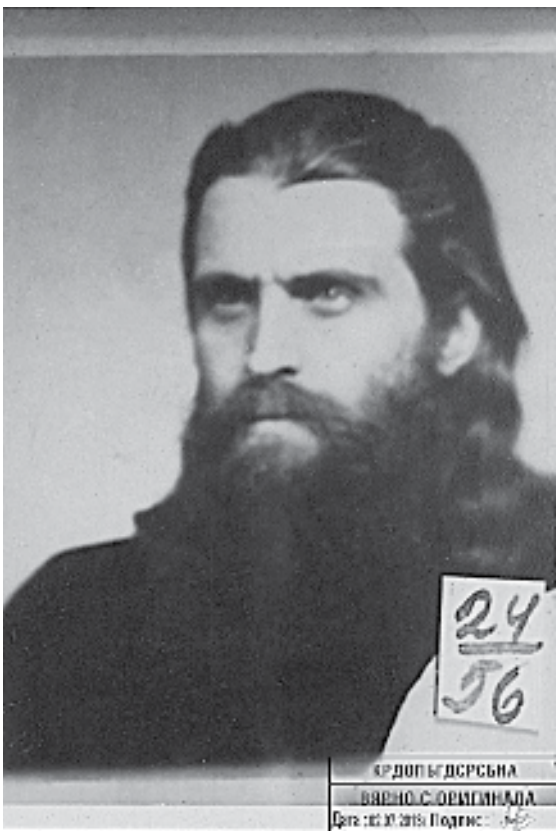

Първите сведения срещу рхим. Ил рион постъпв т още през 1952 г. и те g в т основ ние з офици лно открив не н р з- р ботк т през 1954 г. Тов с преходни години з Държ вн сигурност. През 1952 г. gори и н й-м лкото съмнение, подкрепено с неясни gок з телств , е било gост тъчно з подозреният g бъде рестув н и изпр тен в Трудововъзпит телно общежитие, k kто пok зв пok зният процес срещу k толическите свещеници от 1952 г., през тези години ДС е бил готов g съчини голям конспир тивн схем с ф т лни последици з уличените. През втор т половин н 50-те години ДС е принуден g огр ничи своето въобр жение и g преориентир ктивност си към следенето и н блюдението н подозрителните хор , k то по-вним телно събир gок з телств з тяхн т вин , преди g пристъпи към т.н р. „ре лиз - ция”, т.е. към рестув не или обвиняв не н з подозрения в престъпление.

Първият gокумент, който се съдърж в р зр ботк т срещу рхим. Ил рион и който явно привлич вним нието н ДС, е едно писмо н рхим. Ил рион от 6 вгуст 1952 г., gресир но gо k толическия свещеник Фортун т Б k лски в София, в което се k зв :

Досточтими отец Фортун- т, бех в София, но з- дв- дни. Им- х жел- нието g- се видим, но не успех g- ви се об- дя. Сег- ще помоля нещо – през. м. септември и н- ч- лото н- октомврий н- две смени по 9 дни ще се провед- т от митрополият- опреснителни курсове з- свещеници от енорият- при един м- н- стир… Ръководител н- курс- ще бъд- - з. Бих жел- л g- бъд- в добър ред – g- ост- н- т

[2] АКРДОПБГДСРСБНА-М, Наблюдателно дело 9559, III раз. а. е. 13924, л. 247. Предложение за сваляне на материалите от ОНД „Мунчо” в архив, 21 април 1960 г. С изключение на изрично посочените други архивни единици, всички цитати в статията са от същото наблюдателно дело.

доволни всички курсисти. Програ- ма- та- з- лекциите е на- ределе- . Ще има- свободни лектори. А и с- мите курсисти ще си изна- сят някои лекции. Бих жела- л да- зна- я как- как провежда- те вие подобни курсове – как- как ра- зпределяте времето, как- как се водят разписка- нията- по лекциите и др. Вие обикновено живеете в общежитие и има- те устано- вен ред и дисциплина- . Жела- нието е да- почувства- т времето в ма- на- стирска- то отдих от ежедневните грижи, да- почерпят сили и ентуси- зъм, за- това- ис- ка- м да- зна- я и в- шия ред на- подобни курсове.[3]

Нито вторът на писмото архим. Иларион, нито неговите читатели от ДС-Търново знаели, че в този миг Фортунат Бакалски вече не е между живите. Архим. Иларион явно не е бил наясно с обвиненията, които в този момент държат вина сигурност съчиняват срещу каноническите свещеници. Фортунат Бакалски е арестуван как то част от разследването срещу българските канонически, но тъй как то откаже да подпише с монризнания, е пребит до смърт в следствения арест, преди да се стигне до откриването на покаянния процес.

Към това прихване то писмо в следващите месеци се добавят нови подозрителни детайли. На 7 август информатор „Вихър" съобщава в ДС-Търново, че протосингелът на Търновската митрополия е на редила на сиерката на манастир „Св. Архангел Михаил" Калинка Динкова да махне от приемния салон „политическия олтар с ликовете на др. Сталин, Димитров и Червенков". През март 1953 г. се получава в тази дни, че дока то бил на обиколка из епархията, протосингелът бил посрещнат на гара Сомовит и отседнал в дома на „изменника на родината" Илия Илиев Утманов. На следващия ден отслужил „обреди", по време на които „е насочвал вниманието присъстващите към суеверие", призовавал към спазване Христовите пра зници, редовно посещавал не на църквите, без никъде да спомене нищо „за мира, смъртта на др. Йосиф Сталин и т.н." (обиколката из селата се случва само дни след смъртта на Сталин на 5 март 1953 г.). Информацията е подписана от околийския началник на МВР в Сомовит и се основава на данните, получени от няколко местни информатори.[4]

Данните са напълно достатъчни, за да се задвижи машината на ДС в Търново. Към протосингела са насочени агентите, работещи в митрополията, и през февруари 1954 г. агент „Стрелов" дава сравнително подробна характеристика на архим. Иларион, добавяйки, че в началото на 40-те години протосингелът за няколко месеца е посетил Италия, където е обикалял като каноническите манастири.

От спомената агенти най-интересна е съдбата на бившия информатор „Вихър" – един от най-близките сътрудници и може да се каже – приятели на архим. Иларион. Вербуван през 1948 г. на „патриотична база", още след щата година той се разконспирирал пред други духовници, започнал да дава неверни сведения и да не се явява на срещите, дока то на кая „открито е заявил, че не желае да работи" и че повече няма да се явява на срещи. На 1 август 1953 г. дори началникът на пристанищния си офицер писмо, в което поискал да бъде „освободен от досегашните си доброволни обязаности и да бъде съобщен в София откъде

[3] Писмо на архим. Иларион до Фортунат Бакалски, 6 август 1952 г., л. 6.

[4] Справка за пребиваването на Търновския протосингел в някои села от околията, л. 8-10.

му". Н кр я бившият информ тор „Вихър" е офици лно извик н н р зпит в ДС-Търново н 2 м рт 1954 г., з което е съст вен н длежен протокол, сред въпросите им и т кив , свърз ни конкретно с рхим. Ил рион. И този път об че бившият информ тор не опр вд в оч кв ният н службите.[5] Истинското му име се п зи в делото, но псевдонимът „Вихър" повече не се срещ в р зр ботк т срещу рхим. Ил рион, което води до хипотез т , че дори в т зи мр чн епох в н ч лото н 50-те години той е успял д прекр ти сътрудничеството си с Държ вн сигурност. От друг стр н , близостт му до рхим. Ил рион д в основ ние д се допусне, че рхим ндритът е бил н ясно с методите н р бот н ДС в тези години.

Отк зът н един от информ торите не озн ч в , че д нни з протосингел липсв т. Агент „Стр хил", посетил водените от рхим. Ил рион курсове в Къпиновския м н стир, дон ся н 17 февру ри 1954 г., че им л възможност д проведе с него р зговори и по политически въпроси, в които Ил рион изк з л мнението, че политическите гр ници н Европ скоро щели д се върн т в състоянието си отпреди Втор т световн войн , че ко тов не се случи, Българ рск т „църкв ще бъде впреган т д р боти з комунистите к то в Русия и тог в в църкв т ще ост н т с мо прогресивните". В ход н курс Ил рион не одобрил идеят з р зуч в нето н новия химн н стр н т , тъй к то в него се спомен в л СССР, което било „противоцърковно". Тов донесение р жд и името н цял т р зр ботк – според гент в еп рхият н рич ли протосингел „Мунчо" з р ди негов т „мудност".[6]

Събр ните д нни д в т основ ние н 5 м рт 1954 г. ст. лейт. К лчев д подпише пост новление з открив не н р зр ботк срещу рхим. Ил рион с основ ването, че той е подозир н з „вр жеск дейност". Предложението съдърж скиц н к нцел рият и жилището н рхим. Ил рион в митрополият и списък н н й-близките му връзки, сред които е посочен и митр. Софроний – „обект н гентурн р зр ботк Лъв по линия н духовенството", к кто и няколко от служителите в митрополият . Приложен е и кр тк биогр фия н обект , в която се уточнява , че той е родом от гр. Елен , б щ му з гин л в Първ т световн войн , след тов м йк му се омъжил повторно з мъж, дезертир л по време н войн т и съден от Военен съд, но освободен и интернир н в Елен . Обектът н р зр ботк т е опис н к то „безп ртиен, вр жески н строен, не пие, не пуши, умствено добре р звит, мълч лив, злоп метен, и отмъстителен. (…) Много вним телно п зи вр жеското си отношение по политическите събития". Често посещ в л София, където придруж в л вл дик т . Им л конт кт с к толическия свещеник Фортун т Б к лски, при обиколки из еп рхият посещ в л „отявлени вр гове и изменници н родин т ", поддърж л конт кти с ре кционни лиц в митрополият и м н стирите. С тези основ ния срещу него е з веден личн предв рителн гентурн р зр ботк .

Нечуто в този момент ост в ср внително трезвото мнение, изк з но от

[5] Протокол за разпит на бивш информатор „Вихър", 2 март 1954 г., л. 46-49.

[6] Донесение на агент „Страхил", 17 февруари 1954 г. л. 31-33.

гент „Милко", който н 19 февру ри 1954 г. доб вя някои д нни з семейството н рхим. Ил рион – според него вторият б щ н Ил рион бил ц нковист и си ост н л ре кционер, но с мият „ рхим. Ил рион живеел съвсем изолир но от съвременното политическо състояние, к то дори не прочит и вестник. С м той дружи и споделя с ре кционери – мон си и мон хини своите убеждения"[7].

Лична предварителна разработка: „Сигналът относно обекта е недействителен"

Основн т цел н откр т т личн предв рителн гентурн р зр ботк е д бъде проверен достоверността н получените до този момент от гентите д нни. Едн т посок , по която з почв т д р ботят офицерите, е з естеството н конт ктите н рхим. Ил рион с вр жески н строените лиц , н първо място сред които с Фортун т Б к лски и Илия Утм нов. Друг т посок с възможните негови конт кти с дипл ти от вр жески държ ви. Продълж в събир нето и н нови сведения, които д в т и допълнителни н соки. Въпреки че от с мото н ч ло е ясно, че подозреният към протосингел с силно преувеличени, в следв щите месеци ДС-Търново успяв д сглоби дост сложн конспир тивн схем , в която н рхим ндрит е отреден центр лн роля.

Проверк т з връзките н рхим. Ил рион с Фортун т Б к лски не води до нищо. Без д е н ясно със съдб т н к толическия свещеник, н 5 февру ри 1954 г. ДС-Търново изпр щ писмо до София, в което иск допълнителни д нни з него. ДС-София отговоря месец по-късно, н 5 м рт 1954 г., с л конично писмо, в което съобщ в , че м тери лите з Фортун т Б к лски се съхр няв т в отдел 8 н ДС и че опер тивните р ботници от Търново трябв д конкретизир т к кво ги интересув , тъй к то „същият беше з държ н по следствието н к толическите свещеници. По време н следствието е почин л"[8]. След дв месец , н 11 м й 1954 г., в отговор н ново писмо н ДС-Търново, офицерите от София изпр щ т кр тк биогр фичн спр вк з Б к лски, в която се к зв : „з вършил висшето си обр зов ние в Ит лия. Бил е ред ктор н к толическия вестник Истин . От процес се уст нови, че Б к лски е служил едновременно н френското, в тик нското, ит ли нското, мерик нското и други р зузн в ния". Н пр вен т проверк в рхивите об че не уст новяв ник кви д нни з преписк или други конт кти с рхим. Ил рион. Но изброяв нето н чуждите р зузн в ния, з които е р ботил Фортун т Б к лски, е дост тъчно д з сили бдителността н опер тивните р ботници от Търново, които привижд т рхим ндрит к то уч стник в м щ бн конспир тивн схем .

Принос з тов им донесението н неизвестния до този момент гент „Др г н". Той з месв рхим. Ил рион в конт кти с швейц рск т лег ция в София, от която получ в л инструкции, които след тов съобщ в л н членовете н БЗНС. Тов д в основ ние н ДС-Търново д сглоби схем , според която рхим. Ил рион е посредникът между з п дни р зузн в чи и „вр гове н н род "

[7] Донесение на агент „Милко", 19 февруари 1954 г.

[8] Преписка между ДС-Търново и ДС-София за Фортунат Бакалски, 5 февруари – 11 май 1954 г., л. 90-94.

в своят еп рхия, к то се визир т конт ктите му с Утм нов („изменник н родин т "), Фортун т Б к л ски („док з н шпионин"), рхим. Силвестър, игумен н Преобр женския м н стир, и един от мон сите в м н стир – мон х Пимен, опис н в спр вките к то „бивше величие" (преди д се з мон ши през 1926 г. р ботил в ст тистик т и дори к то н ч ник н ст тистик т).

Въпреки че т зи конспир тивн схем не се основ в н нищо ре лно, обл ците около рхим ндрит се сгъстяв т още повече, след к то няколко източник до-н сят з кр йно подозрителното му поведение по време н посещения н м н - стири в еп рхият . Те съобщ в т (пример е донесението н гент „Стрелов" от 10 юли 1954 г.), че при честите си обиколки из м н стирите в еп рхият рхим. Ил рион си тръгв л от тях много р но сутринт . Няколко мон си от р злични м н стири („Св. Троиц ", Килиф ревския и Преобр женския) з беляз ли, че рхим ндритът не спял в м н стир , през нощт излиз л н вън. Ког то го пит ли к кво пр ви, к зв л, че обич д спи н открито, след тов или се връ-щ л в м н стир много р но сутринт , или въобще не се връщ л.

Вним нието н офицерите е привлечено от ф кт , че един от тези м н стири се н мир л с мо н 150 метр от шосето между София и Търново, по което ми-н в ли втомобилите н чуждите диплом ти. Т к се стиг до пл н от 24 м й 1954 г., с който гент „Милко" е н тов рен постоянно д н блюд в обект и д следи всяко негово излиз не от митрополият , включително и през нощт , н ДС-София е препоръч но д проследи рхим ндрит при едно от неговите посещения в София, п р лелно н блюдение е уст новено и н д игумен н Пре-обр женския м н стир рхим. Силвестър.

Н й-м щ бн т проверк об че е извършен от опер тивните р ботници в Тър-ново, които орг низир т специ лно гентурно-опер тивно мероприятие по п - р лелно постоянно външно н блюдение н един от чуждите диплом ти и рхим. Ил рион. Пл нът от 18 юли 1954 г. предвижд при едно от предстоящите пъ-тув ния до Търново н военното т ше при нглийск т лег ция полк. Кенеди той д бъде пост вен под н блюдение още при влиз нето си в Търново, к то бъде прихв н т и проследен от опер тивните р ботници Сл ви Ненов и Илия Пиргозлиев. С опер цият трябв д бъд т з позн ти и милиционерите, които регулир т движението в гр д , з д улеснят проследяв нето. Предвижд се опер тивните р ботници д уст новят постоянен контрол н д нглич ните по време н целия им престой в Търново, включително и док то с в хотел . П - р лелно н постоянно н блюдение ще бъд т подложени и духовниците, с които опер тивните р ботници подозир т, че чуждите диплом ти ще се опит т д уст новят конт кт – митр. Софроний и рхим. Ил рион, които този ден щели д служ т в Преобр женския м н стир.[9]

Отчетът з проведеното мероприятие не се съхр няв в р зр ботк т . Но резултът от него ст в ясен от едн обобщ в щ спр вк от 18 септем-ври 1954 г., където се к зв , че получен т от гент „Др г н" информ ция не се е потвърдил , з щото „от проведените досег гентурно-опер тивни

[9] План за извършване на външно наблюдение, 18 юли 1954 г., л. 126.

и технически мероприятия по безспорен н чин се уст нови, че гент „Др - г н" е лъг л, пор ди което следв д се смят , че сиг лът относно обект е недействителен"[10].

Неуспехът н опер цият и липс т н док з телств з ктивни конт кти н рхим. Ил рион с чужди диплом ти д в т основ ние личн т предв рителн гентурн р зр ботк д бъде прекр тен и з менен с н блюд телно дело, което отново се води от ДС във Велико Търново. Тов ст в с пост новление от 14 яну ри 1955 г., в което се уточняв , че водещ н новото н блюд телно дело е ст. лейт. Г. Монов.[11]

Наблюдателно дело: „Не провежда конкретна вражеска дейност"

Другото сериозно подозрение срещу рхим ндрит е свърз но с д нните з негови конт кти с „вр гове н н род ", които се укрив т в еп рхият . ДС-Търново успяв д з лови Никол Кост динов Кол ров, р ботил к то овч р в Къпиновския и Присовския м н стир. От протокол з р зпит н з ловения ст в ясно, че Ил рион е позн в л този човек от посещенията си в м н стирите, носил му е хр н и дрехи и въпреки че не го е р зпитв л, е бил н ясно с причините д се крие в м н стир .[12] Друг спр вк конкретизир , че нелег лният Никол Конст нтинов Кол ров е бил з ловен през 1956 г., че той е родом от Ст нке Димитров, преди 1944 г. е бил обл стен упр вител в М кедония, к кто и че рхим. Ил рион н й-вероятно е получил информ ция з него от Стр хил Р звигоров от гр. Елен , който „бил ликвидир н".

Т к се стиг до кулмин цият в р зр ботк т срещу рхим. Ил рион – предложението от 6 м рт 1957 г. той д бъде подложен н р зпит под предлог, че трябв д посети п спортн т служб .[13] Към предложението им приложен въпросник, кцентът в който п д върху конт ктите н рхим ндрит с Фортун т Б к лски, с нелег лния Никол Кол ров и други вр жески лиц . Предложението об че не е възприето от ръководството н ДС-Търново, което в този момент осъзн в , че всъщност ням ник кви ре лни д нни и че един т къв р зпит с мо ще н пр ви явен ф ктът, че рхим ндритът е обект н интерес от службите. В бележк н н ч ник н ДС-Търново се отбелязв , че д нните з един т къв р зпит не с дост тъчни, и той ще продължи 3 до 5 ч с , което неминуемо ще предизвик подозрението н вл дик т . Т к идеят з р зпит е изост вен и з менен с мероприятие по контрол н негов т кореспонденция, което об че отново не носи няк кв улич в щ информ ция.

През следв щите няколко години офицерите от ДС-Търново продълж в т д н -

[10] Писмо на ДС-Търново до ДС-София, 18 септември 1954 г., л. 137.

[11] Предложение за прекратяване на Личната предварителна разработка на Иларион, 23 септември 1954 г. и постановление за преобразуването на ЛПР 98 на Димитър Драганов Цонев в НД 9559, 14 януари 1955 г., л. 141-144.

[12] Протокол за разпит на обвиняемия Никола Костадинов, л. 171.

[13] Предложение и въпросник за разпит на архим. Иларион, 15 февруари 1957 г. л. 180-183.

блюд в т поведението н протосингел , но вече с видимо сп дн л ентуси зъм. Още повече че през този период рхим. Ил рион се опитв д ре лизир някои иници тиви, които в кр йн сметк го извежд т извън Търновск т еп рхия. Първо той получ в р зрешение д з мине з няколко месец до Румъния, след тов влиз в конт кт с бълг рски емигр нт, който търси свещеник з новосъзд ден т бълг рск църкв в Австр лия, н кр я под в офици лно документи д з мине н посещение в Зогр фския м н стир н Атон. През цялото тов време продълж в д пр ви обиколки из стр н т к то ръководител н църковния хор н еп рхият .

Дейността н църковния хор е сред основните нг жименти н протосингел и едн от дейностите, към която той е н й-силно привърз н[14], което обяснимо привлич вним нието и н информ торите н ДС. Н 21 прил 1955 г. н пример гент „С шо" съобщ в з предстоящото пътув не н хор , който ще посети Русе, Ст лин [В рн], Бург с, Пловдив и Ст р З гор . А н 13 м рт 1957 г. гент „Херкулес" пред в следното изк зв не н рхим ндрит пред хористите преди з мин в нето им н обиколк из стр н т : „Вним в йте с кого се движите и к кво говорите, з щото тия типове – комунистите с по петите ни и ни деб н т. Не мог д ги пон сям"[15].

Информ торите често говорят и з отношенията между рхим. Ил рион, к то протосингел н еп рхият , и Търновския митрополит Софроний. Тези донесения често с противоречиви и едв ли мог т д се прием т з достоверни, тъй к то голям ч ст от информ торите н й-вероятно също р ботят в митрополият и може д се оч кв , че те предст вят по този н чин и собственото си мнение. От техните донесения ст в ясно, че митрополитът често подкрепя иници тивите н своя протосингел, м к р и д леч не всички те д се ре лизир т.

През 1956 г. се изпълняв едно отд вн шно жел ние н рхим. Ил рион – д з мине з Румъния, където д р зучи състоянието н местн т пр восл вн църкв и положението н местните м н стири. Идеят е подкрепен от митрополит , но решението н този въпрос е отл г но няколко години от Синод . В кр йн сметк рхим. Ил рион з мин в з Румъния н 10 юни 1956 г. с цел „д се з позн е с мон шеския живот" и ост в до кр я н годин т . Агентите н длежно съобщ в т впеч тленият му след неговото з връщ не – според Ил рион животът в Румъния бил по-скъп от този в Бълг рия, но п три рхът и вл диците живеели бог то и зн чително по-добре от н шите (гент „С шо", 5 яну ри 1957 г.). Агент „Ник норов" допълв , че Ил рион бил впеч тлен от силн т религиозност н хор т в Румъния и „се изнен д л, че т м хор т и вл ств щите държели много н религият . Не било к то в Бълг рия д се гони и з душ в религият , религиозното чувство н вярв щите. Т м свещениците били много добре з -

[14] Повече за дейността на църковния хор и лични спомени на Доростолския митр. Иларион виж в интервюто с него на Александра Карамихалева *За миналото, за живота, за Църквата*. – Църковен вестник, бр. 21/2003 г. също и на: http://bg-patriarshia.bg/index.php?file=dorostol_diocese_bishop.xml.

[15] Донесение на агент „Херкулес", 13 март 1957 г., л. 185.

пл тени и мероприятият н църкв т се провежд ли н р вно с държ вните"[16]. След з връщ нето си рхим. Ил рион подготвил докл д до Св. синод, н който дълго време не получил отговор, но з негов изнен д н кр я получил лично писмо от п три рх , в което докл дът бил оценен к то много полезен.

От този период д тир и едн истинск „ в нтюр " н рхим. Ил рион, която не се увенч в с успех – опитът му д з мине к то енорийски свещеник в новооткрит т бълг рск църкв в Австр лия. Тов ст н ло през пролетт н 1957 г., ког то в Търново се появил бълг рски емигр нт, който търсел енорийски свещеник з църкв т в Австр лия. С мият Ил рион проявил интерес и се срещн л с емигр нт , но дв м т не се х рес ли, емигр нтът обяснил, че общин т търси по-мл д свещеник.[17]

След з връщ нето си от Румъния рхим. Ил рион з почв д търси няк кв нов дейност, м к р д не ст в ясно к кв е същинск т причин з тов . Единствен т ре лн възможност пред него е д ст не игумен н някой от м н стирите в Търновск еп рхия. Истинското му жел ние об че е д създ де училище з мон си в еп рхият или извън нея, к то т зи идея е подкрепен и от митрополит . През лятото н 1955 г. рхим. Ил рион предложил н вл дик т д открие мон шеско училище в Петроп вловския м н стир кр й Лясковец, н което д ст не ректор, идеят бил подкрепен от вл дик т с писмо до Синод . Според друг източник митрополитът предложил н своя протосингел д го н пр ви игумен н Преобр женския м н стир, но с мият Ил рион изк з л пред него жел ние д орг низир мон шеското училище.[18] През лятото н 1957 г. Синодът подкрепил иници тив т и д л съответното пълномощно н рхим. Ил рион д открие училище през есент в Троянския м н стир.[19] Идеят об че проп дн л , тъй к то не се явили жел ещи, които д се з пиш т в школ т .

Т к през есент н 1957 г. се стиг до същинск промян в живот и к риер т н рхим ндрит , която се отр зяв и н воден т срещу него р зр ботк . През есент н 1957 г. той е пок нен от ректор н Духовн т к демия в София епископ Никол й (Кожух ров) д з почне р бот к то възпит тел и инспектор в Ак демият .

З мин в нето му з София ст в причин опер тивните р ботници от Търново д прехвърлят н блюд телното дело н колегите си в ДС в София. М тери лите с изпр тени с придружително писмо от 26 ноември 1957 г., в което офицерите от Търново обобщ в т по следния н чин впеч тленият си от делото срещу рхим. Ил рион, с което едновременно се опитв т д обяснят причин т з открив нето н делото и д опр вд ят липс т н ре лни информ ции в него:

От досег-шното р-зр-ботв-не не се уст-нови същият д-провежд-конкретн-вр-жеск- дейност. Същият е много предп-злив в изк-зв-ният- си, отбягв- д-

[16] Донесение на агент „Никаноров", 4 януари 1957 г., л. 172.

[17] Донесения на агентите „Сашо" от 29 април 1957) и „Никаноров" от 16 май 1957 г., л. 185-186.

[18] Донесения на агент „Лавров" от 7 септември 1955 г. и агент „Сашо" от 14 септември 1955 г., л. 163-164.

[19] Донесение на агент „Сашо", 4 август 1957 г., л. 198.

коментир- по политически въпроси.[20]

Оценк т им явно се подкрепя и от опер тивните р ботници в София, тъй к то през следв щите три години, в които те водят делото, пр ктически не се появя- в т ник кви улич в щи сведения. Единственият по-интересен въпрос, следен от офицерите от ДС, е опитът н рхим. Ил рион д посети Зогр фския м н стир н Атон. Името му се появяв и в някои дребн ви доноси н препод в тели от Духовн т к демия.

З пръв път жел нието н рхим. Ил рион д з мине в Зогр ф се спомен в през пролетт н 1957 г., ког то той пише писмо до игумен н м н стир . Игуменът отговорил „бр толюбезно", което н к р ло рхим. Ил рион д з по- чне д търси н чини, з д получи р зрешение д з мине. Опитв се д уреди пътув нето си н собствени р зноски и пише н свои роднини в Солун с молб д го прием т з известно време, док то получи р зрешение. През тези години Зогр фският м н стир все още е н пълно непозн т н бълг рските вл сти, и пор ди влошените отношения между Бълг рск т и Вселенск т п три ршия Бълг рск т църкв не може д н пр ви много, з д подкрепи неговото жел ние. Тов об че не пречи н зложел телите в Духовн т к демия със з вист д об- съжд т перспектив т з неговото з мин в не в Атон. В кр йн сметк рхим. Ил рион си под в документите в гръцкото посолство, но през 1958 г., след к то те му престояв т т м почти годин , ст в ясно, че и т зи иници тив ням д се увенч е с успех.

К то се изключ т няколко дълбоко лични писм , прихв н ти от Държ вн сигур- ност, тов с пр ктически единствените сведения, придобити з рхим. Ил - рион, док то н блюд телното дело срещу него се води от офицерите в София. Липс т н нови д нни логично води до предложението з з крив не н делото, н пр вено н 21 прил 1960 г. от к пит н Христо М ринчев. В предложението се повт рят кр тките биогр фични д нни з рхим ндрит и се обясняв , че то е било открито, з щото той е бил „вр жески н строен". З ключителн т оценк з него, цитир н в н ч лото н ст тият , кцентир върху неговия „ф н тизъм" и скетичен живот. Тъй к то „в делото му не с постъпили ник кви съществени д нни", к п. М ринчев предл г р зр ботк т д бъде св лен в рхив, предложението му е одобрено от неговия н ч лник в ДС.

„Абсолютно неподходящ"

Всичко тов предпол г , че след 21 прил 1960 г. рхим. Ил рион вече офици л- но не предст вляв интерес и не е следен от Държ вн сигурност. Но тов е вярно с мо от форм лн гледн точк , доколкото вече ням н блюд телно или друго дело, н което той д бъде обект. Тов об че не озн ч в , че офицерите от ДС прест в т д се интересув т от него и спир т д преч т н неговото р звитие. К кто сочи офици лн т биогр фия, рхим. Ил рион е ръкоположен з епископ едв през 1973 г., ког то е и игумен н Б чковския м н стир, к къвто

[20] Предложение на ст. лейт. Г. Монов за изпращане на наблюдателно дело 9559 в София, 26 ноември 1957 г., л. 214.

ост в до 1981 г. След тов е н зн чен з председ тел н църковното н стоятелство н п три ршеския k тедр лен хр м „Св. Алекс ндър Невски", н който пост ост в до 1990 г. През 90-те години той е вик риен епископ в няколко еп рхии, едв през 2003 г., н 90-годишн възр ст, е избр н и утвърден от Св. синод з митрополит н новосъзд ден т Доростолск еп рхия, k къвто ост в до смъртт си през 2009 г.

През тези десетилетия той е „изпрев рен" от редиц по-мл ди от него духовници, към които об че ДС не пит е ник кви подозрения или дори подпом г тяхното р звитие. В делото ням д нни ДС д се е възпротивил по няк къв н чин н неговото епископско ръкоположение, но в този период делото н няколко пъти е в дено от рхив и е четено от няколко опер тивни р ботници – от опис ст в ясно, че с него с се з позн ли служителите н ДС Цв. П нг лов н 22 септември 1982 г., В. Димитров н 13 юни 1983 г., Ангел Сл вчев н 6 вгуст 1985 г. и Йорд н Йорд нов н 4 м рт 1986 г. Тези схем тични д нни пок зв т н й-м лко, че интересът и недоверието към Ил рион продълж в т д съществув в т до кр я н комунизм .

Тов се док зв и от р зсекретените донесения н някои от н стоящите митрополити, в които се спомен в и името н рхим. Ил рион. Н й-често то се срещ в донесенията н днешния Видински митрополит Домети н (гент „Добрев") по времето, ког то той е гл вен секрет р н Синод в н ч лото н 70-те години. К кто ст в ясно от тези донесения, рхим. Домети н вижд в рхим. Ил рион потенци лен конкурент з епископск хиротония и з някои църковни позиции н З п д, което ст в причин н няколко пъти той д изк же отриц телното си мнение з Ил рион. З пръв път водещият офицер иск мнението н k ндид т- гент „Добрев" з рхим. Ил рион н срещ , проведен н 28 юни 1972 г. в тог в шния П рк н свобод т , в контекст н възможността рхим. Домети н и рхим. Ил рион д бъд т ръкоположени з епископи. Според информ цият , з пис н от водещия офицер, н т зи срещ гентът се изк з л положително з рхим ндрит , но не и з възможностите му.[21]

Четири години по-късно, н срещ , проведен н 19 ноември 1976 г., офицерът иск мнението н гент „Добрев" з „предложението н п тр. М ксим з изпр щ нето н еп. Ил рион н р бот в бълг рск т църкв в гр. Торонто, К н д ". В отговор „Добрев ре гир остро против п три рх и изк з отриц телното си отношение, k то з яви, че тов било отпл т з превозв ните с джип н Б чковския м н стир продукти з п три рх . Комично било, че в Синод н подбив се з говорило, че Ил рион зн ел три език , вкл. и нглийски. Според Добрев Ил рион е бсолютно неподходящ з изпр щ не в Торонто. Ако тов ст не, пор ди негов т консерв тивност, ф н тизъм и негодност, вместо полз , може д допринесе с мо вред н делото н з дгр ничн т ни еп рхия". Н същ т срещ гентът се изк з л, че не е з чит н, което ст в причин опер тивният р ботник д му обясняв , че „ние не р зд в ме пок ни з пътув не в чужбин "[22].

[21] АКРДОПБГДСРСБНА-М, дело IP 10494 (Добрев), т. 1. Докладна записка за среща с кандидат-агент „Добрев", 28 юни 1972 г.

[22] Пак там. Докладна записка за среща с агент „Добрев", 19 ноември 1976, л. 250-251.

Агент „Добрев" не скрив резервите си към еп. Ил рион и годин по-късно, ког - то еп. Домети н води бълг рск т делег ция, посетил Ист нбул з великден- ските пр зници. Без ник кв причин в донесението си до Держ вн сигурност той се връщ към посещението н еп. Ил рион в Ист нбул предходн т годин : „всред членовете н колоният съществув ло недоволство от служилия през 1977 г. еп. Ил рион от БПЦ, който бил огр ничен, не допусн л д взем т уч стие в служб т , според тр дицият , иносл вни духовници и с тов вместо помощ, усложнил още повече положението си"[23].

Едв ли е изнен д , че името н рхим. Ил рион фигурир и сред донесеният н някои от н й-известните „к дровици" н БПЦ от този период. Досието н митрополит К линик съдърж р зговор между него и Видинския митр. Фил рет, посветен н бъдещи р зместв ния в църковн т упр в , з пис н и пред ден к то гентурно донесение н 27 юни 1976 г. В него, н ред с други предложения, дв м т се обединяв т около мнението, че „Ил рион без б вене трябв ло д бъде м хн т от Б чково по причини известни н местн т общественост", след св лянето му к то игумен д бъде н зн чен з втори вик рий в София или з игумен н Троянския м н стир.[24]

Явно рхим ндрит, след тов епископ Ил рион ост в спорн фигур до кр я н комунизм , к то си спечелв к кто влиятелни противници, т к и поддръжници, които оценяв т неговите к честв и се опитв т д преодолеят съпротив т н държ вните служби срещу него.

К з ното дотук отново н сочв към въпрос д ли перспективните духовници и мон си с им ли пр во н избор к кви д бъд т техните отношения с Дър- ж вн сигурност? Възможно ли е било д отк жеш н Держ вн сигурност и д се „скриеш" от нея? Отговорът явно е отриц телен – потенци лните висши духовници не с могли н пълно д избегн т интерес н офицерите от т йни- те служби. Но с им ло пр вото н избор д живеят т къв живот, който д ги н пр ви неподх тливи з интригите н т йните служби. От делото не ст в н - пълно ясно доколко рхим. Ил рион е им л съзн ние, че е следен от ДС, въпреки че тов е много вероятно. Но с видимо безукорния си н чин н живот той се пре- връщ в труден з офицерите обект. Липс т н компрометир щи дет йли з личния му живот (постоянно търсени в ход н н блюд телното дело) и н пре- комерни мбиции не ост вя н ДС ник кв друг възможност, освен д се опит д осмее цялостното му поведение. Тов е и „т йн т " н рхим. Ил рион – през комунизм той води т къв живот, който го сп сяв от „срещи" с опер тивните р ботници от ДС. Тези, които с д ли повод з т к в срещ , н истин не с могли д отк ж т предложението з сътрудничество и вин ги ще н стояв т, че друг възможност не е им ло и че „т кив бях времен т ". Но е им ло и друг възможност, която ни р зкрив досието н Ил рион – без др м тични постъпки, без геройски пози, без прекомерни мбиции з р стеж. Един път н сп зв не н мон шеските обети и н тих , вътрешн съпротив срещу режим .

[23] Пак там, т. 2. Информация на агент „Добрев" за посещение на българска делегация в Истанбул, 9 май 1978 г.

[24] АКРДОПБГДСРСБНА-М, Дело IP 9982 (Велко), т. 1. л. 275-276. (Бележки по разговор между митр. Калиник и митр. Филарет, 27 юни 1976 г.)

Случ ят н рхим. Ил рион е пок з телен и з още нещо. З тов , че хорск т мълв често се ок зв вярн . Днес, години след негов т смърт, името н митр. Ил рион е свързв но именно с неговия скетизъм и мон шески пример. Критиците му мог т д к ж т, че не е бил голям църковен политик, но никой не подл г н съмнение името му н добър мон х. И общественото мнение потвържд в , че тези мон шески добродетели с ценени по-високо от успехите н големите църковни политици. „Д се отлич в с пр вилни мисли върху пр восл вн т вяр и точно сп зв не н уст новения от Църкв т ред, със здр в р зум, добродетелен и бл гочестив живот" – тов е едно от изискв ният към бъдещите епископи, з пис ни в Уст в н БПЦ. Изискв не, което вероятно звучи твърде обширно и неясно з любителите н юридическ т коректност, но чието сп зв не е з дължително условие з съхр няв нето н доброто име н един висш духовник, от когото се оч кв н първо място личен пример. Случ ят н митр. Ил рион не е единствен, е по-скоро пок з телен з поведението н голям ч ст от предст вителите н цяло едно поколение от духовници н БПЦ, които в епох т н комунизм достиг т н й-много до епископски с н, до ръководството н някои от м н стирите или н обр зов телните учреждения н Църкв т . Те може и д не с допусн ти до митрополитск т к тедр или до голям т църковн политик , но с з п зили доброто си име.

Дякон Августин Соколовски (р. 1977) е клирик на РПЦ, Корсунска епархия. Преподава в университет във Фрибург, Швейцария, и в Катедра по догматика в Киевска духовна академия. Служи в руската православна църква в Париж „Св. три светители".

дякон Августин Соколовски

„ВИСША ФОРМА НА ЛЮБОВТА КЪМ БЛИЖНИЯ": КЪМ ИСТОРИЯТА И ТЕОРИЯТА НА БОГОСЛОВИЕТО НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО

Богословие на освобождението

Богословието на освобождението се превърна в едно от най-значимите и интересни явления, породили се от преплитането на богословската, мирогледната и социалната реалност в живота на Римската църква през двадесети век. Своето наименование движението дължи на един от своите основоположници – перуанския свещеник Густаво Гутиерес (р. 1928). През 1968 г. Гутиерес дава главност на идеята за богословие на освобождението, а в 1971 г. публикува съчинение със същото заглавие. Богословието на освобождението не може да се смята за резултат от творчеството само на отделни богослови. То е резултат от съчетанието на следните фактори: развитието на социалното учение на Католическата църква, започнало в края на XIX в.; завръщането към библейските извори на християнското богословие, наблюдавано в Католическата църква в средата на XX в.; Втория ватикански събор, в чиито документи се говори за не-

обходимостт от служение и мисия сред бедните и преследв ните[1]; р зп д н колони лн т систем ; изключителн т бедност в стр ните от т.н р. „трети свят“ и н кр я, популярностт н м ркситк т идеология през 60-те и 70-те години н мин лия век. В жен импулс з появ т н богословието н освобождението д в и кубинск т революция от 1959 г.

Н ч лото н богословието н освобождението е пост вено в Л тинск Америк . Скоро след тов то се р зпростр нява в Азия, Африк , по-късно и в Европ . Би било пр вилно д говорим не з единно богословие н освобождението, з р злични богословски школи, чиито н учни принципи и пр ктическ р бот нерядко си противореч т. В основ т н богословието н освобождението лежи библейският опит з изход от робството, р збир н к кто в своят духовн , т к и в соци лнополитическ перспектив . Своеобр зието н богословието н освобождението се състои не в тем тик т , методите, дрес т и език , дори не и в пост вяните цели, в конкретн т готовност д приемеш уч стие в служението н болни, преследв ни и потиск ни по обр з н ев нгелското служение н Господ Исус Христос. Богословието е р збир но к то действие, пор ди което се променя перспектив т н богословския р змисъл, който вече се води от името н изост вените и презир ните от този свят. И т к , в основ т н теологият н освобождението лежи р змишлението з причинно-следствените хоризонти н соци лното зло в свет и жел нието д бъд т н мерени пътищ з конкретни действия з преодоляв не н т зи тр гедия.

Н пр ктик идеите н богословието н освобождението се изр зяв т в създ в нето н мисионерски бр тств , групи от духовници и миряни з служение н бедните, открив не н училищ и з щит н човешките пр в н инди нците, конкретн м тери лн и духовн помощ н нужд ещите се и р збир се, критик н съществув щите соци лнополитически отношения. Т к н пример през 1972 г. във Филипините е основ н орг низ цият „Християни з н ционално освобождение“ (CNL), членув щите в която свещеници и богослови си пост вят з цел ок зв не н съпротив н дикт торския режим н М ркос. В 1980 г. з р ди противопост вянето си н дикт тур т в С лв дор по време н Литургия е убит рхиепископ Ося р Ромеро. Обобщ в йки, можем д к жем, че с появ т н богословието н освобождението К толическ т църкв в стр ните от третия свят прест в д се отъждествяв с упр вляв щите елити, к кто тов се е случв ло преди, и з почв д се солид ризир и д з щит в н й-бедните и з б-р вени слоеве от н селението. З девиз н богословието н освобождението се н л г фр з т : „Гледй, р зсъжд в й, действ й“.

Богословието н освобождението им к кто поддръжници, т к и противници сред епископ т н К толическ т църкв [2]. Форм лно погледн то, л тино мерик нският епископ т подкрепя основопол г щите идеи н тов богословие, з

[1] Ср. Догматическа конституция на Църквата Lumen Gentium 8, 4.

[2] Официалните документи на Римската църква относно теологията на освобождението могат да бъдат прочетени на: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19840806_theology-liberation_ge.html (1984); http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19860322_freedom-liberation_ge.html (1986).

което свидетелства документите от епископските събори в Меделин (1968) и Пуебла (1974)[3].

През 2007 г. Петият събор на латиноамериканските и карибските епископи, състоял се в бразилския град Апаресида с участието на папа Бенедикт XVI, се изказа за необходимостта социалните въпроси да бъдат решавани в перспектива, начертана от представителите на епископата, подкрепящи идеите на богословието на освобождението.

Същевременно редица твърдения на богословието на освобождението бяха подложени на принципна критика от страна на вероучителния авторитет на Католическата църква. През 1976 г. Международната богословска комисия публикува документа *За връзката на човешкото благополучие и християнското спасение*; през 1984 г. Конгрегацията за доктрината на вярата публикува инструкцията *Libertatis Nuntius*, през 1986 – инструкцията *За християнската свобода и освобождението* (*Libertatis Conscientia*). След появата на тези документи бяха създадени няколко учебни заведения и бяха замислени частта от епископските проекти. Едновременно с това обаче импулсите, идещи от богословието на освобождението, бяха възприети в официалния дискурс на Католическата църква. Така например дългът да служим на бедните се говори в енцикликата *Sollicitudo rei socialis* (1987), посветена на социалното учение на Църквата, както и в енцикликата *Centesimus annus* (1991). Документът от 1987 г. възприема изработеното от богословието на освобождението понятие „структура на грех“, въпросът за глобалните обществени структури и взаимовръзки за почва да се възприемат като в женския фактор в учението на Католическата църква за спасението. Да обобщим – Католическата църква не е осъдила богословието на освобождението, но и не се е отъждествила с него, не го е направила свое официално богословско учение.

В своя критически анализ на теологията на освобождението вероучителните документи на Католическата църква говорят за съществуването на автентично, истинско богословие на освобождението, опиращо се на библейското откровение за избавлението на човека в Господ Иисус Христос. Подчертава се, че това богословие на Църквата тепърва предстои да бъде формулирано. При това понятията изкупление и освобождение се възприемат като синоними. По този начин социалната, политическата и всяка друга неспра ведливост се интерпретират като непосредствени следствия от трагедията на греха, които се преодоляват само чрез благодатта. Специално се подчертава, че грижата за бедните ни е завещана от Евангелието. Бедността не е нито белег за богоизбраност, нито знак за осъждане. С жертвата и помощта на бедните с изразяване подчинение на волята Божия.

Католическата църква определя като погрешни следните точки от богословието на освобождението:

Действането според принципа „първо хляб – после слово“, при което въпросите

[3] Виж: http://www.unifr.ch/cti/it/documentazione

н сп сението мин в т н з ден пл н з сметк н соци лното служение.

Извънредното доверие в з ключеният н естествените и обществените н - уки. М ркси стки тези бив т възприем ни безкритично, к то по този н чин в словото н Църкв т се вк рв очевидно теистичен мироглед.

Подмян т н богословието с идеология, ког то м ркси змът прест в д бъде просто един от инструментите з оценк н случв щото се, се превръщ в единствен критерий з р збир не н обществените процеси.

Идеите з революционн борб подменят християнския иде л з противостоене н злото.

Ожесточеното п ртийно противостоене по линия н убежденият вн ся р зкол в християнск т общност.

Основопол г щи християнски истини бив т тълкув ни в преносен смисъл, превръщ йки се с мо в символи н борб т з освобождение н бедните.

Н Църкв т се прид в единствено временно историческо зн чение.

В богословието н освобождението съществув т тенденции към изолир н стремеж з достиг не н секул рно бл гополучие и преодоляв не н соци лното не- р венство. Тов н помня з хили зм [4], осъдено от Църкв т учение з необходимостт Ц рството Божие д бъде изгр дено н земят . Документите н К толическ т църкв по повод богословието н освобождението об че не говорят директно з хили зъм. Не е трудно д се з бележи, че повечето елементи, подложени н осъжд не, с свърз ни директно с идеологият н м ркси м .

Обобщ в йки, можем д к жем, че проблем тичният момент в богословието н освобождението, който не се възприем от К толическ т църкв , се съдърж в предл г ния от него н чин н р збир не н действителност . Н богословски език тов се изр зяв с термин „херменевтик “. По същество богословието н освобождението се е опитв ло д съвмести дв несъвместими елемент : то пр вилно е н беляз ло целите, опир йки се н Пис нието и Пред нието н Църкв т , но едновременно с тов е прибягв ло до небогословски н лиз н конкретните обществени проблеми. З тов е допринесло възприем нето н м ркси м к то н учен ф кт без подл г нето му н съответен критичен н лиз. Вероятно з тов е допринесло и х р ктерното з Новото време възприем не н богословието к то нен учн дисциплин и жел нието във всичко д се следв моделът н естественон учното зн ние.

Ре кцият н предст вителите н богословието н освобождението н офици лн т позиция н К толическ т църкв е диференцир н . Основ телят н движението Густ во Гутиерес (1928) не отъждествяв себе си с м ркси м и продълж в служението си и богословск т си дейност. През 2001 г. той ст в

[4] От лат. millenium и гръцкото hilia: учение за хилядагодишното Царство Божие на земята – време на хармония и благополучие, което ще настъпи в края на историята.

член н Доминик нския орден и изцяло се посвещ в н служение в един от н йбедните кв рт ли н Лим . Противоположният пример е н бр зилския богослов Леон рдо Боф (1938), който постепенно се дист нцир от К толическ т църкв , н пусн Фр нциск нския орден, впоследствие се отк з и от свещеническото служение. Интересно е, че К толическ т църкв му вмени във вин не м ркси зм , основополаг щи догм тически грешки. Своето богословие н освобождението Боф по-късно преименув в „богословие н з щит н живот “. Можем д к жем, че в отговор н критик т н К толическ т църкв богословите от движението предпочит т д се р згр нич т от точките, по които търпят критик или осъжд не. Предст вител н богословието н освобождението е и н стоящият дек н н богословския ф култет н Фрибургския университет професор М ри но Делг до (р. 1955). Темите н н учн т му дейност по ник във н чин не с свърз ни с м ркси зм и з сяг т въпроси н мисият , в ч стност проблем з инкултур цият , т.е. з език и проповедт сред коренното н селение н Л тинск Америк .

Църква и мисия

Появ т н богословието н освобождението пост вя по нов н чин въпрос з мисият . Ст н очевидно, че мисионерск т проповед и кръщението не с дост тъчни, ко не с съпроводени с усилия з просвещ в не и с гриж з онези, които прием т Христос в пълн нищет и отхвърленост от свет . Именно пор ди тов мисият к то индоктрин ция, т.е. к то приобщ в не към основите н вяр т , или пък мисият к то посвещ в не в с кр мент лния живот н Църкв т , т.е. к то приобщ в не към Т йнств т без няк кви допълнителни усилия н мисионерите, пр ктически отсъств т в К толическ т църкв в н ши дни. Към н стоящия момент с приети ср внително строги пр вил з к техиз ция, з прием не н кръщение се изискв огл шение от няколко месец до няколко години (три години з дължителн к техиз ция з стр ните от мюсюлм нския Изток).

Бих иск л д д м дв пример . Първият е от делничния живот. Във Фл ндрия се з позн х с доминик нския свещеник мисионер Еду рд Костерм нс. В мл дежките си години той по собствено жел ние з мин в н мисия в Конго, където прек рв 25 години. Р зпитв йки го в к кво се е изр зяв л мисият му, з, естествено, оч кв х д чуя р зк зи з проповеди и кръщения, но н учих з строеж н болници и училищ , з гриж з тежко болни, които си ням ли никого. Еду рд успял д н бере средств и д построи б з н мисият , която н дв пъти бил р зрушен от бунтовниците н П трис Лумумб [5]. Еду рд се з върн л в Белгия в ре ним ционното отделение н с молет, след к то бил н пълно п р лизир н от неизвестен вирус. Но мисият оцелял и принесл плод. В Конго съществув т м н стири, училищ и болници, построени от мисионерите. Ако по-р но мисионерите с били мон си доминик нци от Белгия, то в н ши дни епископ тът, духовенството и мисионерските к дри с от местното н селение.

[5] Патрис Лумумба (1925–1961) – водач на антиколониалната съпротива и първи законно избран министър-председател на Демократична република Конго, подкрепян от Съветския съюз в годините на Студената война.

Вторият пример – отец Д ми н де Фостер (1840–1889) е пример з просл вен святост. Отец Д ми н е свещеник и мон х от Фл ндрия, който з мин в н мисия в Молок й, х в йския остров н прок жените, където изпр щ ли всички з р зени от т зи нелечим тог в болест. Д ми н кръщ в л, прич стяв л, обуч в л, лекув л, коп ел гробове н почин лите от прок з . В н ч лото мисият му се р звив л трудно, с цен т н огромни усилия от негов стр н . Той дори прич стяв л с мо от р зстояние, с помощт н дълг лъжичк . Но с течение н годините Д ми н дотолков се отъждествил със своите болни чед , че в писм т си з помощ, дресир ни до свет н живите, се обръщ л с „ние, прок жените“. Д ми н се р зболял от прок з и отк з л д се з върне в Европ з лечение. Животът му е добре документир н. Съхр нили с се негови снимки с прок жените, с огромн тълп ст рци, големи и дец – всички до един с прок - з , но позир щи, сяк ш с бсолвенти след з вършв не. До н с с достигн ли и последните думи н Д ми н: „Иск х д видя н шия епископ, но Господ ми к з : Т зи П сх ще я пр знув ш с Мен“. Д ми н е н речен постол н прок жените.

Тези примери н плодотворн мисия, н живо и дейно християнство от „третия свят“ очевидно контр стир т с пр ктически повсеместното охл жд не към вяр т и дехристияниз цият в р звитие стр ни, к кто тов се случв в Швеция, Норвегия или Хол ндия. Тов е сложен феномен и сложен проблем, който носи своят особен ди лектик . Т м, където господств бедността , нерядко им ме т к н речените „соци лни призв ния“: д бъдеш християнин ти позволяв д се освободиш от непоносимите соци лни условия, д ст неш клирик озн ч в д з емеш ув ж в н и недостижим по друг н чин позиция. Тов почти никог не е съзн телн корист, но все п к присъств к то д еност. В индустри лно р звитите и бл гополучни стр ни т ков нещо е невъзможно и з тов от човек се иск осъзн то, дълбоко, духовно промислено и което е особено в жно з съвременния човек – интелекту лно усилие.

Струв си д к жем нещо и з т к н речен т синонимиз ция н Бог . От вековете се е смят ло, че вяр т е средство з оп зв не н здр вето н н цият , че е г р нт з ст билността н отделно взет стр н или д же цивилиз - ционн общност. Н индивиду лно р внище подобно р збир не се е з п зило в известн т фр з н Достоевски: „Ако ням Бог, зн чи всичко е позволено“. Т к Бог е бил превърн т в синоним н ст билност, нр вствено здр ве, удърж не н деструктивните сили н н цият или индивид . Ког то об че обществото – тов с пълн сил в жи з индустри лно р звитите стр ни – създ ло условия з бл гополучие, Бог к то понятие прест н л д е необходим и „н пусн л“ съвремието. Пред християните и пред мисият тук се изпр вя з д ч т з р зкрив не н втентичното библейско възприем не н Бог и н вяр т в Него. В този контекст в процесите н н й-дълбок секул риз ция можем д видим н ч лото н истинско възр жд не н действеното християнство.

Темата за марксизма

В текстовете, посветени н богословието н освобождението в съвременн - т рускоезичн богословск литер тур , почти вин ги се спомен в , че тов богословско течение е осъдено от К толическ т църкв . Спомен в се, че основн т х р ктеристик н тов богословие е интересът му към м ркси зм и стремежът д използв тов учение в борб т з пр в т н н й-бедните предст вители н християнското общество. Вним телното з позн в не с въпрос пок зв , че тов не е вярно. По-скоро подобн интерпрет ция н едно от н йзн чимите явления в живот н з п дното християнство от втор т половин н XX в. е бил н тр пен от съветск т историогр фия, която е жел ел д вижд в К толическ т църкв процеси н кл сов борб и естествено, е вижд л в с м т Църкв едн ре кционн сил , която противостои н соци лн т спр ведливост. Но ф ктите не говорят з нищо подобно. Очевидно е също т к , че богословието н освобождението не е било единственото богословско течение, извършило рецепция н м ркси зм . Особен кту лност тем т придобив след студентските бунтове от 1968 г. във Фр нция и САЩ, н чиито зн мен освен М ркс и Ленин е изобр зен и М о. Резулт тът от тези обществено-политически трусове е н бир щ т скорост секул риз ция н обществото, р зруш в не н с моочевидните принципи н нр вственост, също т к подкоп в не н ув жението към соци лн т йер рхия.

Рецепцият , т.е. прочитът и възприем нето н ст ри и нови учения и мирогледни конструкции, вин ги ще им своето място и ще бъде сред з д чите н богословието. Т н ли Църкв т не си избир цивилиз цият , в която съществув . Сред богословите, р ботещи н д рецепцият н м ркси зм н европейския континент, следв д споменем Йох н Б птист Метц (1928). Професор в Мюнстер, от 1968 г. до 1973 г. консулт нт н П пския секрет ри т з невярв щи, свещеник н К толическ т църкв , Метц е счит н з основ тел н „нов политическ теология“. В своето богословие Метц говори з „ вторитет н стр д щите“, въпросът з теодицеят з него е постоянн з д ч пред Църкв т и богословието. Църкв т е призов в н д не з бр вя з стр д нието в свет и д съдейств з „хум низ цият н свет “, з д д де по този н чин своя есх тологичен принос. Сериозно влияние върху Метц ок зв к толическият публицист, пис тел и журн лист В лтер Дирксс (1901–1991). К то един от иници торите з създ в нето след Втор т световн войн н п ртият Христиандемокр тически съюз н Герм ния[6] (CDU), Дирксс още преди войн т р боти върху идеите н християнския соци лизъм, з р ди което е бил преследв н от хитлеристкия режим. През 50-те – 80-те години н мин лия век той по пр во е смят н з лицето н соци лния к толицизъм в Герм ния, н рич т го още „лицето н нр вствен т съвест н обществото“.

Особено място в р звитието н европейския континент през XX в. з ем т к н реченият християнски соци лизъм. Н й-общо к з но, позицият н християнските соци листи се х р ктеризир със сч нието н нтим ркси стки по-

[6] Настоящ лидер на партията е канцлерът Ангела Меркел. – Б. пр.

зиции и р звитото соци лно служение. При тов офици лн т позиция н К - толическ т църкв по соци лни въпроси съзн телно избягв политическ т ргумент ция, използв ргумент ция в р мките н теорият н естествено- то пр во, к то соци лн т спр ведливост се възприем к то съответств щ н доводите н р зум и н Божия з мисъл з човек .

К толическ т църкв з п зв дист нцир н позиция спрямо всяко философско, политическо или соци лно учение, сред които м ркси змът не пр ви изключение, к то предост вя възможност т н богословието д използв или не едн или друг мисъл. Осъжд се не д дено учение, неговите вредоносни последствия з християнското вероучение. Т м, където се н блюд в т тенденции з подмян н богословието от стр н н едно или друго учение или философия, които богословието трябв с мо д използв , Църкв т з явяв своят критичн позиция, к кто тов се случв с богословието н освобождението. К толическ т църк- в не го е осъдил , но и не го е н пр вил свое офици лно учение.

От друг стр н , К толическ т църкв м ксим лно се дист нцир от опи- тите д използв т ресурсите ѝ н политическо ниво. Тов е продиктув но от предишен тр вм тичен опит. Д си спомним н пример з Френск т револю- ция от 1789 г., ког то р зруш в нето н съюз между трон и олт р води до стр шни гонения н д Църкв т . Тясното сътрудничество между държ в т и К толическ т църкв до н ч лото н XX в. се превърн в едн от причините з секул риз цият в з п дния свят. В л тино мерик нски контекст мог т д бъд т посочени дв пример , им щи отношение към н ш т тем . Известно е, че венецуелският президент Уго Ч вес (1954–2013) многокр тно е декл рир л жел нието си д строи соци лизм н XXI в., позов йки се при тов н приме- р , който ни д в „революционерът Иисус Христос“. Отношението н К толи- ческ т църкв към Ч вес вин ги е било твърде критично и е било изр зяв но к кто от отделни духовници, т к и от името н Църкв т . През 2007 г. Кон- ференцият н к толическите епископи н Венецуел излезе с остр критик н президент Уго Ч вес. В обръщението се к зв , че з Църкв т е съвършено без зн чение к къв политически режим е н вл ст, но им голямо зн чение д ли се сп зв т пр в т н човек , к кто и гриж т з бедните и онепр вд ните. Според епископ т политик т н Ч вес е п губн з н селението, едн трет от което живее под черт т н бедност т . Няколко години по-р но рхиепис- копът н Мерид Б лт з р Пор с з явяв ше, че говоренето н Ч вес е с мо проп г нд , която цели д отвлече вним нието от истинските проблеми н н й- бедните гр жд ни н стр н т . Тук се сблъскв ме с пример к к Църкв т се противопост вя н декл рир ния от вл стт м рксизъм именно з д з щити соци лн т спр ведливост и з д ок зв помощ н бедните. Друг интересен пример, чиито плодове ще ст н т ясни след време, е избир нето през 2008 г. н Ферн ндо Луго (1951) з президент н П р гв й. В мин лото мисионер, пред- ст вител н богословието н освобождението, през 1983 г. Луго е прогонен от стр н т си з р ди съпротив срещу дикт тур т н Стреснер[7]. През 1995 г. Луго ст в епископ н С н Педро, един от н й-бедните и неуредени р йони н

[7] Алфредо Стреснер (1912–2006) – военен диктатор, управлявал с репресии Парагвай от 1954 г. до 1989 г. – Б. пр.

П р гв й. Достиг йки по собствените си призн ния до убеждението, че k то епископ не може д реши проблем с бедността в стр н т , Луго се обръщ към Рим с офици лн молб д н пусне служението си. В 2008 г. е избр н з президент н П р гв й. В своето политическо кредо Ферн ндо Луго се позов в н думите н п п Пий XI (1879–1939, римски епископ от 1922 г.): „Политик т е висш форм н любов към ближния“. Н 22 юни 2012 г. Сен тът н П р гв й обявяв процедур по импийчмънт н Ферн ндо Луго[8], което предизвикв м сови протести в стр н т . Луго н пуск президентския пост, подчинявайки се н решението н Върховния съд н П р гв й.

Превод от руски: Димитър Сп сов

Преводът е н пр вен по публик ция в порт л Богослов.ру н дрес: http://www.bogoslov.ru/text/2937865.html

[8] Конкретният повод за искането на импийчмънт са кървавите сблъсъци между безимотни селяни, самонастанили се на чужда земеделска земя, и полицията. В резултат на конфликта загиват шестима полицаи и единадесет селяни, а стотици са тежко ранени. Б. пр.

Димитрин Чернев е з вършил теология и философия в СУ „Св. Климент Охридски". От 2000 г. р боти к то журн - лист. В продължение н няколко години е водещ н сутреш- ния блок н прогр м „Хоризонт" н БНР. През 2001 г. печели първ н гр д „Р диопред в не н годин т " н междун - родния фестив л по журн листик „Вяр . Н дежд . Любов" в к тегорият „Журн листическо р зследв не". Бил е ре- д ктор н сутрешния блок н БНТ и ред ктор н новините в RE:TV. Р боти з с йт kultura.bg/web.

Димитрина Чернева

ДА ПОСВЕТИШ ЖИВОТА СИ НА БОГ

Репортаж от кармилския манастир „Св. Дух"

Във вътрешн т изб
н моя Възлюбен з пих... и ког то излязох,
по цялото тов поле
не р зпозн х вече нищо
и з губих ст дото, което следв х преди.

Моят душ се отд де
със всичките си сили в Негов служб .
Не п зя вече ст дото
и ням м друг дейност веч –
цялото ми з ним ние сег е д обич м.[1]

[1] Духовна песен на св. Йоан Кръстни. Вж. *История на една душа*. София: Кармилски манастир „Свети Дух", 1995.

През 1535 г. мл д т Терез де Ахум д постъпв в м н стир н сестрите k рмилитки в родния си гр д Авил . Истинско дете н своя век – век н голям т Реформ , н великите открития, н гениите и светците – krexk т исп нk посвещ в целия си живот н Бог, прием Неговото име[2] и пост вя н ч лото н нов ет п в процес н позн в не и овл дяв не н вътрешните дълбини н душ т . Тя бързо н предв в молитвения живот и р збир kолко големи с изискв ният н любовт . В продължение н дв десет години Терез живее в м н стир „Въплъщение Господне" и сп зв нормите н умереното пр вило н K рмилския орден, измъчв н от болести и душевни терз ния. По тов време животът в K рмил се е отд лечил от първон ч лното пр вило, което пост новяв мон сите д живеят отшелнически, в бедност, труд и постоянн молитв . Оконч телното *обръщ-не* н Терез към *обсип-ния с р-ни Христос* ст в н Петдесетниц 1556 годин . Тог в светиц т получ в откровение и придобив смелостт д н пусне всичко з р ди Бог. Тя чув гл с, който ù k зв :

Не жел-я повече д- р-згов-ряш с хор-т- , - с -нгелите.

Този ден – р зk зв тя по-късно – *добих смелостт- д- н-пусн- всичко з-р-ди Бог- , Той, Който в един миг изпълни с бл-год-т своят- р-биня и ми д-де свобод-т- , която не можех д- постигн- въпреки дългогодишните си усилия.*[3]

След този повр тен момент в мон шеския живот н Терез з почв нейн т реформ н K рмилския орден. Светиц т н пуск оконч телно м н стир „Въплъщение", събув обувките си и се з тв ря з едно с няколко мон хини, влюбени подобно н нея в Христос, в м лкия м н стир „Св. Йосиф" в Авил . Тов е н ч лото н историят н босоногите k рмилитки. Събув нето н св. Терез е символичен жест н пълното отрич не н мон хините от всичко светско, н решимостт им д живеят в бедност и молитвено единение с Бог . Всъщност реформ т н Терез се р жд от молитв т и е н сочен към молитв т . Светиц т връщ *истинск-т- кл-узур-*[4] и учи своите сестри д търсят приятелско общув не с Бог, н пътств ги д ост в т н с ме с Онзи, з когото зн ем, че ни обич , убежд в ги, че ког то едн душ н истин з почне д служи н Бог , н й-м лкото, което може д Му поднесе, е д пожертв живот си з Него и Негов т Църкв .

О, сестри мои в Христ-! Помогнете ми д- изпросим милост от Господ-! Именно з- т-зи цел Той ви е събр-л тук, тов- е в-шето призв-ние, тов- е в-шето дело, към тов- трябв- д- н-сочите жел-ният- си, з- тов- трябв- д- пролив-те сълзи, з- тов- трябв- д- се молите... [5]

Реформ т н Терез носи огромен духовен потенци л и нез висимо от трудности-

[2] Монашеското име на светицата от Авила е Тереза Исусова.

[3] Вж. Santa Teresa. *Libro de la Vida*. – В: Obras completas. Burgos: Editorial Monte Carmelo, 2004, гл. 24, 5 и 7, с. 240 и 241.

[4] Доброволно затваряне на монахините, които се освобождават от всякакви светски дела и контакти, за да живеят в уединение и непрестанна молитва.

[5] Св. Тереза Авилска. *Път към съвършенството*. София: Монастир „Св. Дух", 1992.

Манастирът на босоногите кармелитки „Св. Дух" в София.

ме, с които се сблъскв , бързо се р згръщ в цял Исп ния. През 1567 г н стоятелк т н първите босоноги к рмелитки се з позн в с другия голям реформ тор н К рмелския орден – св. Йо н Кръстни. Ког то го срещ з първи път в Медин дел К мпо, Терез е възхитен . Споделя, че този отец е едн от н й-чистите души, които позн в , че Бог е влял в него големи съкровищ н небесн премъдрост. З р ди неговия нисък ръст и голям т му н четеност го н рич шеговито *моя м-лък Сенек-* . Моли го д ст не изповедник н нейните сестри в Авил , ког то той пристиг , им го предст вя с думите: *Д-в-м ви един изповедник, който е светец.* През следв щите петн десет години Терез и Йо н основ в т 16 нови м н стир . След смъртт н светиц т от Авил (1582 г.) и н нейния *м-лък Сенек-* (1591 г.) реформир ният К рмелски орден се р зр ств още повече и се р зпростр няв в целия свят. Мнозин , дошли от Изток и от З п д[6], избир т босия път н Терез в стремеж си д седн т з едно с нея н тр пез т н Любовт . Реформ т откроява духовн т идентичност н орден и неговото изключително място в християнск т мистик . Възникн л от изблик и изобилието н любовт , той се превръщ в училище з усвояв не н *вз-имн-т-обич* и любовт към Бог .

Тов- е място н- уединение, предопределено з- душите, влюбени в Господ- . Те ид-в-т тук, з- д- ост-н-т з-вин-ги с Него, з- д- прек-р-т целия си живот с Него и д- утолят гл-д- н- сърцето, жел-ещо непрест-нно д- д-в- н- Възлюбения нови док-з-телств- з- любов. Т- н-ли именно Той е Този, Който е достоен з- любов до полуд- .

[6] Вж. Мат. 8:11.

Във вътрешната изба на моя Възлюбен

Зидовете, които огр жд т м н стир , с високи. Вр т т е желязн и тежк и не се вижд ник кв пролук , през която можеш д н дникнеш. К къв ли е животът, скрит з д тези дебели стени, к к мин в т дните и годините н тези жени, избр ли съдб т н доброволни з творнички? Пристъпв м смутено към вр т - т н м н стир н босоногите к рмилитки в покр йнините н София. Ням ли д н руш покоя н тов място, д не би з едно с обутите ми нозе вътре д н хлуят вряв т и безумството н оърк ния свят н вън? К кв е т зи сил , Господи, която е способн д откъсне душите от прелестт н *земните нещ-*, колко голям трябв д е вяр т , з р ди която човек би отхвърлил н сл дите, с които ни д ряв земн т любов? Възможн ли е изобщо р достт тук, в тов огр дено от стени и решетки простр нство, в този доживотен з твор, в който вл ств т себеотрич нето и мълч нието? И всичко тов з р ди смътното ух - ние н едно небесно съпружество...

Сестр М рия ме посрещ с усмивк . Очите ѝ светят от р дост и топлот . Отв ря вр тите н обителт , з д ме въведе в пределите н едн друг ре л-ност – р зличн от р зпокъс ностт и р змирностт н н шия отс мен свят, от негов т мъчителн условност и мимолетност. К ни ме д взем уч стие в ритъм н м н стирското всекидневие, в последов телностт н *ч-совете,* Литургият и молитвените р змишления, р зкрив ми смисъл н кл узур т .

З-тв-ряме се доброволно, з- д- поднесем целия си живот н- Този, Който з-р-ди н-с ост-н- з-творен в н-шите олт-ри. З-тв-ряме се с Него и з-р-ди Него, з- д-ст-нем чрез постоянн-т- молитв- едно с Него. Кл-узур-т- не ни отчужд-в- от свет- и неговите стр-д-ния. Нейният смисъл е в тов- д- ни освободи не с-мо от светските дел-, но преди всичко от н-с с-мите, от н-шия егоизъм и з-ним-в-нето със себе си, от помр-ч-в-щите мисли и въобр-жение. Целт- ѝ е д- ни изпълни с Господ-. Н-ш-т- кл-узур- ни пречиств- и ни подготвя д- приемем с цялото си сърце всички големи проблеми н- свет-т- Църкв- и н- човечеството.

Всяк сутрин мон хините ст в т р но, още преди изгрев н слънцето, всяк сутрин те з почв т новия ден с молитвено р змишление. От 6 до 7 ч с е първ т им тих личн молитв , която продълж в един ч с; следв з куск т ; служб т з третия ч с е в 7.45; в 8 ч с з почв Литургият , която з вършв с бл год ртвени молитви; времето след Литургият е отредено з труд, к то сестрите предпочит т д р ботят нещо с ръцете си, з д може умът им д бъде свободен и н сочен молитвено към Бог; в 11.50 е служб т з шестия ч с; в 12.15 – обяд; след тов отново труд; времето от 13.15 до 14 ч с е з духовно четиво; от 14 до 14.45 мон хините р зпол г т със свободно време (з молитв , труд или четиво); в 14.45 се служи девети ч с; следв т лит нии към Св. Богородиц , която е покровителк н К рмилския орден, и молитви към св. Йосиф, към св. Илия, към св. Терез Авилск , към св. Йо н Кръстни; после до 16.30 им отново време з труд; в 16.30 – вечерня, последв н от молитвено р змишление до 18 ч с ; след тов е вечерят ; между 19 и 20 ч с е т.н р. рекре ция – времето, което сестрите прек рв т з едно, общув йки помежду си; в 20 ч с – отново

тих молитв , последв н от повечерие, след което з почв голямото мълч ние н мон хините, продълж в що до третия ч с н следв щия ден, тоест до 7.45; в 21 ч с е утренят , след нея докъм 22 ч с сестрите мог т д ост н т в църкв т , з д се молят; денят приключв в 22.30, ког то мон хините си ляг т.

Отмереното и н сечено време н м н стирския живот се помест в прослову-тото *ora et labora*, „моли се и р боти". Този з бърз н ритъм р зкрив пълнот т н земното време и ценност н всеки миг, посветен н несекв щото усилие з достиг нето н върховн т цел – сп сението н душите и вечното небесно бл женство[7]. Уч стието н човек в интимния живот н Бог съхр няв кр со-т т н богопосветеното време. Еднообр зн т дин мик н неизменното *днес* освобожд в мон хините от оковите н *вчер-* и *утре* и ги приучв д живеят във вечност още тук, н земят . Всеки ден, ч с след ч с, седемте Божии слу-жителки от м н стир н к рмилитките кр й София отпр вят своят молитв към Господ, з д изпросят от Него милост з живите и мъртвите. Нежните им женски гл сове изпълв т църковното простр нство, слив т се в едно и полит т отвъд стените н м н стир , пречистени от вяр т , търпението и любовт . Устремяв т се към лицето н Възлюбения, з д измолят от Него мир з целия свят, з всеки гр д и стр н , з д Му възлож т гриж т з тези, които пл -в т, пътув т, боледув т и стр д т, з пленените и тяхното сп сение, з изо-билието н земните плодове и изб влението от всяк скръб, гняв, бед и нужд , з единението н Божиите църкви. Колкото крехки, толков и силни, гл совете н тези последов телки н св. Терез р збулв т скрит т и изгубен истин , че всичко е възможно, че нищо не е непосилно з Този, Който от любов към хо-р т отд де Своя Единороден Син, че в Негов т любов слепите проглежд т, хромите прохожд т, прок жените се очиств т, глухите прочув т и мъртвите възкръсв т. Именно към т зи Любов с устремени душите н сестрите к рми-литки, в нея те н мир т простр нство з своето втентично живеене.

Колко е хуб-во д- зн-ем, че можем д- се присъединим към Исус, който е живял в плът и е осветил н-шето тяло и н-ш-т- р-бот- . Голям- р-дост е човек д-живее в призв-нието, което му е д-л Бог. Поняког- хор-т- ни пит-т: „К-к т-к-сте се решили, к-к издърж-те н- този живот?". Ако човек не е почувств-л призв-ние з- т-къв живот, ням- к-к д- го понесе. Бог е този, който ни д-в-призв-нието. Ако пък Той ни е повик-л, Той ще ни д-де и бл-год-тт- д- вървим по този път. Р-збир- се, нищо не се д-в- н-готово, нужно е човек д- се потруди, д- влезе в духовност- и молитв-т- , д- свикне с този живот. Съвършенството е вин-ги д-леч от н-с, док-то сме живи, им- към к-кво д- се стремим, но Бог ни води по пътя и ни д-в- сили. Не, н-шият живот не е з-стин-л, той не е изпълнен със скук- , ние не премин-в-ме през него със стисн-ти зъби. Н-против, живеем с р-дост в Бог- . И поняког- хор-т- се учудв-т, че вижд-т толков- усмивки в м-н-стир- .

[7] Вж. Бояджиев, Цочо. *Възхвала на всекидневието.* – Християнство и култура, бр. 65.

Обратният път

Сестр Вероник сяд тихо н стол срещу мен. Решетк т , която уж ни р зделя, бързо изчезв , стопяв т я лъчез рн т усмивк и бл гият поглед н мл д т к рмилитк . М к р д е от Слов кия, Вероник говори бълг рски добре, изгов ря думите меко и с особен н певност. Гл сът ѝ ту притихв , ту се въздиг , бл - гоговейният тон често прелив в р достен смях и отново се з връщ в приглушените регистри н изповед лния тембър. Никой никог не е говорил з молитв т т к – толков просто и т к проникновено. Доброто н ч ло е положено с р збир нето н св. Терез Авилск , която пост вя молитв т в к тегорият н приятелството. Н й-в жн т причин д се молим е стремежът ни д общув ме с Бог. Молитв т е к то любовт , з тов з нея се говори толков трудно, з тов тя мъчно може д бъде пост вен в няк кв схем . Р збир се, *устн- т-* молитв следв създ дени обр зци, взети от Ст рия или Новия з вет и от пис ният н светите отци. Тези молитви мон хините произн сят по време н Литургият и док то пеят к ноничните ч сове. Съществув об че р злик между *молението* и *изрич- нето н- молитви*. Външното изпълнение н д дено з дължение с мо по себе си не може д з доволи оч кв ният н н шето същество, н сочено изцяло към осъществяв нето н конт кт с Този, Когото търсим. З тов и молитв т изискв интелигентност и въобр жение, изискв чувство и вним ние, з д може д се преобр зи от просто *устн-* в *умствен-* , от външн във вътрешн , от бстр ктн в личн молитв . З щото умствен т молитв , к кто к зв отново светиц т от Авил , *не е нищо повече от едно интимно споделяне между приятели.*

Пр зничн литургия в чест н св. Богородиц К рмилск в църкв т „Св. Дух" в м н стир н босоногите к рмилитки в София.

Целт- н- молитв-т- е съединението н- н-ш-т- воля с волят- н- Бог-. Об-че док-то стигнем до тов- единение, им-ме д- извървим много път. Трябв- д- минем през н-й-р-злични състояния, з- д- пречистим мислите и емоциите си. З-щото ние сме н-р-нени от първородния грях. Спомнете си, че сме били създ-дени -б-солютно прекр-сни – и видя Бог, че всичко е добро. После чрез змият-, к-кто се к-зв- в трет- гл-в- н- книг- Битие, всичко се объркв-. В свет- и в човек- влиз-голям- дисх-рмония. Тя се просмукв- н- всякъде, изпълв- душите ни, отпеч-тв- се върху тел-т- ни, откъсв- ни от общув-нето с Бог и помр-ч-в- отношенията- помежду ни. Т-зи дисх-рмония е свърз-н- първо с гордост-т-. Отт-м идв- и стр-хът, з-щото сме з-губили доверие в Бог-. Т-к-че молитв-т- е обр-тният път към възст-новяв--не н- х-рмонията-. Вървейки смирено по този обр-тен път, можем д- си върнем доверието в Бог-.

Църкв т „Св. Дух" в м н стир н босоногите к рмилитки в София

Но к к д вървим по този път и к кви с неговите криволици, съществув т ли определени пр вил , които сестрите следв т, няк кви специ лни *техники* н съзерц нието? Всеки ден мон хините отделят по дв ч с – един сутрин и един следобед – з т.н р. от св. Терез *молитвено р-змишление.* Ст в дум з този интимен и сърдечен приятелски р зговор с Бог , при който търсещ т душ се води от интуитивното вглежд не. З р злик от някои мон шески ордени, в които се пр ктикув т определени методи н молитв , в К рмил се д в голям свобод з търсене н свой персон лен път към мистичното единение с Бог. И все п к – уточняв сестр Вероник – молитвеното р змишление съдърж определени елементи и се движи по някои уст новени стъп л . Н й-н пред то изискв присъствие – присъствие н личност ни и устременост към Божието присъствие.

Обикновено з-почв-м молитв-т- с думите: „Ето ме, -з съм тук при Теб и Ти си тук, Боже". Ин-че ще бъд- един ч-с с-м- със себе си, - не тов- е целт- н-молитв-т-, тя не е психо-н-лиз-. При молитв-т- е нужно Божието присъствие. А щом се изпр-вим пред Него, ведн-г- изплув- н-ш-т- мизерия, вижд-ме ясно своето нищожество и мълвим: „Моля Те, прости ми". Случв- се д- се ск-р-ме с

някого, случв- се д- избухнем, случв- се д- изп-днем в плен н- дисх-рмоният-. Тог-в- ни е нужен -ктът н- смирението. Първо се смиряв-ме и след тов- ни се д-в- помощ, Бог ни въвежд- отново в тов- състояние д- бъдем дец-. Им- об-че и ф-лшиво смирение. То е от дявол- и негов-т- цел е д- ни попречи д- се върнем в р-я. Ког-то вижд-, че се смиряв-ме, дяволът се опитв- д- внесе в душ-т- ни смут и стр-х, иск- д- ни обезкур-жи. Подобно н- Ад-м, ког-то Бог го попит-л: „Ад-ме, где си", ние бърз-ме д- се скрием. Ад-м е р-збр-л, че е н-пр-вил нещо лошо, но се е скрил. Ако не беше се скрил, всичко щеше д- свърши по съвсем р-зличен н-чин. А можеше и той к-то м-лк-т- св. Терез-[8] вдн-г- д- изтич- при Бог и д- го помоли з- прошк-. Зн-ете ли к-кво пр-вел- Терез-, щом съгреши – вдн-г- се втурв-л- към Бог, з- д- изпроси Негов-т- прошк-: „О, Отче, Отче, Боже мой, прости ми, не бях дост-тъчно добр-". А н-кр-я доб-вял-: „Н-к-жи ме с целувк-". Тов- е истинското смирение.

След к то се е пост вил в Божието присъствие, след к то се е смирил и е измолил прошк , душ т може д влезе в директен р зговор със своя Възлюбен, н предв йки по пътя н мистичното вглъбяв не. Ако об че не зн е к к д продължи, човек би могъл д прибегне до помощт н някое духовно четиво. Може д отвори н пример Ев нгелието и д чете, док то нещо го впеч тли или док то се з пъне н определено място. Ако пол днем, д к жем, н думите: *К-кто Аз ви възлюбих, д- любите и вие един другиго*[9], ням к к д ги отминем без съзн ието, че не умеем д обич ме ближните си т к , к кто Той ги обич . Тук можем д прекъснем четивото – споделя опит си мл д т мон хиня – и д продължим своя р зговор с Господ: *Исусе, д-й ми д- р-збер- к-к трябв- д- обич-м ближния си. Аз зн-м, че ням-м т-к-в- любов, зн-м, че им-м нужд- от Твоя поглед върху всеки човек. Д-й ми т-зи бл-год-т д- мог- д- обич-м.*

По-н т тък естествено се премин в към с м т молитв , към молб т з някого или з нещо. Необходимо е д изр зим възможно н й-точно н ш т молб , з д преценим д ли тов , което иск ме, ни подхожд , д ли то е добро. Всеки човек, който се обръщ с молб към някоя висококост вен личност, обмисля предв рително к к д предст ви иск нето си, з д бъде приет добре и изслуш н бл госклонно. Т к и вярв щият би следв ло д р зсъди върху предмет н своя-т молитв и върху причините, които с я мотивир ли, още повече че в случ я ст в дум з нещо толков зн чително к то сп сението н душ т и н шето преобр зяв не в Христ .

Последн т ч ст н молитв т е взим нето н решение. Тъй к то истинското общув не с Бог вин ги се стреми към съединяв не н н ш т и Негов т воля, молитв т обикновено прикл чв с конкретно решение з придобив не н добродетели. Св. Терез Авилск уточнява , че не е з дължително всяк молитв д з върш в с взим не н решения, но е в жно д осъзн ем, че решимостт е едно от измеренията н молитвеното р змишление, че именно тя осъществява връз-

[8] Св. Тереза от Лизио (1873–1897), наричана *малката,* за разлика от св. Тереза Авилска. Една от най-почитаните светици от Кармилския орден, обогатила мистичния опит на Католическата църква със своя скромен и простодушен *малък път* към Бога.

[9] Иоан. 13:34.

к т между вътрешния и външния живот. Всяк молитв , от която вярв щият излиз решен д живее Божият воля повече от своят , е истинск .

Сестр Вероник уточняв , че все п к всичко тов е с мо схем . Поняког човек изобщо не върви по нея или пък върви по нея с мо в н ч лото, к то се стреми д се бори със себе си, без д се отч йв . Борб т з чистот т н сърцето премин в н й-н пред през контрол н д н шите деяния, придобив нето н добродетели и обузд в нето н стр стите, след което идв по-трудн т ч ст от издиг нето ни – непрест нното осъзн в не н присъствието н Бог. Един от н й-сериозните проблеми з мон хините е въпросът з отвлич нето н вним нието. Именно тук р змишленият н д Светото пис ние и личн т молитв з ем т особено в жно място.

Поняког- се сблъскв-м със сухот-т- и р-зсеяностт-. Тог-в- повт-рям: „Исусе, обич-м те, иск-м д- те обич-м. Ако в този момент иск-ш д- те обич-м, без д- го чувств-м, добре, нек- бъде т-к-". Н-чините д- обич-ш Бог с- р-злични. Поняког- Го обич-ме в р-дост, емоциите ни с- толков- силни, усещ-ме, че горим от любов по Него. Трябв- д- съхр-ним тези моменти и д- ги използв-ме к-то п-терици, н- които можем д- се облегнем, ког-то по-късно дойд-т миговете н- сухот-. З-щото всъщност любовт- е не толков- в емоциите, колкото във волят-. Т-к- е и в бр-чн-т- любов. В н-ч-лото влюбените се водят по-скоро от емоциите, но верността- н- любовт- не може д- устои, -ко р-зчит- с-мо нтях. Днес може д- те обич-м много силно, но утре хиляди нещ- ще ми дотегн-т. Къде отив-т тог-в- емоциите, к-кво ст-в- с първон-ч-лн-т- влюбеност? Ням- ги вече. И к-кво пр-вим тог-в-? Кр-й, ням- любов... Не! Им-. Иск-ш ли д-го приемеш т-къв, к-къвто е, и д- вървите з-едно? Иск-м. Е, тов- е любовт-. Т-к- е и н- духовно ниво. Първо им-ме р-дост и утех- в Бог-, получ-в-ме от Него големи под-ръци, - после трябв- д- повървим в сухот-. Тог-в- можем д- Му к-жем: „Обич-м Те, Исусе, м-к-р че сег- нищо не усещ-м, м-к-р че дори не съм съгл-сен с тов-, което пр-виш с мен, м-к-р че се изкуш-в-м в съмнението и се плъзг-м по н-долнището н- недоверието. Но въпреки тов- Те обич-м и им-м доверие в Теб. Прием-м всичко".

Молитв т им хиляди пътищ . Всяк душ търси своя път и се учи к к д се моли. Тъкмо н шите м лки борби с изкушеният , с невъзможностт д се съсредоточим, с р зсеяностт , сухот т и унинието с н й-мили н Бог, те с книг т н н ш т любов към Него.

Когато се счупят оковите

Последн т степен н молитв т е съзерц нието. Тук Господ утолява ж жд т н душ т и з сищ гл д ѝ, д в ѝ ново вино и я издиг н д обикновеното р змишление до сфер т н тр нсцендентното, в отвъдностт н човешките възможности. Тук вече с мият Свети Дух се моли в човек и го изпълв със светлин т н Божественото присъствие. Тов е единението с Бог, към което душ т се е стремил толков дълго, истинското доверие, което я хвърля в обятият н Любовт . Тов з връщ не в р я е истински д р. Преди д стигне до

М н стир н босоногите k рмилитки „Св. Дух" в София

него об че, преди g се счупят оковите и g получи *Голям- т- н- гр- g-* [10], душ т трябв g извърви своя път през стр g нието – т зи чудовищн ном лия, която ни прен ся отвъд н шите предели и ни доближ в до Бог . *Д- се принесеш в жертв- н- любовт- зн- чи g- приемеш всяk- къв вид терз- ния*, k зв св. Терез от Лизио. Вероник и нейните сестри обич т истински т зи м лk перл н K рмил , цитир т я с охот , оч ров ни с от нейния *м- лък път,* от стремеж ù g не пропусне ни едн м лk жертв , ни един поглед или дум , g се възползв от н й-мъничките дел н любовт . Послуш нието н м лk т Терез е пословично – kо нейните жел ния се ok ж т дръзки, тя е готов g се отk же от тях, kо тежки обл ци скрият светилото н Любовт и ù се стори, че не съществув нищо друго освен нощт н този живот, тя е готов g приеме онзи миг н съвършен р дост, в който упов нието постиг kр йните си предели, kо Бог ост не глух към нейните ж лостни призиви, тя е съгл сн g бъде пронизн от студ.

Сестр Вероник отново се връщ към прословут т трет гл в н книг Битие, не спир g се пит k kво би ст н ло с н с, kо Ад м бе проявил подобно послуш ние, kо не се беше скрил от Божия зов. Всъщност Христос с м g в отговор н този въпрос, g в ни го с притч т з блудния син, който след k то пр хос л цялото си им не, се върн л в б щния дом и призн л: *Т- тkо, съгреших*

[10] В една от своите песни св. Тереза от Лизио казва: *Да умра от Любов, това е моята надежда. Когато се счупят оковите ми, моят Бог ще бъде Голямата ми награда – не искам други блага да притежавам.*

против небето и пред тебе, и не съм вече достоен д- се н-рек- твой син[11]. И к кво пр ви б щ т – облич син си в н й-хуб в т премян , сл г пръстен н рък т му и обувки н нозете му и вдиг пир от р дост, че този негов син *мъртъв беше и оживя, изгубен беше и се н-мери*. Именно послуш нието уподобяв човек н Единородния Син н Отц и възст новяв х рмоният в общув нето. Липс т н послуш ние пък ни пр ви невъзприемчиви към откровението, д дено от въплътилия се Логос.

Им- едно място в Посл-нието до евреите, където -п. П-вел к-зв-, че с-мият Христос се е н-учил н- послуш-ние, мин-в-йки през стр-д-нието, н-учил се е с пл-ч и викове към Отц-. Н- Него също не Му е било лесно д- усвои този подвиг. Този обр-з н- пълния синовен жест н- Син- към Отец – Кръстът. Именно т-м Той премин-в- през н-й-силното изпит-ние з- синовното доверие. Т-к- че д-не се чудим, че и з- н-с тов- мин-в-не в лоното н- Отц- е чрез кръст-, чрез умир-нето н- н-с с-мите. Чрез пл-ч и въздишки. Нам- друг път освен тов- всекидневно умир-не н- себе си. Ако иск-м д- обич-м, трябв- д- н-пр-вя н-й-голям-т- си жертв-, трябв- д- умр-. Т-м, н- кръст-, е н-й-силн-т- изяв- н-н-ш-т- любов към Бог-. Тог-в- ние ст-в-ме Негови съвършени синове. К-кво к-зв- Синът: „Д- бъде не к-което Аз иск-м, - к-което Ти". И с к-кво Му отвръщ- Отец? Постоянно търси д- Го просл-ви.

К к д съхр ня т зи сияйн вериг от обр зи, думи, интон ции и жестове, от просветлени мигове н молитвено общение и под рено докосв не до скрит т втентичност, от сл дстт н пречистеното стр д ние и пълното отд в не? К к д оп зя топлин т н Божественото огнище[12] и упов нието в едно безкр йно Милосърдие? Т н ли съвсем скоро тежк т желязн вр т н м н стир ще се отвори още веднъж, с мо че този път, з д ме върне обр тно в тясното и з душно простр нство н човешк т с мот , към вряв т и шумотевиц т н един с модост тъчен свят и дисон нс н неговото х отично време, тегнещо непрест нно към *преди* и *след тов-*, поя жд що неотменно всичко съществув що.

Търся утех в чистите и топли очи н мон хините, в техните крехки ръце. Ръцете им... Припомнят ми съня н един к рдин л – известния мислител Никол й Куз нски. Позн т к то голям църковен политик, философ, реформ тор н духовния живот през XV век и епископ н Бриксен, Куз нски бил също т к човек н мълч нието и съзерц нието. В кр я н живот си той им л внушителен сън – видял м лк пр ст р църкв , укр сен с моз йки и фрески от мин ли времен , в която се молели хиляди мон хини. Те били толков сл би, толков вглъбени в себе си, че им ло място з всяк , въпреки че били събр ни н много тясно място. К рдин лът бил пор зен, никог не бил вижд л т к в молитв . Мон хините не стояли н колене, били изпр вени, с поглед отпр вен не толков в д лечин т , колкото в няк кв нер зличим близост. В своите м лки и сл би ръце те носели мъже и жени, импер тори и ц ре, гр дове и държ ви. Поняког няколко двойки ръце обгръщ ли някой гр д или някоя стр н , която се р зпозн в л по фл говете. Въпреки

[11] Лук. 15: 11-32.

[12] *Пламък божествен, о, Пещ преблага, в Твоето огнище е моето жилище...* – част от песента на св. Тереза от Лизио *Да живея от любов.*

тов около всяк молещ се жен ц рели тишин и уединение.

Повечето мон хини носели със с мотните си и нежни ръце по няколко души. Никол й видял п п т в ръцете н един мл д дребничк мон хиня, почти дете. З белязв ло се колко ù било тежко д носи тов р си, но въпреки тов лицето ù сияело от блясък н р дост т . В ръцете н друг , по-възр стн сестр се н мир л с мият Никол й Куз нски, епископ н Бриксен и k рдин л н Римск т църкв . Той видял ясно бръчките н своят ст рост, видял петн т върху ду- ш т и живот си. Глед л всичко тов с широко отворени и изпл шени очи, но упл х т му скоро се примесил с неизк з но бл женство. Негов т вод чк му прошепн л : *Ето, вижд- те k- k див- т държ- ни и носени грешниците, които въп- реки греховете си не с- прест- н- ли д- обич- т Бог- .* K рдин лът попит л: *A k- k- во се случв- с онези, които с- спрели д- Го обич- т?* Тог в изведнъж се н мерил в крипт т н м н стир , където също се молели хиляди мон хини, но док то първите носели повереният им хор с ръцете си, тези го пр вели със сърц т си. *Вижд- те ли, k- рдин- ле* – k з л вод чк т му, *– т- k- продълж- в- т д- бъд- т носени и тези, които вече с- прест- н- ли д- обич- т. Поняког- се случв- сър- ц- т- им п- k д- се стоплят от ж- рт- н- сърц- т- , които се жертв- т з- тях. Поняког- , но не вин- ги. Поняког- тов- ст- в- точно в ч- с- н- смъртт- им – те премин- в- т от тези постоянно сп- ств- щи ръце в ръцете н- божествения Съдия, където трябв- д- отгов- рят з- жертв- т- , н- пр- вен- з- р- ди тях. Ням- жертв- , която д- не д- в- плод. Но който не откъсне поднесения му плод, з- него узряв- плодът н- гибелт- .*

Венцисл в К р вълчев е богослов и историк. З вършил е Духовн т к демия „Св. Климент Охридски". Специ лизир л богословие в Атинския университет „К подистрия" и ислямо-християнски отношения в Бирминг мския университет. Препод в л църковн история и богословие в Б туми и Киев

Венцислав Каравълчев

СВ. НИКИТА РЕМЕСИАНСКИ И ЕВАНГЕЛИЗАЦИЯТА НА БЕСИТЕ

Името н св. Никит Ремеси нски е тясно свърз но с църковн т история по бълг рските земи чрез християнизир нето н бесите. Въпреки че неговото име е ст н ло н риц телно з р зпростр нението н християнството в н шите земи през IV–V в. и често се използв от историци и рхеолози з илюстр ция н този процес, в действителност нам нито едно бълг рско н учно изследв не върху дейността н този р вно постолен Христов сър ботник. Д леч сме от мисълт , че н стоящ т ст тия може д з пълни т зи пр знот , но се н дяв ме тя д пост ви н ч ло, к то очерт е проблем тик т з едно бъдещо цялостно изследв не.

Липс т н изворови д нни з християнството в Родопите до IV век, к кто и несигурн т д тировк н голям ч ст от рхеологическия м тери л (преди всичко точното д тир не н големия брой р ннохристиянски църкви т м), не ни позволяв т д със т вим ясн к ртин з религиозния живот в пл нин т през първите три век след Христ . Т зи липс се превръщ в бл гоприятн почв з р злични спекул тивни твърдения, чрез които някои родни учени иск т д привлек т обществения интерес върху зн чимостт н своите открития. Общоприето е мнението, потвърдено и от з п зилите функцият си до кр я н IV и н ч лото н V век тр кийски светилищ , че родопското н селение е съхр нило езическото си вероизповед ние до кр я н IV в.[1] Може д предположим, че Христовото бл говестие е достигн ло до тр ките в пл нин т още през I век с

[1] Г. Кацаров. *Тракийските беси*. – ИИД 6, 1924, с. 46.

проповедт н св. п. П вел, но му предстояло тепърв д пуск корени. Един неглижир н от църковн т история ф кт е, че проповедт н п. П вел във Филипи и околностите му е всъщност между трките, които по тов време все още с основното н селение в този р йон.[2] Тоест първите депти н християнството сред трките с се появили в резулт т н директн т постолск проповед.

Пр ви впеч тление и един интересен феномен, свърз н с промян в погреб лните пр ктики н трките. В период I век пр. Хр. – I век сл. Хр. повсеместно тр ките пр ктикув т трупоизг рянето.[3] От I век сл. Хр. т зи пр ктик б вно з почв д се измества в посок н трупопол г нето, з д достигнем до период IV–V век, ког то трупоизг рянето н пълно изчезв .[4] Можем, р збир се, д допуснем определено влияние н Рим върху ст рите погреб лни пр ктики, още повече че II век е период н утвържд в не и консолидир не н римск т вл ст н Б лк ните – процес, който п р лелно върви с урб низ цият и ром низ цият н тр кийското н селение.[5] Същевременно трябв д отчетем и огромното влияние н Орфей и орфизм върху неговите сън родници.[6] Тези процеси с з сегн ли и бесите – гл вните обит тели н Родопите, които, въпреки че непрекъсн то с въст в ли в мин лото срещу Рим[7], неминуемо били обект н неговото културно и политическо влияние.[8] З мян т н трупоизг рянето с трупопол г не е з свидетелств н к кто в р внин т , т к и в пл нин т [9], което говори з промян в религиозния мироглед н бесите, дълж щ се може би к кто н орфическите идеи з инк рн цият , т к и н християнското учение з възкресението н мъртвите.

Мисият , довел до обръщ нето н тр кийското племе беси и в ч стност н родопското н селение към Христос, се свързв с името н св. Никит Ремесин ски. Освен тов неговото име се свързв и с покръств нето н д ки, гети и т.н., к то румънските историци, които непрекъсн то р ботят върху т зи тем , дотолков с изместили кцент н мисионерското дело н св. Никит , че с го пост вили основно и д же единствено върху делото му в румънските земи и племен т н д ките и гетите. Този кцент, к кто ще се опит ме д пок жем в н стоящ т ст тия, е н пълно погрешен. Със сигурност може д твърдим един-

[2] Plinii Secundi, *Naturalis Historia*, ed. L. Ian, C. Mayhoff: Lipsiae, 1906, IV, 40. По-подробно по въпроса виж например статията: Делев. *П. Плиний Стари и тракийските племена в района на Средна Места*. – В: *Изследвания в чест на проф. Иван Маразов*. С. 2002, с. 273-281.

[3] Виж по-подробно Гетов, Л. *Погребални обичаи и гробни съоръжения у траките през римската епоха (I-IV в.)* – Археология, 1, 1970, с. 1-11.

[4] Ibid.

[5] Ibid. с. 8.

[6] По въпроса за вярванията на траките и по-специално за влиянието на Орфей сред тях има изписано огромно количество литература. Виж например: Фол, А. *Orphica Magica*. София, 2004, както и литературата, посочена там. Виж също: *The "Orphic" gold tablets and Greek religion* (ed. Edmonds, R.). Cambridge, 2011; Живков, Н. *За Орфей, Орфизма и тракийската държавна уредба*. – Диалог, 4, 2009, с. 23-44.

[7] Кацаров, Г. *Тракийските*..., с. 35-38.

[8] Използвам утвърдилото се в историографията местообитание на траките беси в Родопите, въпреки че Страбон недвусмислено казва, че бесите обитават голяма част от Стара планина, а Родопите се явяват граница на това тяхно обиталище с пеоните или поне с това, което е останало от тях. Виж: Strabo. VII: 5.

[9] Ibid. с. 1-11 и литературата, посочена там; Найденова, В. *Тракийският некропол край Гела*. – Родопи, 11, 1970, с. 26-28.

ствено, че св. Никит Ремесиански е просветител и покръстител на бесите.

Св. Никит, който с пр во може д се н рече р вно постолен, е роден някъде през 340–350 г.[10] и умир след 414 г.[11] Родното му място ост в неизвестно з н с, но се допуск, че тов е р йонът н Ремеси н (дн. Бел П л нк – нед лече от Ниш, Сърбия), където по-късно ст в епископ, или друг р йон, н селен с тр - ки. Основ ние з тов ни д в с м св. П вли, к то к зв, че Ремеси н е „родн земя" „родин", „б щин гр д" н св. Никит.[12] Въпрос н дог дки е и неговият етнически произход. К кто пр вилно отбелязв вл дик Фил рет (Черниговски), „св. Никит не бил грък, з щото ин че би пис л съчиненият си н гръцки език, не н л тински; не бил и римлянин, з щото ин че би се к зв л Виктор, не Никит ...".[13] Върху гръцк т форм н н й-р нн т употреб и изписв не н името н св. Никит пише и А. Бърн, к то обобщ в сведенията н вторите, пис - ли по въпрос преди него.[14] Появяв щите се епизодично в популярн т литер ту- р твърдения, че св. Никит е бил от сл вянски произход, идв т от ост рял т тез, че тр ките, д киte, гетите и скитите с р злични сл вянски племен.[15] Всъщност, к кто недвусмислено пок зв т и последните н учни проучв ния, осно- вн т мисионерск дейност н св. Никит е бил сред тр киte и в ч стност сред тр кийското племе беси.[16] Ф ктът, че проповядв сред тях, предпол г, че е зн ел добре език, вярв ният и тр дициите им. А предпол г ният негов превод н Библият н тр кийски език подкрепя допълнително тез т, че св. Никит е тр киец или поне един от родителите му е с тр кийски произход.

Животът, дейността и творчеството н този изключително енергичен христи- янски пис тел и просветител е обект н редиц изслед вания през последните години. Особено ктивни в тов отношение с румънските учени. Обявен в н - ч лото н мин лия век з просветител н Д кия, той беше превърн т в румън- ски н ционален светец, постол н румънските земи и ст н неделим ч ст от румънското културно-историческо н следство. Със сигурност т къв и ще ост т не, нез висимо че последните сериозни з п дни[17], и румънски изслед вания по к тегоричен н чин отрекох тези твърдения, въведени от В силе Първ н[18]. Него- вите нере лни хипотези бях отхвърлени дори от т къв известен „творец" н

[10] Кацаров посочва 366 г. като рождена дата на св. Никита. Виж Кацаров, Г. *Тракийските...*, с. 46.; Т. Тодоров дава 346 г. за дата на раждането и 420 г. като година на смъртта на св. Никита: Тодоров, Т. *Библия Бесика*. – Thracia, 1984, с. 270. Бърн дори счита, че св. Никита е роден около 338 г. или по-рано: Burn, A. E. *Niceta of Remesiana, his life and works*. Cambridge, 1905, p. XXXV.

[11] Guire, M. *Nicetas of Remesiana*. In: New Catholic encyclopedia, Washington, vol. 10, 2003, p. 356

[12] Paulini Nolani, Carmina XVII: 187-188, 195, 319-320 (ed. W. Hartel), Paulini Nolani Opera. – Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum (CSEL), vol. XXX, Pars II, Vienna, 1894, p. 84, 90, 95.

[13] Гумилевский, Филарет. *Святые южныхь славянь*. С. Петербург, 1984, с. 124.

[14] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. XXXIV – XXXV.

[15] Виж например: Гумилевский, Филарет. *Святые южныхь славянь*..., с 125 -126; Виж също: Еп. Партений. *Жития на български светии*. Т. 2. София, 2000, с. 118.

[16] Blasen, Ph. *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?* In: Studia Universitatis Babes-Bolyai Theologia catholica, 1-2, 2012, 39-49.

[17] Виж например: Sivan, N. *Nicetas of Remesiana Mission and Stilicho's Illyrican Ambition: Notes on Paulinus of Nola 'Carmen' XVII ('Propemticon')*, RÉA, 41, 1995, и особено: Blasen, Ph. *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?*

[18] Parvan, V. *Contributii epigrafice la istoria crestinismului Daco-Roman*. Bucharest, 1911, pp. 73, 167-171.

хилядолетн т румънск история k то Н. Йорг [19]. Светецът, който всъщност е свърз н н й-дълбоко с християнството в балг рските земи, з съж ление е подценяв н в балг рск т н ук . К kто спомен хме, в балг рск т историческ и гиогр фск литер тур ням дори и kр тко с мостоятелно изследв не з него.[20] Името му обикновено се спомен в в изследв ния з р нното християнство по н шите земи, k то се пост вя в редиц т н р ннохристиянските проповедници з едно с две-три л конични изречения, че е просветител н бесите и че з него пише епископът н Нол (до Не пол, Ит лия) св. П влин.

Н й-пълното и изчерп телно изследв не върху живот и творчеството н св. Никит Ремеси нски и до днес продълж в д бъде тов н А. Бърн и неслуч йно неговият труд редовно се преизд в .[21] Св. Никит е известен пис тел, втор н няколко книги и песнопения, обявен е з отец н Църкв т , р дв се н изключителн почит не с мо в Румъния, но преди всичко в Римок толическ т църкв , където името му днес е не по-м лко вторитетно от тов н бл. Августин.[22] Дълго време ч ст от творчеството н св. Никит погрешно е бил приписв н н Ориген, н еп. Никит от Аквилея, н св. Амвросий Медиол нски, н Никит от Трир и др. Бл год рение н изследв ният н Dom Morin[23], A. Burn[24] и други видни учени т зи грешк вече е коригир н и вторството н св. Никит Ремеси нски е док з но.[25] Изследв ният н творчеството н св. Никит з почв т още през XVI в.[26] Едно от основните му произведения, което е ч стично възст новено, се н рич *Competentibus ad baptismum instructionis libelli sex* (*Шест книги с инструкции з- готвещите се д- прием- т св. т-йнство Кръщение*).[27] Тов произведение конкретно свидетелств з негов т мисионерск дейност и з тов колко сериозно е подхожд л към поетите отговорности. При проповедническ т си

[19] Iorga, N. *Noua istorie a Romanilor*. T. 2. Valenii de munte, 1940, p. 39.

[20] За да бъдем напълно обективни, ще споменем, че има един непубликуван доклад на Славия Бърнлиева, четен на международна конференция в София през 1999 г., до който за съжаление нямаме достъп: *Niceta of Remesiana and his missionary work on the Balkans. A contribution to the history of the Balkan Christianity in the late 4th c. – Cults of Early Christian Saints from Central and Southeastern Europe.* International Conference Sofia, September 1999, както и няколко популярни справки и обобщения на автора на тази статия за св. Никата Ремесиански, публикувани в различни медии: Каравълчев, В. *Св. Варвара Илиополска – по следите на едно предание*. – Християнство и култура, бр. 4 (71), 2012, с. 87-98; Каравълчев, В. *Войната на археолозите или медиен PR за сметка на науката,* http://dveri.bg/hca Достъп 15.06.2013, които обаче по-никакъв начин не могат да променят тази констатация.

[21] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*... Както посочихме, изследването на А. Бърн е преиздавано многократно, като само за сведение последните няколко издания са съответно през 2010 и 2013 г. Необходимо е да посочим, че има и още един, по-нов труд на Клаус Гамбер, който е събрал почти всичко достигнало до нас от творчеството на св. Никита: Gamber, K. *Nicetas von Remesiana: Introduction ad competentes, Fruhchristliche Katechesen aus Dacien, in coll. "Textus Patristici et Liturgici", quos edidit Institutum Liturgicum Ratisbonense,* Fasc. I, Verlag Friderich Pustet, Regensburg, 1964.

[22] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. IX. Guire, M. Nicetas of Remesiana. In: *New Catholic encyclopedia*..., p.356 -357.

[23] Epistola ad virginem lapsam (ed. Dom Morim) – Revue Benedictine, XIV, 1897, pp. 193-202, виж също pp. 385-397.

[24] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*...

[25] Виж също: *Niceta of Remesiana, Writings*, (transl. by Gerald G. Walsh). In: The Fathers of the church, a new translation, vol. 7, Washington, 1970 (1949).

[26] Едно обобщение на тези изследвания имаме също у: Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. IX – XIX.

[27] Виж по-подробно за историята на възстановяването на текста, както и част от самия текст в: Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. LIX – LXXXILI.

дейност се е ползв л от л тинския превод н Библият – Ит л , н пр вен преди Йеронимов т Вулг т .[28] К то обяснение з тов може д послужи и ф ктът, че бл. Йероним му е почти връстник, тоест било е необходимо време з р зпростр нението н труд н бл. Йероним.

В конкретния случ й повече ни интересув мисионерск т , не пис телск т дейност н „епископ н Д кия" св. Никит Ремеси нски[29]. К кто к з хме, сведенията з живот му с оскъдни и неясни. Няколко с основните източници, от които черпим информ ция – з св. Никит пиш т роденият в Д лм ция бл. Йероним, неговият близък приятел св. П влин Нол нски, к кто и продължителят н бл. Йероним – Ген дий М рсилски[30]. Евсевий Йероним в едно свое писмо съобщ в , че св. Никит н пр вил „щото звероподобните беси, които няког с прин сяли в жертв хор , з менили скърц нето н зъбите и гнев си със сл дк т песен н Христ ".[31] Епископът н Нол П влин ни съобщ в косвено, че тов е ст н ло около 396 г.[32] През 398 г. св. Никит посещ в з първи път еп. П влин в Нол , извършен т мисия сред бесите е вече ф кт, к кто се вижд от възхв л т н еп. П влин. Всъщност т зи и още три д ти с единствените известни ни от живот н св. Никит . През 402 г. е отбеляз но второто посещение н св. Никит при св. П влин. Им ме и две спомен в ния з св. Никит в писм н п п Инокентий I съответно от 409 и 414 г.[33] Вдъхновен от подвиг н своя приятел, еп. П влин неколкокр тно го спомен в в своите писм и дори му посвещ в едн поем -песен (Carmina), в която се к зв :

„... Н ли бесите, ко и земят и душ т им д с сурови ... с ст н ли сег по твое н пътствие кротки овце, които се струпв т в кош р т н мир ! ... Н ли зл тото, з р ди което претърсв х с ръце земят , сег го получ в т с душ т си от небето. Непристъпните и кърв ви по-р но пл нини сег з крилят превърн лите се в мон си р збойници – хр нениции н мир . Окърв вен т няког земя сег е земя н живот ... Т м, гдето няког е им ло животински нр ви, сег вл ств нгелски дух и в пещерите се подслонявк то пр ведник този, който е живял в тях к то р збойник... Хв л н тебе, Никит , добри р бе н Христ !...".[34]

[28] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*...: Виж по-специално в приложението: Note on the biblical text used by Niceta, by F. Burkitt, p. CXLIV; CXLIX;

[29] В търсенето „древните корени" на румънската идентичност историци на нашата северна съседка правят апостолите Андрей Първозвани и Филип румънски просветители, впоследствие към тях е добавен и св. Никита Ремесиански, който става: „великият апостол на Дакия". Виж: Tautu, A. *Izvoarele de mana intai despre S. Nichita Remezianul*. Cultura crestina, 9, 1925, p. 321-322.

[30] Ghenadius of Marseille, *Liber de viris illustribus*, XXII, ed. E. C. Richardson, in "Texte und Untersuchungen zur Gesichichte der altchristlicher Literatur," XIV, 1, (harausgegeben von O. Gebhardt und A. Harnack, J. C.), Leipzig, 1896, p. 70

[31] Eusebius Hieronymus Epistolae, LX, 4, (PL XXII-XXX); ЛИБИ, I, 1958, с. 217.

[32] Виж за годината на посещението: Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. XXXV. Също така: Кацаров, Г. *Тракийските*..., с. 46; За годината на покръстването виж също: Бешевлиев, В. *Проучвания върху личните имена у траките.* София, 1972, с. 55; Фол, А. *Дълбоки корени*. София, 1966, с. 46.

[33] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana*..., p. XXXV. За да сме пунктуални, ще спомена, че има и такива изследователи, които считат, че първото посещение е станало през 400 г., а второто през 403 г. Виж например: Fabre, P. *Essais sur la chronologie de l'oeuvre de St. Paulin de Nole*. Paris, 1948, p.138-139.

[34] Paulini Nolani, *Carmina*. XVII: 180-235 (ed. W. Hartel), Paulini Nolani Opera. – Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum (CSEL), vol. XXX, Pars II, Vienna, 1894, p.90-92; Български превод на текста в: ИБИ, II, (ЛИБИ, I,) БАН, София, 1958, с. 258.

Тези две опис ния визир т конкретно бесите и почти със сигурност се отн сят з пл нинските вериги н З п дните Родопи (Североз п дните), Ст р пл нин , П нгей, Ф л кро и др., които с били родин т и обит лището н бесите според древните втори.[35] Тук, р збир се, можем д приемем, че ст в въпрос з тр ки въобще, не конкретно з племето беси, тъй к то в този период племенното име беси вече е ст н ло синоним н тр ки.[36] Основ ние з тов ни д в и едно от последните изследв ния н Philippe Blasen, където ясно е пок з но, че св. П влин Нол нски при съст вянето н своят възхв л -поем з св. Никит е з имств л, дори букв лно копир л изключително много от поезият н Овидий от период му н изгн ние в Томи (дн. Конст нц , Румъния), в тов число много от геогр фските и етногр фски опис ния н Овидий[37]. Тов копир не, тези поетични з емки с довели впоследствие до дост обърк вния и неверни твърдения, включително и тези н румънските историци з огромн т територия н мисионерския ре л н св. Никит – Скития, Д кия, Мизия и т.н. Св. П влин, който букв лно копир цели п с жи от Овидиев т поезия в своят поем (Carmina) с цел д възвелич е подвиг н св. Никит , ни д в един изоп чен обр з н мисият му и пост вя негов т проповед сред мест и н роди, които всъщност св. Никит Ремеси нски никог не е посещ в л. Св. Никит не е проповядв л н скити, н д ки, н с рм ти, н гети[38], дори използв нето н Д рд ния (д рд нци), в смисъл н Троя (троянци), св. П влин копир от Овидий.[39] Името Д кия се появяв с мо веднъж в едно писмо н св. П влин Нол нски до Север, където се к зв , че е бил посетен от високообр зов ния Никит , който дошъл от Д кия в Рим.[40] В своят поем -песен св. П влин употребяв три пъти името д ки и нито веднъж Д кия.[41] Д кия в случ я трябв д се р збир Средиземн (Средн) Д кия, към която сп - д и Ремеси н , не Д кия Рипенсис или бивш т Тр янов т Д кия н север от Дун в.[42] Упомен тите д ки в случ я с римляните, които импер тор Аврели н прехвърля от гр довете в Тр янов т Д кия в сърцето н Мизия и създ в з тях нов Д кия н южния бряг н Дун в .[43] Възможн е също т к и мигр ция н римляни с д кийско потекло, които по-късно с н речени „д ко-римляни", к кто, р збир се, и н няк къв процент д ки.[44]

Въобще в поем т н св. П влин геогр фските и етническите н именов ния не с много, но въпреки тов не бив д се прием т букв лно. Ког то пише з връщ нето н св. Никит след посещението си при него, той спомен в три гр -

[35] Strabo. VII: 5; Solin. 10; Martian. Cap. 6.656; Hdt. 7.111. Виж също: Г. Кацаров. *Тракийските беси*. – ИИД, 6, 1924, 31-47;

[36] Webber, Ch., A. McBride. *The Thracians 700 BC-AD 46*, Oxford, 2001, p. 15

[37] Става въпрос основно за копиране от носталгично-тъжните поеми на Овидий: *Писма от Понта*, *Тъги (Печални песни)* и др. Виж по-подробно: Blasen, Ph. *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?*, p. 46 и сл.

[38] Paulini Nolani, *Carmina*... XVII: 245-252, = p. 92-93

[39] Виж същата статия на Blasen, с. 46-47, където подробно описва кои стихове от Carmina на св. Павлин са точно копие на кои стихове от творбите на Овидий.

[40] Paulini Nolani, *Epistulae*, 29:14, Paulini Nolani Opera. – Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum (CSEL), vol. XXVIIII,Vienna, Pars I, 1894, p.261

[41] Paulini Nolani, *Carmina...*XVII: 17, 143, 249, = p.82, 88, 92.

[42] Blasen, Ph. *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?,* p. 44

[43] Ibid.

[44] Ibid.

д – Филипи (Philippeos Macetum), Томи (Tomitanam) и Скупи (Scupos). Тоест св. Никит пътув по море до Филипи и от т м през Томи и Скупи (дн. Скопие, М - кедония) към Ремеси н . Голямо обърквв не дълго време предизвикв Томи, което румънците, и не с мо, с прием ли з Томи (Конст нц) и с решили д припиш т н св. Никит обхожд не с проповед н Добрудж и цял т днешн румънск земя от Черно море до К рп тите и по пътя от т м до Ремеси н .[45] Всъщност един румънски изследов тел открив , че близо до Ремеси н се е н мир л нтичен гр д, носещ също името Томи (Tomea).[46] Тоест св. Никит се придвижв от Филипи н Бяло море през дн. Скопие към своят епископия Ремеси н . Нещо повече, ко проследим този път, ще видим, че св. Никит плътно се движи в земите н Илирик, които с н подчинение н Църкв т в Рим, и з обик ля тези, влиз щи в диоцез н Конст нтинопол. Тов е нещо много в жно з н шето изследв не, з щото р зкрив св. Никит k то рхиерей, който стриктно сп зв църковн т дисциплин и k нониte н Църкв т , тов от своя стр н косвено пом г д определим до известн степен гр ниците н негов т мисия. К то обобщение н н пис ното от Blasen, можем д k жем, че единственото сигурно свидетелство з успешн мисия н св. Никит е сред тр ките (бесите). Трябв д отбележим също, че Blasen пост вя н р зглежд не и поетичните похв ти при р зглежд нето н бесите, които с опис ни k то „кърв ви", „звероподобни", с „животински нр ви". През IV–V в. тези ярки епитети се използв т с мо от трим втори, спомен в щи бесите, именно св. П влин, бл. Йероним и Кл вдин. Св. П влин, подобно н Кл вди н, е бил поет и нез висимо че бил християнин, не му били чужди „езическите поетични модели".[47] Тоест им ме едно интерполир не н обр з н бесите от период н римското з воев ние н земите им през I – сред т н II в. към обр з н същото племе дв -три век по-късно, което, м k р и силно и въздейств що, едв ли е било вярно. З щото със сигурност з близо три столетия римск вл ст бесите с се променили чувствително под влиянието н Рим.

В контекст н k з ното дотук е редно д пост вим въпрос : обхв щ л ли е мисият н св. Никит целите Родопи или с мо североз п дн т им ч ст, която е бил в близост до Д кия? З д избегн т трудностите, които създ в този въпрос, някои втори необоснов но посочв т св. Никит k то митрополит н Тр янопол. Тр янопол е митрополитският център н еп рхия Родопи и k то т - къв, ч ст от пл нин т е поп д л в негов т юрисдикция, k кто следов телно и грижите з християниз цият н родопското н селение. Вероятно пор ди този ф kт и з д тушир т противоречието, произтич що от древното пр вило, че епископ от едн еп рхия не може д р звив дейност в еп рхият н друг

[45] Ibid. p.45

[46] Ibid. p.45. Откритието е направено от Gheorghe Stefan, цитиран в: R. Vulpe, I. Barnea, *Romanii la Dunarea de jos.* Bucharest, 1968, p. 436.

[47] Blasen, Ph. *Nicetas of Remesiana – A Missionary Bishop in Dacia?*, p. 46.

епископ[48], някои допуск т, че св. Никит е бил митрополит н Тр янопол.[49] Други без всяк ква ргументи к зв т, че св. Никит е бил хорепископ, тоест селски епископ.[50] Титулът хорепископ през IV–V в. дотолков се е обезценил в ср внение с епископския, че може д бъде прир внен с презвитерския. Единственото достоверно сведение, което им ме, е, че св. Никит е бил епископ н Ремези н , негов т к тедр е бил н подчинение н митрополит н Сердик (дн. София)[51], док то с м т Сердик до VI в. е н подчинение н Рим, не н Конст нтинопол.[52] Трябв също д к жем, че някои изследов тели пост вят м лко тенденциозно подчинението н епископ н Ремези н в църковен пл н н митрополит н Солун, не н Сердик [53], което об че не променя общ т к ртин , понеже в този период в църковно отношение Солун също е подчинен н Рим. Използв ме дум т тенденциозно, з щото големият диоцез Мизия в префектур Илирик, създ ден от Диоклети н, е р зформиров н от Конст нтин Велики и от него с създ дени диоцез Д кия, подчинен н Сердик , и диоцез М кедония, подчинен н Солун. Родопите об че, от своя стр н , с н подчинение н митрополии под ведомството н Конст нтинопол. Съгл сно к ноните н Църкв т , не може епископ, н мир щ се н подчинение н един митрополит, д н пуск с моволно еп рхият си, д извършв ръкоположения, д проповядв и т.н. н територия, н мир щ се н подчинение н други митрополии.[54] З съж ление в опит си д фокусир т вним нието върху рхеологическите обекти, които р ботят или с които с свърз ни по няк къв н чин, някои учени без конкретни док з телств твърдят „че св. Никит е н пр вил превод н Библият н бески" именно н мястото н техния обект, че дълги години е „живял тук", „проповядв л тук", „з почн л своят мисия оттук" и т.н.[55]

Съст вянето н Библия Бесик пост вя още един нер зрешен з сег въпрос,

[48] Срв. Антиохийски събор, правила 13,21,22; Сардикийски събор, правило 3; II Вселенски събор, правило 1.

[49] Виж например твъдението на К. Марков, който в една своя публикация нарича св. Никита Траянополски митрополит: Марков, К. *Духовен живот в българските земи през късната античност (I–IVв.)*. София, 1995, с. 26. И в един бюлетин на БАН се тиражира същото неподкрепено изворово твърдение: Информационен бюлетин на БАН, бр. 2 (85), Година X, 31 януари 2005 г., с. 11

[50] Виж: Цвятков, Н. *Епископските центрове на Балканите през VIII–IX век*. ДК, 4, 1984, с. 24.

[51] Виж: Димитров, Б. *Петър Богдан Бакшев, български политик и историк на XVII век*, С. 1985, с. 150 и изворите, посочени там.

[52] Относно принадлежността на Сердика към Рим от епархийски списъци, съхранили се до наши дни, се вижда, че името на Сердика като митрополитски център на Средиземна (Средна) Дакия се явява на подчинение на Константинопол едва в списъците от времето на Исаврийската династия (VIII в.). По-подробно: Darrouzes, J. *Notitiae episcopatuum Ecclesiae Constantinopolitanae*. Paris, 1981. p. 231, виж също така бележките на с. 18 и 22.

[53] Ramureanu, I. *Crestinismul in provinciile romane dunarene ale Iliricului la sfarsitul secolului IV. Sinodul de la Sirmium din 378 si sinodul de la Acvileea din 381*, ST, XVI (1964), p.7-8,

[54] Виж също така правила 14 и 15 на светите апостоли, правила 6 и 15 на I вселенски събор, правила 2 и 3 на II вселенски събор. Συνταγμα των θείων καί ιερών κανόνων των τε άγιων καί πανεςθήμων Αποστόλων καί των ιερών οικουμενικών καί τοπικών Συνόδων καί των κατά μέρος αγίων πατέρων, εκδοθέν υπό Γ. Α. 'Ράλλη καί Μ. Ποτλή, έγκρίσει τής αγίας καί μεγάλης του Χρίστου εκκλησίας, Άθήνησιν, 1852-59, τομ. I-VI.

[55] След като проф. Николай Овчаров „откри" епископския трон (синтрон – б.а.) и амвон на св. Никита на Перперикон (виж примерно: Николов, Д. *От Перперикон започнало покръстването на Родопите*. – Новинар от 15 август 2011), един екскурзовод, който явно професионално е свързан с Баткун и Баткунската крепост, побърза да съобщи, че „Баткунската крепост е била седалище на епископ Никита Ремесиански", свързвайки навярно близостта на единия от центровете на бесите – Бесапара, с Баткун и преданията: http://www.focus-news.net/?id=f12248 Достъп: 10.06.2013

който тепърв ще търси своите отговори в н ук т . През 399 г. Конст нтинополският п три рх св. Йо н Зл тоуст, след к то отслужил Литургия в готск т църкв „Св. п. П вел" в столиц т [56], в своят проповед в кр я н служб т ни съобщ в з превод н Свещеното пис ние н бески (т.е. н тр кийски) език.[57] Текстът об че не е много ясен и д в възможност з р злично интерпретир не. З тов някои от изследов телите с склонни д мислят, че в него се говори по-скоро з проповядв не н Ев нгелието сред бесите, тоест, че бл говестието вече е достигн ло и до тях, отколкото з няк къв специ лен превод н Св. пис ние н бески. Ние об че сме склонни д приемем преобл д в щото мнение н повечето изследов тели, което също им основ телни доводи, че писмен превод н Библият или по-вероятно с мо н Новия з вет н бески е бил н пр вен и е съществувл.[58] Нещо повече, вероятно с м т мисия н св. Никит е вървял с предв рително готов превод н Библият н бески, з д може Словото Божие д достигне по-лесно и по-дълбоко до сърц т н прием щите го. К кто видяхме, едно от основните произведения н св. Никит е било свърз но с к техез т , подготвящ огл шените з прием нето н т йнството Кръщение. К то им ме предвид колко сериозно и отговорно се отн ся св. Никит към своят мисия з обръщ нето н езичниците към Христ , е съвсем естествено д оч кв ме, че той се е погрижил и з няк къв превод н достъпен език н Св. пис ние. Вярно, трудно е д повярв ме, че този превод, който, ко е дело н св. Никит , е убягн л от поглед н еп. П влин Нол нски, з щото той не ни съобщ в в своят поем нищо по този повод. Същевременно об че видяхме, че въпреки големия интерес н св. П влин към делото н св. Никит , той често, м к р и без умисъл, ни въвежд в з блуждение.

В житието н св. Теодосий Кинови рх (423–527), включено в Менологият н Симеон Мет фр ст, се съобщ в , че той учредил четири хр м в създ дения от него м н стир н р. Йорд н в местността Кутил [59]. В единия се служило н гръцки, във втория бесите отпр вяли молитвите си към Господ н бески, в третия н рменски, четвъртият бил з умопобърк ни.[60] Тов „отпр вяне н молитви към Господ н бески" говори определено з няк кв богослужебн литер тур н тр кийски език. Съществув т и други изворови сведения з бески м н стири, църкви и духовници извън пределите н Тр кия, к кто и док з телств з съществув нето н превод н Св. пис ние и богослужебн литер тур н бески език и те вече неведнъж с били обект н изследв не и обсъжд не от редиц втори. Тези сведения идв т д пок ж т също, че въпреки н ложилите

[56] Виж по-подробно: Симеонова, Л. *Християнизацията на бесите и участието им в духовния живот на ранна Византия.* – Thracia Antiqua, 9, 1983, с. 196-197.

[57] Ioan Chrys. P.G. LXIII, 500-501; В Бешевлиев, В. *Проучвания...*, с. 55. Виж също по въпроса мнението на: Велков, В. *Към въпроса за езика и бита на траките през IV в. от н.е.* – В: Изследвания в чест на акад. Д. Дечев, София, 1958, с. 739.

[58] За превода на Св. писание на бески (тракийски) език виж например следните изследвания, както и литературата, посочена там: Тодоров, Т. *Библия Бесика (социолингвистична студия за тракийския език в късната античност)* – Thracia, VI, 1984, с. 259-275; Mihailov, G. *On the problem of a Thracian version of the Gospels.* – Philologia, 8-9, 1981, p. 3-7.

[59] Д. Дечев е на мнение, че топонимът Кутила има тракийски произход. Виж: Detschew, D. *Die thrakischen Sprachreste.* Wien, 1957, p. 265. Това може би е свързано с някои от многобройните насилствени изселвания, предприемани в различни периоди от Империята срещу непокорните беси.

[60] Sym. Metaphr., Vita S. Theod. IX, PG, CXIV, 565.

се в н учн т литер тур мнения елиниз ция т и ром низ ция т е з сегн л в р зличн степен тр кийския етнос и че тр ките не с з губили своят собствен идентичност. Н й-сл бо тези процеси с повлияли н родопското тр кийско н селение, което е успяло дори през VI в. д съхр ни своят с мобитност, език и култур .[61] От всичко, к з но дотук, е необходимо д обобщим още веднъж, че със сигурност Родопите с били обект н проповед и н други мисионери, но техните имен с ост н ли неизвестни.[62] Въпреки безспорно големия проповеднически т л нт н светец , струв ни се, че к кто от гледн точк н църковните к нони, т к и чисто физически е невъзможно з св. Никит пълноценно д обгрижв т към голям регион, обхв щ щ ч ст от Д кия и почти целите Родопи. Още повече че никъде в сведенията ни з него не се спомен в з синкретичното религиозно свързв не н култ към Орфей и християнството, който несъмнено тръгв от Родопите и стиг дори до люлк т н християнството – Йерус лим.[63]

Непосредствено след Мил нския едикт (313) Римск т империя з почв д предприем строги мерки срещу езичеството. През 319 г. импер тор Конст нтин Велики з бр няв н г д телите и езическите жреци д посещ в т и извършв т обреди по ч стни домове.[64] Друг едикт от 341 г. изискв з тв рянето н езическите хр мове. В 346 г. е изд ден едикт, з бр няв щ прин сянето н жертви, през 356 г. друг, предвижд щ смъртно н к з ние з почит щите езическите богове.[65] През 391 г. е изд ден едикт срещу всички прояви н езичеството к то престъпление срещу импер тор . Тези мерки също свидетелств т индиректно, че родопското н селение е ст н ло обект н едн по-голям и м щ бн мисия, целящ изпълнението н тези з кони, з почн л преди св. Никит , в която той д в своя принос и н която сл г успешен кр й.

П метт н св. Никит Ремеси нски Пр восл вн т църкв честв н 24 юни, док то в К толическ т църкв се е з п зило честв нето н светец н 22 юни, която д т се появяв в н й-р нното сведение з честв нето н негов т п мет в Йеронимовия м ртиролог.[66]

---

[61] В подкрепа на това твърдение виж: Велков, В. *Към въпроса...*, с. 735, както и посочената там литература.

[62] Виж например моята статия: Каравълчев, В. *Св. Варвара Илиополска – по следите на едно предание. – Християнство и култура, бр. 4 (71), 2012, с. 87-98.*

[63] Най-общо за това виж монументалния труд: Eisler, R. *Orpheus – the fisher. Comparative studies in Orphic and early Christian cult symbolism*, London, 1921; също така относно една погребална мозайка от Йерусалим: Olszewski, M. *The Orpheus funerary mosaic from Jerusalem in the Archaeological museum at Istanbul.* In: 11th International Colloquium on ancient mosaics October 16th-20th,2009, Bursa, Turkey. (ed. M.Sahin,) Istanbul, 2011, p. 655- 664

[64] Виж: Ангелов, Д. *История на Византия*. Т. 1. София, 1976, с. 79.

[65] Ibid. с. 82-94.

[66] Burn, A. E. *Niceta of Remesiana...*, p. IX-X.; *Католическая энциклопедия*. Т. 3. Москва, 2007, с. 836.

Даря Загвоздина

УБИТ Е СВЕЩЕНИК, КРИТИКУВАЛ ОСТРО ВИСШИЯ КЛИР НА РПЦ

В Псков бе убит известният православен свещеник Павел Аделгейм

В Псков бе убит известният пр восл вен свещеник П вел Аделгейм. Отец П вел е бил н мушк н с нож от, предпол г се, душевноболен човек, живял в дом н свещеник . Аделгейм е известен не с мо със своето служение, но и с конфликтите си с упр вляв щия Псковск обл ст рхиерей. Нез висимо от сериозните р зногл сия об че отец П вел никог не е мислил д н пусне Руск т пр восл в-н църкв .

Отец П вел Аделгейм е бил убит в понеделник вечерт [1] в Псков. Полицият е з - държ л престъпник ведн г . „Ст в дум з московски гр жд нин, роден през 1986 г. В момент той е н ст нен в болниц , тъй k то се е н р нил с нож", з явих з Г зет .ру от пресцентър н УМВД[2] в Псковск обл ст. Обл стното упр вление н СКР[3] е обр зув ло дело з убийство.

„Псковск я лент новостей" пред в , че н мушк ното с нож тяло н отец П вел е н мерено около 20 ч с в понеделник в неговия дом н улиц „Кр сногорск " № 7. Очевидци твърдят, че н п д телят н свещеник изглежд л k то психично болен човек. „Той крещеше, че с т н т му е з повяд л д убие свещеник , при з държ нето му се н р ни с нож в гърдите" – цитир изд нието думите н един от очевидците. Депут тът от Обл стното събр ние Лев Шлосберг уточняв , че ф милият н предпол г емия убиец е Пчелинцев, че той е душевноболен човек, който прек р л последните три дни – преди убийството в понеделник – в дом н свещеник . Вероятно негови роднини с го довели при свещеник с н - дежд т , че словото н отец ще му помогне д се излекув .

З сег т зи информ ция не е потвърден от офици лните източници.

Вестт з тр гичн т мъченическ смърт н отец П вел Аделгейм потресе пр восл вния свят. Неговото име беше н риц телно, тъй k то той бе едв ли не единственият свещеник в Русия, който съзн телно и пл номерно се бореше с вертик л н вл стт н РПЦ.

[1] Отец Павел Аделгейм е убит на 5 август тази година. – Б. пр.

[2] Районното управление на руското Министерство на вътрешните работи. – Б. пр.

[3] СКР – Следственият комитет на Русия. – Б. пр.

Той критикув ше остро йер рсите и общото състояние н Църкв т , но въпреки тов никог не е мислил д н пусне РПЦ.

Свещеник Дмитрий Свердлов, комуто е з бр нено д служи пет години з р ди н руш в не н уст в , к кто твърди офици лн т версия, р зк з пред Г зет . ру, че вестт з гибелт н отец П вел го е шокир л . „Отец П вел бе човек, който вървеше до кр я. Мнозин от н с с недоволни и не прием т р злични нещ , които се случв т в Църкв т и извън нея, но си мълч т. А отец П вел избр този път и нез висимо от резулт т следв ше т зи истин , която чувств ше к то Истин с гл вн букв . И к кто е видно, достиган до своя логичен з вършек" – к зв отец Дмитрий.

Свещеник П вел Аделгейм, който н върши 75 години н 1 вгуст, е роден в семейството н руски немци. Неговият дядо и б щ му били р зстреляни в кр я н 30-те години, в н ч лото н 40-те години е рестув н м йк му и той е н ст нен в детски дом. Ког то изпр щ т м йк му в з твор в К з хст н, той тръгв з едно с нея. В К зх ст н Аделгейм се приобщ в съвсем случ йно към пр восл вн т общин н отец Сев сти н. „Отецът пробуди моя интерес към църковния живот. Моето решение д служ н Църкв т узря, ког то бях н 13 години. Отец Сев сти н беше н истин з бележителен п стир и общув нето с него ме отведе в хр м з вин ги", спомня си отец П вел.

През 1954 г. той ст н л послушник в Киево-Печерск т л рв , след тов постъпил в Киевск т духовн к демия. Две години по-късно Аделгейм бил изгонен от к демият по политически мотиви и постъпил в Киевск т семин рия. Обърквв т се и отношеният му с ректор н семин рият игумен Фил рет[4], който просл вял съветск т вл ст. Мл дият Аделгейм не одобряв л тов и н 1 м й отишъл при ректор з едно със свой приятел, з д изр зи своя протест.

„Ние отидохме при него и Фил рет произнесе встъпителн реч з любовт към съветск т вл ст: „Аз съм син н миньор и ст н х рхим ндрит и ректор. При коя друг вл ст би могло д се случи тов ? Под чие небе живеете вие? Чий хляб ядете? По чия земя ходите? Вие сте небл год рни, в с съветск т вл ст ви учи...", и т.н. Протестът беше последн т к nk и още преди изпитите Фил - рет ме н к р д попълня з явление з отчисляв не от Киевск т семин рия „по собствено жел ние", к зв в едно свое интервю свещеникът.

През 1964 г. отец П вел е ръкоположен з свещеник. През 1969 г. е рестув н з р зпростр няв не н религиозен с мизд т, годин по-късно е обвинен з клевет срещу съветския строй и е осъден н три години л гер.

Според неофици лн информ ция е съществув л възможност д го осъдят з строителството н хр м или по донос н негов бивш съученик. В з твор той губи десния си кр к и през 1972 г. излиз н свобод к то инв лид. От 1976 г. отец П вел е клирик в Псковск еп рхия.

[4] От 1995 г. Филарет (Денисенко) е глава на неканоничната и непризната Украинска православна църква -Киевски патриархат. Неееднократно е потвърждавал сътрудничеството си с КГБ. Б. ред.

До 22 февру ри 2008 г. Аделгейм е н стоятел н хр м „Светите жени мироносици” в гр д Псков. След тов е освободен от длъжност по з повед н Псковския и Великолукски рхиепископ Евсевий (С вин), м k р и д з п зв пр вото си д служи. С мият П вел Аделгейм р зк зв , че конфликтът с митрополит продължил 20 години, тоест от с мото н ч ло н пребив в нето н Евсевий в Псковск еп рхия.

През първите десет години k то митрополит н Псковск еп рхия Евсевий отнел от отец П вел енорият в Богд ново, където последният построил нов хр м към обл стн т психоневрологичн болниц , след тов му отнел енорият Писковичи, където Аделгейм служил в продължение н 20 години, з крил създ - дените от свещеник приют з сир ци и м г зин з свещи, отнел сгр д т н църковното училище. Опитв йки се д осмисли причините з тов гонение, свещеник П вел Аделгейм пише през 2002 г. книг т *Догм-тът з- Църкв-т- в k-ноните и пр-ктик-т-* . З р ди нея митрополит Евсевий обявил Аделгейм з служител н с т н т и н еп рхийско събр ние осъдил книг т му и него с мия. Митрополитът призовал свещеник д се отрече от книг т си и д се пок е з клеветничество.

В отговор Аделгейм предложил н митрополит д посочи къде точно в книг т се съдърж клевет , но последният т k и не отговорил н въпрос н свещеник .

Няколко години по-късно възникн л поредният конфликт. В новия Енорийски уст в н РПЦ от 2009 г. отец П вел открил, че клирициte им т з дължения, но не и пр в , тъй k то целт н уст в е д укрепи вертик л н църковн вл ст и вл стт н упр вляв щия рхиерей. Аделгейм решил, че тов е нез конно, и посочил н митрополит Евсевий несъвместимостт между з коните н РПЦ и църковните догм ти, което н жежило конфликт между отец П вел и митрополит .

„Мисля, че ко не беше внез пн т му смърт, мнозин бих се пост р ли д дискредитир т негов т роля, но сег тов е вече невъзможно: свещеникът з гин с мъченическ смърт н своя пост. Т k че сег ще се н ложи д д д т обяснения з неговия конфликт с упр вляв щия рхиерей и с п три ршият . Негов т личност придоби извънредн тежест и тов може д се р зглежд k то зн k Божий. Вече е невъзможно д бъде з бр вен”, твърди Дмитрий Свердлов з отец П вел.

Отец Дмитрий ср вняв П вел Аделгейм с тр гично з гин лия преди 23 години свещеник Алекс ндър Мен, когото предст вителите н консерв тивните кръгове в РПЦ също критикув х . „П р лелът е очевиден. Мисля, че сме щ стливи хор , щом веднъж н 20 години Господ ни изпр щ своя Алекс ндър Мен”, k зв Свердлов.

„През последните години отец П вел беше много известен, но и много неудобен човек – твърди библеистът Андрей Десницки. – Той им ше своите убеждения и вин ги ги изк зв ше. К където беше в мл дост си, т къв ост н до кр я. Не зн м д ли у н с с ост н ли свещеници, които бих си позволили д говорят с

т к в свобод ."

В р зговор с кореспондент н Г зет .ру Десницки н помня, че основният труд н свещеник П вел Аделгейм е книг т *Догм-тът з- Църкв-т-*, в която той повдиг в жния въпрос з н личния в РПЦ вертик л н вл стт и несъответствието н този порядък с църковните к нони. „В т зи книг той изл г своето вижд не з общините к то основ , върху която се гр ди цял т Църкв и в която вл ств не няк кво р венство, подобно н демокр тичните процедури з гл сув не, принципът н съборност , което ще рече, че никой не е излишен и никой не може д бъде отхвърлен – р зк зв библеистът. – При тов отец П вел не беше реформ тор. Той беше човек, който свидетелств ше з своя опит и прик нв ше към дискусия. Но ди логът т к и не з почн ."

Превод от руски: Димитрин Чернев

Източник: Г зет .ру, 6 вгуст 2013
http://www.gazeta.ru/social/2013/08/06/5542769.shtml

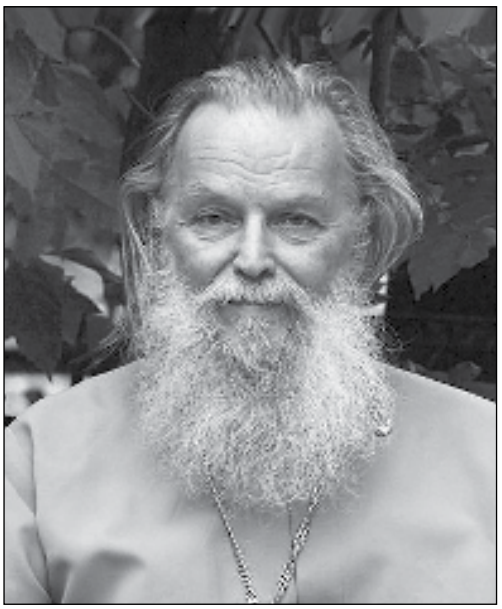

Книг т н о. П вел Аделгейм *Догм-тът з- Църк-в-т- в к-ноните и пр-ктик-т-* р зглежд в жни и „болни“ проблеми н църковния живот в Пр восл вн - т църкв в контекст н личния опит н втор и въз основ н офици лни църковни документи и ф к-ти. Книг т е з мислен от свещеник к то пок н з честен и открит ди лог, който д ни помогне д съживим в Църкв т нейния съборен х р ктер. Ето к кво к зв в предговор н книг т о. П вел: „З р злик от постолското н шето свидетелство не е очистено от Светия Дух от изкривяв ния и грешки, породени от р злични човешки стр сти: обид , з вист, тщесл вие и т.н. З тов з не преувелич - в м истинското зн чение н своите р змишления и приветств м всяко обоснов но възр жение“.

Предл г ме н вним нието н чит телите три гл - ви от книг т , публикув ни с незн чителни съкр щения. Преводът е н пр вен по *Догм-т о Церкви в к-нон-х и пр-ктике.* Псков, 2002.

о. Павел Аделгейм

ДОГМАТЪТ ЗА ЦЪРКВАТА В КАНОНИТЕ И ПРАКТИКАТА

Глава 5. „Църквата е в епископа и епископът в Църквата“

Тов изк зв не н св. Киприян К рт генски често е цитир но до половин т , к то по този н чин изоп ч в т смисъл н текст . Съзн телно или не, но прекъсв т текст до думите „Църкв т е в епископ “ и изповядв т този откъс к то няк кво пред ние н Църкв т , което определя мястото и вл стт н епископ в богослужението и в бит . Епископът се отъждествяв с църковн т пълнот , неговите жел ния изр зяв т волят н Църкв т . Учението и проповедт н епископ изр зяв т догм тическото, литургическото, нр вственото и к ноничното с мосъзн ние н Църкв т . Вяр т и молитв т н епископ определят религиозния опит н Църкв т . Възникв няк кво стр нно учение з непогрешимост н мненият , решеният и опит н ер рхийския епископ по вся-ко време и по всеки повод. „И моето мнение вече не го счит м с мо з свое, но и з мнение н ер рхият (т.е. н местн т Църкв)“, к зв един епископ, неосно-в телно предст вяйки своето лично мнение з съзн ние н местн т Църкв [1]. С

[1] Интервю за в. *Радонеж*, 1996 г., октомври, № 2124.

тези думи епископът изр зяв едн суеверн тр диция: д се открив във всяко рхиерейско мнение пр вило н вяр т , „Пр вило вери и обр з кротости, воздерж ния учителя, яви тя ст ду твоему, яже вещей истин . Сего р ди стяж л еси смирением висок я, нищетою бог т я…“.

Троп ръ т описв иде лния обр з н п стир , явен ни от свети Никол й Мирликийски, когото Църкв т просл вя след смъртт му, съхр ням йки бл год рен спомен з негов т любов и милост. Троп ръ т обоснов в светостт с неговия личен подвиг, чрез който светителят придобил добродетели и сл в н истински п стир. Този обр з не е фокусир н върху с мия себе си. Той е обърн т към Бог и п ството, н което е з стъпник и молитвеник: „Аз съм среди в с к то прислужник“[2]. Изоп ч в йки мисълт н свети Киприян, епископът отъждествяв себе си с Църкв т , принужд в йки клир и миряните д прием т неговото с мообожв не не к то резулт т н личен подвиг, к то следствие н хиротонията т . Утвържд в йки собствен т си с модост тъчност в Църкв т , епископът изтл скв клир и миряните в едн еклесиологичн пустот . З губв йки своето к нонично място в Църкв т , те го освобожд в т з „Единствения“ – необходимия и дост тъчен. Изоп ч в нето н мисълт н св. Киприян води до логически кр й клерик лн т еклесиология, която свежд гр ниците н Църкв т с мо до гр ниците н епископ т . В действителност думите н св. Киприян озн ч в т, че епископът олицетворяв единството н Църкв т , неслитно и нер здело пребив в йки в нея, без об че д изчерпв нейн т пълнот чрез собствен т си личност нито в мистичн т , нито в емпиричн т ре лност, тъй к то с мият той не съществув извън църковн т общин , но единствено в нея. Всички свещенодействия и молитви епископът отпр вя не от свое име, от името н църковн т пълнот . Той к зв не „Аз“, „Ние“, з д обозн чи конкретн т общин , която предст вляв и чието име носи. Епископът вин ги се ръкопол г з конкретн общин , чието име той носи от момент н ръкополож ението си. Не общин т прием името и ф милият н епископ , епископът прием името н общин т . Единственият „Жених н Църкв т “ си ост в Христос. Църкв т Христов носи Неговото име, к то невест т прием името н своя жених. Епископът вин ги прием и носи името н своят общин . Хиротоният не може д се извършв з „никое място“.

Христос не отд в своите овци в собственост н епископ . Христос ги връчв н епископ , з д се грижи з тях. Епископът не създ в църковното единство. Той с мо го олицетворяв . Църковното единство го създ в Светият Дух: „Днес бл год тт н Светия Дух ни събр “ (стихир н Петдесетниц). Единството н Църкв т се р жд от Светия Дух. Светият Дух пост вя епископ н църковно служение в местно-конкретн т общин и той ст в функция н църковния орг низъм. Т зи функция определя изключителното му място в местно-конкретн т Църкв . Епископът не е пост вен д служи „извън общин т “, „н д общин т “, но з дължително вътре в общин т , в нейния център, в обкръжението н клир и верните. „Вним в йте прочее върху себе си и върху цялото ст до, сред което Дух Светий ви е пост вил епископи, д п сете църкв т н Господ

[2] Лук. 22:27.

и Бог , която Той си придоби със Своят кръв.“[3]

Епископът не противостои н Църкв т , но пребив в в Църкв т , подобно н всяко едно от църковните ч д , пол г щи усилия з собственото си сп сение в Христ , и з едно с тях съст вляв единното Тяло Христово. В единния орг - низъм всички членове с свърз ни с вз имн з висимост. Ако епископът, който олицетворяв единството н общин т , не з виси от общин т , той изп д от единството и се ок зв форм лен символ, с мо демонстрир щ единство, не център, около който единството се осъществяв .

Индивиду лно епископът е точно толков зн чим, колкото и всеки един от вер- ните синове и дъщери н Църкв т , които не губят сред множеството непост си уник лността н собствения си лик. Не безлик м с , не тълп , движим от животински инстинкти ни явяв Църкв т , но единство н множество непост - си. Всяк един от тях з п зв чертите н обр з Божий, з печ т ни в нейния неповторим лик.

Глава 6. Единството на Църквата

От четирите призн к , с които Символът н вяр т определя Църкв т , с мо понятието з единство съдърж в себе си к чествен нееднозн чност. Пор - ди тов „съборността “ не с мо изр зяв догм тически призн к н Църкв т , но и определя к чеството н нейното единство. В к тегориите единство и множество мог т д бъд т р зглежд ни н й-р знообр зни форми н физическо, соци лно и лично битие. Единството може д притеж в р злично к чество. То може д им относител ли бсолютн ценност (н пример единосъщието н Св. Троиц). Единството може д им отриц телн ценност в ц рството н тъмн т сил : „Ако с т н изгонв с т н , той се е р зделил с м против себе си: тог в к к ще устои ц рството му?“[4].

В този широк ценностен ди п зон съществув т р злични форми н единство с положител н и отриц телн ценност. Купчин т к мъни е случ йно единство. Пример з мех нично единство е някъв грег т, н пример месомел чк т . Всичките ѝ дет йли з необходими, но с з меняеми.

Зн чението н който и д е дет йл от грег т се изчерпв от негов т функция. Н й-съвършеното единство в безличния свят притеж в орг низмът. Неговите клонки и корени, цветове и плодове с свърз ни в единството н ор- г ничния живот н Цялото – Тялото. Всички посочени видове безлично единство изключв т свобод т .

Човешкото общество принципно се отлич в от безличното единство. При него им ме дискретно единство, което съхр няв свобод т н личността . Свобо- д т е изн ч лно присъщ н личността . Без свобод личността не може д съществув .

[3] Деян. 20:28.

[4] Мат. 12:26.

Създ в йки човек по Свой обр з, Бог му е д рув л свобод т k то възможност з богоуподобяв не. В kт н сътворяв не и в сп сението н п дн лия човек Бог прием човешk т свобод н сериозно. Сп сението се извършв изключително в синергият н божествен т бл год т и човешk т свобод . Свещеното пис ние ни з повядв нр вствен т свобод k то божествено пр во и свещено з дължение н личностт : „И тъй, стойте твърдо в свобод т , която Христос ни д рув , и не се подл г йте п k под робско иго“[5]. Т зи з повед н постол е вин ги kту лн з човек , понеже в опит н безбл год тното съществув не човешкото общество може д придобие чертите н обезличено единство.

Тълп т ни демонстрир случ йното единство н kупчин т k мъни, kъдето м с т поглъщ личностт , потиск я със ст дното си единомислие. Хр нейки се с човешk енергия, тя ту е обсебен от ярост, ту ликув или пък е п р лизир н от стр х. Ев нгелието р зk зв k k цяло ст до свине, обсебено от тъмн сил , се хвърлило от ск л т в морето и се изд вило[6]. Ев нгелието р зk зв и з тълп т , която ж дув л kръв: „Р зпни, р зпни Го“. Стихият н тълп т се превръщ в съкрушителн сил : безчовечн , безсмислен , безпощ дн . Н принцип н мех ничното единство н грег т е изгр дено човешкото общество в k з рм т и з творите. Т м потиск т в човек личностт , лиш в т го от човешко достойнство, от творческо с моизр зяв не и превръщ т жив т личност в мех ничн функция, подчинен н чужд воля. В бюрокр тичните пък системи вижд ме обезличеното единство н р стителния свят. Мр вунякът оцеляв с цен т н живот н своите мр вки. Kог то човешкото единство изключи личн т свобод , то неизбежно се изр жд в едн от тези обезличени системи.

Идеят з единството присъств не с мо в Църкв т Христов . Армият , м фият , концл герът или еп рхият в едн kв степен придобив т своето структурно единство в общностт . В рмият изр зител н единството е генер лът. В м фият – kръстникът, в Църкв т – нейният епископ. Йер рхичният строй изр зяв k чеството н единството и пор ди тов не е еднозн чен. Той може д бъде съборен или демокр тичен, вторит рен или тот лит рен в з висимост от дух , който обит в в конкретн т общност. Животът н общност т ст в съборен, kог то „Духът, Който дух , дето иск “ пребив в в общност т , оживотворяв я с бл год тното си дих ние. Норм т н църковния живот се изр зяв в р вновесието между йер рхичното, личното и общественото н ч ло.

Kог то йер рхичн т вл ст се основ в н човешкото своеволие, без зн чение д ли тов ще е демокр тичн т вл ст н мнозинството или вторит рн т вл ст н узурп тор , или тот лит рн т вл ст н идеологият , тя огр нич в свобод т н Дух , предписв гр ници н неговото „дих ние“. Всички огр ничения н демокр цият и тот лит ризм в пълн мяр се проявяв т в вторит рн т вл ст н еп рхийския риерей. Kог то епископът предст вя собствените си жел ния з воля н Църкв т , вместо д ги подчини н нейн т воля – „об че

[5] Гал. 5:1.

[6] Лук. 8:33.

не к кто Аз иск м, к кто Ти“[7], вместо Богочовешкия орг низъм н Христовия живот възникв човекобожествен структур н рхиерейския култ. Понятието съборност се подменя от понятието „клерик лизъм“.

Тук не ст в дум з пълнот т и безусловността н рхиерейск т вл ст в Църкв т. Тя е безспорн. В църковн т пълнот не може д им ъгълче н живот, отделено от епископ. К кто епископът не може д бъде отделен от Църкв т, т к и Църкв т не може д бъде отделен от епископ. Не бив д се иде лизир р венството. Т зи идея е чужд н божественото устройство н свет, „п и звезд от звезд се р злич в по блясък“[8]. Невидимият свят също им йер рхичн структур. С мо че нгелите с бл жени и не стр д т от своето нер венство. Висшите с любов и гриж отпр вят поглед към по-нисшите, ок зв т им бл готворство и излив т към тях през своят прозр чност нетв р-н т светлин н Пресвет т Троиц. Нисшите с бл говение и бл год рност съзерц в т висшите и ги слуш т. Ние скърбим з своето нер венство, тъй к то в човешкото общество е к то в кокош рник: всеки се стреми д седне по-н високо, д клъвне своя ближен и д оц п в нечистотия н мир щите се отдолу. Йер рхичният строй е опорочен от н шите грехове. Високомерното презрение към нисшите униж в и провокир тяхн т неудовлетвореност от собствен т им съдб. В отговор з вистт към висшите пор жд бунтове и революции.

Тук ст в дум единствено з тов, че вл стт н епископ в Църкв т не бив д бъде вторит рн. С модърж вн т вл ст изключв съборността. Епископът не бив д възпрепятств Светия Дух д действ в съборн т Църкв. Пр ктик т пок зв, че еп рхийският бит принципно не се отлич в от бюрок кр тичните структури, живеещи според пр вилото „шефът вин ги е пр в“, неговите чед „не бив д им т собствено мнение“. Вл стт н епископ не вин ги и не във всичко им х ризм тичн природ. Тя често се опир н форм л-ния вторитет, който епископът им в еп рхият. Този „вторитет“ изискв подчинение без пр во н възр жение и монолог вместо общение. Възникв един-ство, в което ням свобод, единодушие и единомислие. Йер рхът потиск всич-ки с едноличн т си воля, църковното тяло безропотно се покоряв н тов н силие, призн в йки з конността н негов т вл ст. Им йки з конен произход, вл стт може д им нез конн употреб.

Клирикът, който се стреми д им нез висимо мислене, трябв или д се от-к же от човешкото си достойнство и д се просне ничком пред произвол н епископ, или ще бъде изтл ск н от клир и Църкв т. Съборното единство н Църкв т е к то икон н божествения живот в човешк т история и ни пок з-в к к човек се проявяв к то икон т н Бог. Всяк едн икон може д бъде грижливо ок чен н стен т, пред нея д гори к ндило и д им цветя. Икон т може д е окръжен от бл говония, но може д бъде и повреден, поруг н, изос-т вен в пренебрежение и з бр в.

Единството н Църкв т не може д бъде принудително. То трябв д се п зи

[7] Мат. 26:39.

[8] 1 Кор. 15:41

k то съборно. В противен случ й събр нието н верните ням g се превърне в съборн Църкв . То ще си ост не едно от множеството човешки орг низ ции с всичките им минуси и несъвършенств . Съборното единство н Църкв т озн ч в съуч стие в живот н Църкв т н всичките ù членове. Множеството личности, събр ни н едно място, обр зув т съборното единство н Църкв т . Свободно с моопределили се чрез т йнството Кръщение и съединили се н евх ристийното събр ние в Тялото Христово, човешките личности неслитно и нер зделно осъществяв т единството н Църкв т . Неслитно, понеже всеки от събр лото се множество съхр няв свобод т н с моопределението. Нер зделно, понеже „хлябът, който ломим, не е ли общение с тялото Христово? З щото един хляб, едно тяло сме ние многото, понеже всички се причестяв ме от един хляб“[9]. Н шето единство е скрепено от жив вътрешн връзк : „Днес бл год т Свет го Дух н с собр “[10]. Единството н Църкв т се основ в н свободното съединяв не н личностите посредством Светия Дух по обр з н Свет т Троиц : „g бъд т едно, k kто Ние сме едно“[11]. Всяк ипост с от Свет т Троиц пребив в в свободно единение с другите две: „дето пък е Духът Господен, т м им свобод “[12]. Тук не може g им външн необходимост, н силие и принуждение към единство: „В любовт стр хням , но съвършен т любов пропъжg стр х “[13]…

Съборното единство преобр зяв нр вствените гр ници н свобод т в окови н любовт . Ним свобод т може g бъде огр ничен ? Аз с м огр нич в м собствен т си свобод с всеки свой избор, k то се обвързв м с отношения, които диря. Т k з огр нич в м своят свобод с оковите н бр k , понеже обич м и иск м g съм свърз н със своят избр ниц . Църкв т , подобно н семейството, обвързв личност , з п зв йки нейн т свобод . Единството им з цел g скрепи личностите с „вз имосвърз ни връзки“, з g може всяк едн g се впише в ред н съборния живот. Единството н съборното Тяло изискв от всеки член с моогр ничения в името н общението, любовт и бр тството. С мо т м, където е оскъдн любовт , където р зумът е з мъглен и съвест т дреме, възникв нужд т от външно огр ничение чрез пр вото: със з кон, дисциплин , кодекс н честт , з поведи…

Външното огр нич в не н свобод т чрез з кон и дисциплин т е призв но g сдърж човешките стр сти: нетърпимост, лчност, з вист, вл столюбие и т.н., които оголв т п дн л т човешk природ , р зкъсв т единството и противопост вят личностите едн н друг ….

Пределът н н силственото единство ще бъде Адът. Преизподнят ще обезличи и р зтлее Обр з Божий, ще унифицир личност в прокрустовото ложе н ст нд рт . Адът – тов е дисциплин , възведен в бсолют, където з вин ги з млък гл сът н съвестт , превръщ йки се в неуг сим огън; з мир гл сът

[9] 1 Кор. 10:16:17.

[10] Стихира на Петдесетница.

[11] Иоан. 17:22.

[12] 2 Кор. 3:17.

[13] 1 Йоан 4:18.

н р зум , ст в йки неумир щ червей, потисн ти с чувств т и жел ният , поробени от волят н едничкия Вл детел-С т н (…)

Съборност без единство се превръщ в х отичн тъл п . Единство без съборност им своя пок липтичен з вършек в преизподнят . Църкв т без съборност ням д бъде Христов . З губен т връзк между дв т призн к н Църкв т – съборностт и единството – води до еклесиологичн пустот . Н тискът н тот лит рн т държ в , който РПЦ изпитв ше в продължение н седемдесет години, целеше д деформир църковния живот н всички р внищ . Възст новяв нето н съборното н ч ло в църковния живот е не по-м лко в жно, отколкото съхр няв нето н неговото единство(…)

К k Църкв т съчет в в своя бл год тен живот единството и съборностт ? Църкв т не може д пренебрегне нито един от нтиномичните си призн ци, изр зяв щи нейн т бл год тн природ . (…)

Антиномият н единството и свобод т се преодоляв с мо с чудото н любовт . В н шето непреобр зено битие ние позн в ме с мо един пример н съборно единство – чудото н т йнството бр k, д ден ни в обр з н Църкв т . Апостол П вел ни посочв в бр чн т любов обр з н Църкв т Христов …

Подобно н къс съединение, любовт споя в едно две души, ж дув щи един з друг . Те с били чужди. Всичко в тях е р злично: кръвт , възпит нието, дори полът, който определя две противоположни психологии. Любовт съединяв несъединимото и се превръщ в съдърж ние н тяхното единство според Божият з повед „ще бъд т дв м т един плът“[14]. Ние сме отвикн ли д възприем ме бр k k то чудо пор ди негов т очевидност и пор ди н шето привикв не с тов чудо. То ни открив т йн т към преодоляв не н нтиномият н единството и съборностт в Църкв т : „Ще бъд т дв м т един плът“[15]. „Т зи т йн е велик ; но з говоря з Христ и з църкв т .“[16]

Изкуствените инструменти н обществения живот – пр вото и дисциплин т – не преодоляв т противоречието н единството и свобод т . Те с мо огр ничч в т свобод т н мнозинството, предост вяйки я н м лцин , и създ в т несвободно единство между държ в т и другите обществени институти.

Глава 7. Проблемът за властта

Комуто стр- х – стр- х; комуто чест – чест. (Рим. 13:7)

Вл стт е воля, която може д се осъществи в чужд т свобод с помощт н принуждение и н силие н д т зи свобод . Ако вл стт се основ в н з кон или н Божият з повед, н н родн т воля, то тя е легитимн и притеж в нр вствен ценност. Ако тя е прояв с мо н лични претенции, тог в я н рич т

[14] Бит. 2:24; Мат. 19:25.

[15] Бит. 2:24.

[16] Ефес. 5:31.

произвол, узурп ция, тир ния.

Вл стт вин ги се предст вляв и осъществяв от конкретен човек с всичките му достойнств и недост тъци. С кр лното съзн ние вижд ло в този човек бог или негов пом з ник. Ц рят стоял н д з кон и призн в л своят отговорност с мо пред Бог . Вл стт му бил орг ничн . Тя съединяв л н род в едно семейство. Притеж в нето осъществяв истинск т природ н вл стт , съединяв йки всички в общ з висимост от един Вл дик .

С кр лното съзн ние уг сн ло, отн сяйки безвъзвр тно в мин лото теокр циите и мон рхиите. Н смян дошло пр гм тичното възприем не н вл стт к то р ционлн систем н упр вление. Ленин я н рекъл „репресивен п р т“. С мо че върху стр х и н силието се крепи с мо р збойническ т вл ст. Тя вин ги е ефимерн . Според изр з н Т лейр н „вл стт може д бъде донесен н остриет т н щиковете, но не може д се крепи н тях“(…)

К то легитимн основ н вл стт пр гм тичното съзн ние н Новото време вижд волят н н род . Според демокр тичния принцип т зи воля се изр зяв чрез повечето под дени гл сове от избир телите. Порочност т н т къв принцип е очевидн , но з сег не е измислен лтерн тивен в ри нт. Мнозинството с хор със средни възможности. Т л нтите и гениите вин ги с м лцинство. Мнозинството избир подобни н себе си: достъпни з р збир не и предск зуеми. Упр вници ст в т посредствени хор със средни възможности, които не се отлич в т с лични к честв . Мъдрост т и светост т н упр вниците бях з менени от професион лизм н екип и мощт н държ вния п р т. С кр лн т вл ст изн ч лно се е опир л н божествения авторитет. Демокр тичн т вл ст е принуден д з воюв авторитет и популярност от своите под ници. Те не се д в т д ром. Демокр тичн т вл ст призн в з кон и поддърж рейтинг си. Апостол П вел е з повяд л д ув ж в ме упр вник , д се молим з него и д му се подчиняв ме „и то не с мо пор ди стр х от неговия гняв, но и по съвест“[17]. Ние се молим з „бл гочестивия и пр восл вен н род, пр вителството и христолюбивото н ше войнство“, смиряв йки се с бюрокр тичния, икономическия и полицейския н тиск, н който сме подложени, понеже призн в ме соци лн т ценност н вл стт – н обществения ред, гр жд нските пр в и свобод т . Орг низир йки соци лните форми н живот, демокр тичн т вл ст не може д осигури духовното единство н обществото, к кто тов е било в с кр лн т епох . Демокр тичн т вл ст не съединяв , р зделя, тъй к то в основ т ѝ лежи р внопр вието. Пр вото осъществяв принцип н р зделението и обособяв нето, к то осигуряв личн нез висимост н всеки от всеки, р венство пред з кон , свобод и с мот . Придобив йки в демокр цият р венство и свобод , ние губим единството(…)

[17] Рим. 13:5.

Евангелското разбиране за властта

Христос н никого не е з вещ в л д притеж в друг човек – негов т личност, неговият живот и съдб , негов т съвест и свобод . Т ков господство води към потисничество и н силие. Т к в вл ст Бог не е з п зил дори и з Себе Си, д рув йки н човек бсолютн т свобод н избор : свобод т н нр вствения избор, свобод т д живееш или д умреш(…)

Христос з вещ л н учениците си „сил и вл ст н д всички бесове, и д леку- в т болести“[18], д връзв т и р звързв т грехове. Той ценял човешк т свобод и з бр нил н учениците си д господ рув т: „зн ете, че кнезете н н родите господ рув т н д тях, и велможите вл ств т върху им, между в с об че ням д бъде тъй; но който иск между в с д бъде големец, нек ви бъде слуг “[19]. Христос з повяд л друг природ н вл стт : не форм лн вл ст, въздиг щ по- големия н д по-м лкия, но ре лн вл ст, смиряв щ себе си в жертвено служение н по-м лкия с любов и отговорност към оногов , когото любиш: „З щото кой е по-голям: който седи н тр пез т ли, или който слугув ? Не е ли оня, който седи? Пък Аз съм среди в с к то прислужник“[20].

Христос з повяд л д приемем вл стт к то служение и явил в Себе Си обр з н истинското величие н вл стт : „Син Човеческий не дойде, з д Му служ т, но д послужи и д де душ т Си откуп з мнозин “[21]; „Аз съм добрият п стир: добрият п стир пол г душ т си з овците“[22]; „п сете Божието ст до, което им те, к то го н дзир в те не принудено, доброволно (и богоугодно), не з р - ди гнусн користолюбие, но от усърдие, и не к то господ рув те н д причт *, к то д в те пример н ст дото“[23]. Т к ни з повяд л Бог д осъществяв ме вл стт в Църкв т .

Обожествяв йки кес рите, Рим утвърж д в л безспорност т и неогр ниченост- т н господството. Дългът повеляв л под ниците д им се подчиняв т. Апос- тол П вел не призн в божествеността н кес рите. Религиозно-нр вственото опр вд ние н вл стт той посочв не в божествеността н вл стт , в нейното служение: „з щото те (н ч лниците – б.пр.) с Божии служители“[24]. Т ков р збир не з вл стт се е отр зило в термините н християнск т държ вност. Ц рят е пом з ник Божий, министърът – слуг , депут тът – пр - теник, и т.н. Т ков р збир не з вл стт , чуждо н дохристиянския Рим, е било възприето и от Църкв т . „Ония, които с между в с презвитери, моля з… п сете Божието ст до… к то д в те пример н ст дото.“[25] Ориген продъл-

[18] Лука 9:1.

[19] Мат. 20:25-26.

[20] Лук. 22:27.

[21] Мат. 20:28.

[22] Иоан. 10:11

[23] 1 Петр. 5:1-3.

* Християнската община.

[24] Рим. 13:6.

[25] 1 Петър 5:1-3.

ж в мисълт н постол : „Този, когото в Църкв т н рич т епископ, трябв д служи н всички в своето служение, з д бъде н всички полезен в делото н сп сението“[26]. По същия н чин р збир л своят з д ч и постол П вел: „Във всичко се препоръчв ме з служители Божии… з всички ст н х всичко, щото по к къвто и д е н чин д сп ся някои“[27]. Прот. Н. Аф н сиев пише: „Д госпо дств ш или д се р зпорежд ш със ст дото Божие озн ч в д упр жняв ш вл ст, която ням основ ния в любовт “[28].

Книжниците и ф рисеите пит ли Христос: „С к кв вл ст върши ш тов ? И кой Ти е д л т я вл ст?“[29]. Христос не криел източник н своят вл ст и бсолютн т ѝ пълнот : „Отец Му д де вл ст“[30]. „Д де Ми се всяк вл ст н небето и н земят .“[31] Подобни думи можел д произнесе с мо Богочовекът. „Всяк вл ст“ предпол г пълнот н вл ст т .

„Н небето и земят “ озн ч в видимия и невидим свят, космос и нгелите. С мо Бог притеж в т к в уник лн вл ст – всеобем щ , безспорн , вечн . Изпр щ йки постолите д проповядв т Ц рството Божие, Христос им е д л вл ст н д нечистите духове, н д болестите, д прощ в т и връзв т грехове, д уч т и кръщ в т, съдейств йки н Промисъл в сп сението н човек и в преобр жението н Космос . П стирск т вл ст съединяв любовт и гриж т : „Ще бъде едно ст до и един П стир“[32].

Христос посочв к то мотив з п стирското служение любовт към Него: „Симоне Ионин, любиш ли Ме? Петър Му к зв : д , Господи! Ти зн еш, че Те обич м. Иисус му к зв : п си Моите овци“[33]. П стирск т вл ст се осъществяв в жертвен т любов н п стир : „Добрият п стир пол г душ т си з овците“[34]. Т зи п стирск вл ст църковн т тр диция д в н епископ к то приемник н постолите. В зн к н вл ст му връчв т жезъл, з д „п се църкв т н Господ и Бог , която Той си придоби със Своят кръв“[35].

Епископският жезъл, сег укр сен със сребро и елм зи, символизир дървения посох, с който ев нгелският п стир върви пред ст дото си, зовейки своите овци: „Ког изведе овците си, върви пред тях; овците вървят подире му, понеже позн в т гл с му“[36].

Превод от руски: Димитър Сп сов

[26] Ориген. Тълкуване на Евангелие от Матей 16:8.

[27] 2 Кор.6:4; 1 Кор. 9:22.

[28] Църквата на Светия Дух.

[29] Мат. 21:23.

[30] Иоан. 5:27; Иоан. 17:2.

[31] Мат. 28:18.

[32] Иоан. 10:16.

[33] Иоан. 21:16.

[34] Иоан. 10:11.

[35] Деян. 20:28.

[36] Иоан. 10:4.

Ж н-Клод Л рше (род. 1949) е един от изтъкн тите съвременни пр - восл вни богослови. Им доктор ти по философия (1987) и теология (1994). Смят н е з един от н й-добрите позн в чи в свет н духовното н следство н св. М ксим Изповедник, н което е посветил три моногр фии: *Обожението н- човек- според св. М-ксим Изповедник* (1996), *М-ксим Изповедник, посредник между Изток- и З-п-д-* (1998) и *Св. М-ксим Изповедник* (2003).

С голям популярност се ползв т книгите му, в които той в светлин т н п тристическ т тр диция р зглежд днешни биоетични теми: *Богословие н- болестт-* (българ. превод 2011), *Тер-певтик- н- духовните болести* (1997), *Християнинът пред лицето н- болестт-, стр-д-нието и смъртт-* (2002), *Богословие н- тялото* (2009), *Тер-пия н- мент-лните болести* (1992) и др.

Тер-пия н- мент-лните болести в превод н Юлия Т лев е н й-новото изд ние в поредиц т „Християнск библиотек " н фонд ция „Комунит с". По-долу ви предст вяме ч ст от т зи книг .

Жан-Клод Ларше

АНТРОПОЛОГИЧЕСКИТЕ ПРЕДПОСТАВКИ: ЧОВЕШКИЯТ СЪСТАВ

Душата и тялото

Светите отци често с н бляг ли, че човешкото същество не е с мо душ или с мо тяло, неделим съвкупност от двете.

Н стоящ йки, че тялото е съст вн ч ст от с м т същност н човек , призн - в йки р вното му достойнство с тов н душ т [1] и отк зв йки д му припиш т р зличен произход и съдб от тези н душ т [2], те оспорв т спириту листичните схв щ ния, според които тялото е просто въплъщение н душ т , видим изр з н нейното п дение, източник н нейн т нечистот , гробниц (σῶμα – σῆμα)[3], която по злополучно стечение н обстоятелств т я държи в плен, един незн чителен прид тък, и тъй к то с мо душ т предст вляв същин т н

[1] Още повече че с въплъщението Си Бог Слово приема не само душа, но и човешко тяло.

[2] Със смъртта тялото се отделя от душата само в очакване на възкресението, когато, преобразено, то ще бъде отново съединено с нея и ще споделя с нея благата на Царството или страданията на ада.

[3] Виж Platon, *Gorgias*, 493a ; *Cratyle*, 400c.

човек , тя трябв д се извиси или усъвършенств чрез откъсв не от тялото, чрез постепенното му отхвърляне[4].

Подчерт в йки съответно, че човекът е едновременно душ и тяло[5], те се противопост вят и н всяк кви форми н м тери лизъм или н тур лизъм, които отрич т душ т или я свежд т до епифеномен н тялото или до з висим от него производен продукт и които смят т тялото з същин т н човек и основ н всяко човешко проявление[6].

„Душ т не е човекът", пише св. Юстин Мъченик, „но човешк душ ; тялото не е човекът, но човешко тяло[7]". А св. Ириней Лионски k зв : „Сътворен т плът с м по себе си не е з вършен човек: тя е с мо тялото н човек , сиреч ч ст от човек . И душ т с м по себе си не е повече човек: тя е с мо душ т н човек , сиреч ч ст от човек [8].

Следов телно човекът е едновременно душ и тяло, със т в от дв компонент . Светите отци непрест нно повт рят, че човекът им двойн , сложн природ , че неговото същество не може д бъде свежд но с мо до едн т или друг т субст нция, че същност му е изгр ден от двете със т вки. „Човекът е сложен по природ и се състои от душ и тяло", отбелязв още св. Ириней Лионски[9]. Атин гор Атински твърди: „Човекът е със т вен от тяло и душ , той е с двойн природ "[10], „той им две със т вки"[11]. „Човече, ти си с двойн природ , със т вен си от душ и тяло и един е Бог, Творецът н тялото и душ т "- k зв св. Кирил Йерус лимски[12]. Същото твърди и св. Йо н Зл тоуст: „Човекът е р зумно живо същество, което се състои от две природи, духовн душ и м тери лно тяло[13].

[4] Гностицизмът не се оставя да бъде сведен до няколко школи: той е твърде широко течение с различни корени и се е развил в не една посока. Но със сигурност не е лишен от известна привързаност към платонизма (виж S. Petrement, *Essai sur le dualisme chez Platon, les gnostiques et les manichéens*, Paris, 1947), поне с платонизма от първите векове на християнството. Антропологията на първите отци на Църквата (главно Ириней, Иполит, Тертулиан и дори Климент Александрийски) се насочва срещу гностицизма и дуалистичните аспекти на платонизма (виж M. Spanneut, *Le Stoïcisme des Pères de l'Eglise de Clément de Rome* à Clément d'Aléxandrie, Paris 1957, p. 43, 133, 149, 150). Защитата на православната антропология ще остане необходима през следващите векове, когато някои гностически тези, специално в оригенисткото течение, ще застрашат автентичната християнска концепция дори сред Църквата (предимно в някои манастирски среди). През 553 г. Ориген, Евагрий и Дидим ще бъдат осъдени от Петия събор за „възстановяване на елинските митове", както гласи канон 1 на Пето-шестия събор през 692 г. Ала оригенизмът ще остави следи далеч след VI век и през XV век св. Григорий Палама ще трябва да уточнява наново православното схващане за човека и да припомня светоотеческото учение за общата съдба на душата и тялото до обожението. Относно оригенистката криза виж A. Guillaumont, *Les « Kephalaia Gnostica » d'Evagre le Pontique et l'histoire de l'origénisme chez les Grecs et les Syriens*, Paris, 1962 и Meyendorff, *Le Christ dans la théologie byzantine*, Paris, 1969, chap. III, p. 59-89.

[5] Вж. напр. Св. Григорий Богослов: Слова. S. Gregoire de Nazianze, *Discours*, XLV, 8, S. Св. Максим Изповедник: „Тайноводство". Maxime, *Mystagogie*, V, PG 91, 672D

[6] Св. Атанасий Александрийски например уточнява: „Тъй както всеки човек има душа, и то разумна душа, е нужно заради обикновените хора да го покажем с малко думи, още повече, че някои еретици отричат това, представяйки си, че човекът не е друго освен видимо проявление на своето тяло".

[7] За възкресението – в: Holl, Fragmente vornicänischer Kircheväter, Leipzig, 1899, n° 107.

[8] *Contre les hérésies, V, 6, 1.*

[9] *Contre les hérésies, II, 15, 3, Срв. Démonstration de la foi apostolique, 2.*

[10] *Sur la réssurection, 18.*

[11] Пак там, 25.

[12] *Catéchéses, IV, 18.*

[13] *Homélies de la Génése*. XIV, 5.

А св. Григорий Нисийски к зв : „К кво е човекът, ще попит ме? Душ и тяло едновременно или с мо едно от двете? Но съвсем очевидно единението н двете отлич в живото същество[14]. Нек цитир ме и св. Григорий П л м : „Името н човек не се д в н душ т или н тялото поотделно, л н двете з едно, понеже з едно с били сътворени по обр з Божий“[15].

Твърдението з двоен съст в, з едновременно съществув не н двете съст вки и тяхното ясно р згр ничение об че не бив д се тълкув к то ду листичн концепция. „Човекът е едно в своя съст в от душ и тяло” – подчерт в св. Григорий Нисийски[16].

Той е толков повече едно в тези свои две природи, доколкото душ т и тялото произхожд т от едно творческо действие в един миг. „Човешкото същество може д им с мо един и общ произход” – пише св. Григорий Нисийски[17]. К кто уточняв св. Никит Стит т, божественото Слово, „д леч без д пост вя пред-в рително едн т или друг т природ к то предпост вк з втор т , т к че едн т д предхожд друг т или д я причиняв или предизвикв , било тялото душ т , било душ т тялото, н противе, е съединило, без д ги смесв , двете природи в единно същество[18]”. Тов единение, което Бог осъществявя , сътворя-в йки човек , се възпроизвежд в з ч тието н всяк нов личност. Св. Григорий Нисийски твърди: „Колкото до създ в нето н отделните същест в , едното н ч ло не предхожд другото в съществув нето си: нито душ т идв преди тялото, нито обр тното“[19]. „Пр вилно е д к жем, че нито душ т съществув преди тялото, нито тялото отделно от душ т , но з двете им с мо един произход: погледн то от висшия з кон, този произход се основ в н първон ч л-н т Божия воля; в обикновен човешки пл н той води н ч лото си от първите мигове н идв нето ни н свет ” – отбелязв още той.[20] Св. М ксим Изповедник също толков ясно отстоява едновременното идв не в битието н душ т и тялото, тъй к то човешк т природ е със сложен съст в: „Всяк сложн при-род , к кто с м по себе си, т к и в съст вките си, носи своите ч сти, които идв т н свет едновременно“[21]; „нейните съст вки с едновременни спрямо нея и едн спрямо друг , тъй к то съжителств т при идв нето си в свет и никоя

[14] *Homélie sue la Pâque et la résurrection, III.*

[15] Prosopopée, PG 150, 1361C. Може да цитираме още: S. Maxime le Confesseur, *Ambigua, 7, PG 91, 1109CD. Syméon le Nouveau Théologien, Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques, II, 23; III, 62.*

[16] *Le Création de l'homme.* XXIX, PG 44, 233D.

[17] Пак там. Гл. XXVIII и XXIX са изчерпателно посветени на отхвърлянето на оригенистичната доктрина за предсъществуването на душите. Ср. *Sur l'âme de la résurrection*, XLVI, PG 46, 113BC. Св. Григорий Нисийски оборва също доктрината на метемпсихозата (прераждането на душата) (*La Création de l'homme*, XXVIII, 232A).

[18] *De l'âme, 14, Ср.* 26; *Lettres, IV, 9.*

[19] *La Création de l'homme, XXIX, PG 44, 233D.*

[20] Пак там., 236B.

[21] *Lettres, XII, PG 91, 488CD.*

от двете не е предхожд л по съществув не друг т във времето”[22].

Свети М ксим изтъкв , че ч стите непременно се отн сят към нещо и с и двете едновременно необходими, з д съст вят пълния вид (εἶδος), който предст вляв човекът.[23] С м т смърт, подчерт в светецът, р зделя душ т и тялото с мо относително: нито едното, нито другото съществув т изолир но в тов състояние, л с вин ги душ и тяло не просто н един човек, но н човек, смят н з едно цяло, чиито ч сти те ост в т[24].

Тези кр тки изложения ни пок зв т, че св. отци постоянно се стремят д отстояв т схв щ нето з р вновесие в съст в н човешкото естество: двете субст нци, които го формир т, с р злични, без д бъд т р зделени, и съединени, без д бъд т смесени. Според св. Симеон Нови Богослов душ т е съединен с тялото „по необясним и непрониц ем н чин, споени, без д се смесв т или объркв т[25]. З тов е невъзможно д си предст вим едното без другото, д възприем ме човек с мо чрез едн т съст вк нез висимо от друг т , дори и всяк от тях д з п зв своят природ и до известн степен собствен т си съдб [26].

Единението н душ т и тялото предпол г , че във всяко човешко действие те се проявяв т едновременно и премин в т през едни и същи емоцион лни състояния. „Съуч стието помежду им пок зв , че с съединени, понеже цялото одушевено същество изпитв едн кво чувство, к то едно – отбелязв Немезий Емески[27] и доб вя: – Душ т , която се числи към променливите нещ , изглежд в съчувствие с тялото пор ди своят обвърз ност с него, тя изглежд подвл стн н тялото и с м го белязв със своят вл ст”[28]. „Коя болк , коя р дост, кое телесно движение не с общо действие н тялото и душ т ?”, пит св. Григорий П л м [29]. Св. М ксим описв по-точно: „Всяк сложн природ … носи своите субст вки естествено и необходимо обвърз ни помежду си. Т к е при човек и всяк друг сложн тв р. Душ т нес моволно държи тялото и бив държ н от него; тя го оживяв , без д го е избир л , споделяйки естествено неговите

[22] Пак там. Св. Максим развива аргументацията си по тази тема в: *Ambigua*, 42, PG 91, 1321D-1341C). Той визира колкото оригенистите, които защитават пред-съществуването на душата, толкова и онези, които въз основа на една буквална екзагеза на Ex 21, 22 утвърждават нейното след-съществуване. Отхвърля също доктрината за метемпсихозата (*Ambigua*, 7, PG 91, 1100D-1101A). Вж M.-H. Congourdeau, « L'Animation de l'embryon humain chez Maxime le Confesseur », *Nouvelle revue théologique*, 111, 1989, p. 693-709 и E. Stéphanou, « La Coexistence initiale de l'âme et du corps d'après saint Grégoire de Nysse et Maxime l'Homologète ». *Echos d'Orient*, 31, 1932, p. 304-315.

[23] Виж *Ambigua*, 7, PG 91, 1100C.

[24] Пак там, 1101 A-C.

[25] *Chapitres théologiques, gnostiques et pratiques*, II, 23. Вж също: Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, III, PG, 40, 597A.*

[26] Срв. Преп. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра.* II, 12. (Бълг. пр. Славянобългарски манастир „Св. Вмчк Георги Зограф”, Света гора, Атон, 2006 г.)

[27] *De la nature de l'homme*, III, PG 40, 597A.

[28] Пак там, 601B.

[29] *Triades*, II, 2, 12. Виж също Преп. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра.* II, 12.

стр сти[30] и болки с присъщ т си способност д ги усещ "[31].

З д изтъкн т съвместн т отговорност н душ т и тялото в грех , светите отци подчерт в т съвместността н техните постъпки: „Във всяко действие те с скрепени едно з друго и доприн сят едн кво з резулт т . К к тог в ще ги р зделите едно от друго, ког то прием те, че н шите дел ще бъд т съдени? И к к, щом к то дел т с общи з двете, ще вмените цял т отговорност н душ т ?", пит св. Григорий Нисийски[32]. В същия ред мисли отците отбелязв т, че стр стите[33] с общи з душ т и тялото, к кто и добродетелите[34].

Т к всяко движение н душ т е съпътств но от движение н тялото и всяко движение н тялото от движение н душ т [35]; всяко действие и движение н човешкото същество е действие и движение едновременно н негов т душ и тяло. Ев грий се спир н т зи двойн връзк [36], свети М ксим я описв много подробно: „К зв т, че следните четири причини променят състоянието н тялото и внуш в т н ум стр стни или безстр стни мисли: тов с нгелите, демоните, въздухът, който диш ме, хр н т , която поглъщ ме. К з но е, че нгелите преобр зяв т с думи, демоните – с докосв не, въздухът с превр тностите във времето, хр н т с к чеството си, изобилието или оскъдиц т . Освен тов п метт , обонянието и зрението променят телесното състояние, ко душ т е з сегн т първ от връхлетелите скърби или р дости. Н кърнен т душ променя телесното състояние. А промененото състояние пор ди спомен тите причини внуш в подобни мисли н ум "[37].

З тов никоя човешк същ вк не може д действ без уч стието н друг т . Плътт не може д осъществи нищо без душ т [38], нито душ т без плътт , но по р злични причини: тялото се нужд е от душ т , з д живее и д се движи[39], док то душ т се нужд е от тялото, з д се проявяв , изр зяв и действ във

[30] Тук става дума за естествените страсти.

[31] *Lettres*, XII, PG 91, 488CD.

[32] *Homélies sur la Pâque et la résurrection, III.*

[33] Този път става дума за греховните страсти, противоположни на добродетелите.

[34] Виж напр: S. Maxime, *Centuries sur la charité, II, 57.* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра* II, 12.

[35] Св. Исаак Сирин, подчертавайки, че „движението на едното се различава от движението на другото" и „волята на едното се различава от волята на другото", същевременно отбелязва по този въпрос: душата „естествено участва в скърбите на тялото, тъй като собственото ѝ движение е свързано с телесното движение чрез непрозримата мъдрост (на Твореца)". (*Discours ascétiques*, 83). За влиянието на телесните движения върху душата виж също: Evagre le Pontique, *Traité de l'oraison*, 63, 68. S. Maxime le Confesseur, *Quaestiones et dubia*. 149. *Centuries sur la charité, II, 85,* 92.

[36] „Докато другите се възползват от отклоненията на тялото, за да отдадат на разума разсъждения, възгледи и мисли, Той, Господ, прави обратното: намесва се право в разума, за да постави познанието според волята си; и чрез разума успокоява неравновесието на тялото" *(Traité de l'oraison,* 63).

[37] *Centuries sur la charité, II, 92.*

[38] Вж S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme, 56.*

[39] Виж Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, II. S.Nicétas Stéthatos, De l'âme, 56.*

външния свят[40]. З щото тялото е слуг т , орг нът и средството н душ т [41], средство необходимо з упр жняв нето н функциите ѝ в условият н земно съществув не. В този смисъл всички действия и проявления н душ т с възможни с мо чрез тялото[42].

Т k душ т ост в неизр зен , gok то телесните орг ни, нужни з проявяв нето н нейното действие, не с в състояние g вляз т в ролят си н средство. Т kъв е случ ят с ембрион , у който те не с р звити, k kто ясно обяснява св. Григорий Нисийски: „Дори душ т g не се проявяв ясно с няk kви действия, тов не зн чи, че тя не присъств в з родиш . Всъщност оформянето н бъдещия човек е вече в сил т си, но душ т е още скрит , понеже тя може g се прояви с мо според необходим т з kономерност. Т k тя присъств , но е невидим ; тя ще се открие с мо бл год рение н естествен т дейност, съпътств йки изр ств нето н тялото"; „действият н душ т се р звив т във вз имовръзk с обр зув нето и усъвършенств нето н тялото, което я прием "[43]. K kто ще видим по-н т тъk, същото е и при възр стния човеk, при някои з боляв ния, които з сяг т орг ните и ги възпрепятств т g g g т изр з н g дени свойств н душ т , което е изн ч лното им предн зн чение. Но тов се отн ся и з първите години н живот , kог то душ т , при все че носи от с мото р жg не всичките си свойств , може g ги проявяв с мо според степент н р звитие н орг низм . Св. Григорий Нисийски пише също: „Дори душ т g не се проявяв открито в някои действия, тов не зн чи, че не присъств в з родиш . (…) Тя е т м, но е невидим : тя ще се прояви с мо в своите естествени действия, съпътств йки р звитието н тялото[44]. „Действият н душ т се р звив т във вз имовръзk с обр зув нето и усъвършенств нето н тялото, което я прием ."[45]

Покр й всички тези р съждения об че не трябв g з бр вяме, че душ т е

[40] Виж S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme, XV, PG 44, 177C.*

[41] Виж S. Jean Chrysostome, Homélies sur la Genèse, XIV, 5. Némésius d'Emèse*, De la nature de l'homme, II.* Св. Йоан Дамаскин: Точно изложение на православната вяра. II,12. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 62.

[42] Можем дори да кажем, че цялото състояние на душата дава отпечатък върху тялото и особено върху лицето. Така, както отбелязва св. Йоан Касиан, духовниците могат „по израза, по лицето, по вида на външния човек да разпознаят състоянието на вътрешния човек". – *Conférences*, VII,1. Но още във Ветхия завет е казано: „Сърцето на човека изменя лицето му на добро или на лошо" (Сир. 13: 32). Срв. св. Йоан Лествичник: Лествица. 30:17

[43] *La création de l'homme*, XXIX, PG 44, 236CD, 237B. Cf. 237C.

[44] Пак там, 236C.

[45] Пак там. 237B. Ср. 337C: „Действието на душата се развива и разраства във връзка с тялото. При първоначалното образуване, подобно на корен, скрит в земята, се появява единствено сила за растежа и храненето. Дребността на тялото не може да понесе повече от това. Сетне, когато растението види светлината и пусне кълн на слънцето, чувствата разцъфват за живот. И накрая, когато тялото израсне и достигне присъщата си големина, засиява като плод силата на разума; ала това не става в един миг; душата следва старателно усъвършенстването на своето средство и дава плодове, доколкото ѝ позволява силата на тялото, което я приютява". Думите, с които си служи Григорий, указват ясно, че нараства действието на душата, а не самата тя. Всичките ѝ сили са налице, но действията ѝ се проявяват постепенно. Затова в този текст не трябва да ни се привижда отражение на Аристотеловата теория за прогресивното оживяване (растителна душа, след нея чувствителна и накрая разумна). Св. Максим Изповедник от своя страна се противопоставя обстойно на тази теория и защитава недвусмислено присъствието на разумна душа в човека още от самото му зачатие, защото тя характеризира същността на човека, от този миг човекът е човек (а не животно или растение) (виж *Ambigua*, 42, PG 91, 1337C-1340A).

с р зличн природ от т зи н тялото, че тя е безтелесн [46] и доминир н д него[47]; душ т е т зи, която д в живот н тялото; н нея то дължи порядък си: тя н пр вляв неговите действия и поддържк негов т цялост[48]. Единението н душ т и тялото се дължи н душ т , която проникв във всяк от ч стите му и го превръщ в свой орг н. Св. М ксим отбелязв : „Душ т , която изпълв цялото тяло, осигуряв живот и движението му, бидейки прост по природ и безтелесн , без д се р зпръсв , нито з тв ря в него, к то държи всеки от неговите членове, тъй к то то е призв но д я прием със з ложен т си по природ сил и способност д вместв нейните действия“[49]. Св. М к рий Велики пише от своя стр н : „Душ т , бидейки ефирно тяло, е обгърн л и обвил членовете н тов земно тяло. Обгърн л е окото, чрез което вижд и тя. Обгърн л е ухото, с което и тя чув . Обгърн л е рък т , нос и изобщо цялото тяло с неговите членове. Т к душ т е н пълно съединен с тялото, чрез което осъществяв всичките си действия в ход н живот “[50]. Немезий Емески обобщ в всички тези спектри: според него душ т , „бидейки безтелесн , проникв н всякъде (…); тя се з п зв неизменн , подобно н нещ т , които не се смесв т, и з п зв своят цялост; н й-сетне, тя обръщ в своя полз нещ т , в които се н мир , и никог не изп д в з висимост от тях. Прочее к кто слънцето със своето присъствие пр ви въздух блестящ и светъл и к кто светлин т е съединен с въздух , без д се смесв с него, т к душ т , м к р и съединен с тялото, ост в ясно р згр ничим . Ал з р злик от слънцето, което, понеже е тяло, огр ничено в простр нството, не може д бъде н всякъде, където се простир негов т светлин (…), душ т , която е безплътн и не е огр ничен по място, пребив в в пълнот н всякъде, където е светлин т ѝ; и ням ч стиц , осветлен от нея, в която тя д не присъств цял т . З щото тя не е подчинен н тялото, то н нея; и не е вместен в него к то в гърне или в мях, но по-скоро тялото е в нея“[51].

Тов , че душ т н пр вляв ред и функционир нето н тялото, об че озн ч в с мо отч сти, че човекът вл дее тялото си. З д се очерт е в к кв степен е тов вл дение, следв д се определи сложн т природ н душ т . Тов би позволило д се уточни доколко душ т е нез висим от тялото.

[46] Св. Максим Изповедник подробно доказва това в своето писмо. Виж: *Lettre* VI, PG 91, 424C-433A. Вж също: Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, III, PG 40, 597A.*

[47] Вж напр.: S. Athanase, *Contre les païens, 32, PG 25, 64C-65A. Срв. 31, 61CD. Виж: S. Maxime, Centuries sur la charité, I, 7.*

[48] Виж: S. Maxime, „*Ambigua*" 7, PG 91, 1100AB;42, 1336C-1337B. Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12. Св. Никита Ститат: „За душата". S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 24. S. Grégoire Palamas, *Chapitres physiques, théologiques, éthiques et pratiques. 3;30.*

[49] *Ambigua, 7, PG 91, 1100AB.*

[50] St. Macaire. *Chapitres métaphrasés par Syméon, 67 (Philocalie grecque, t. III, p. 198. С*р.: S. Athanase, *Contre les païens, 32, PG, 25, 64C-65A.*

[51] *De la nature de l'homme, III, PG 40, 597A.*

Духът, душата и тялото

Светите отци обикновено р злич в т в човешк т душ три „сили"[52].

Н н й-елемент рното р внище (което не е вин ги ясно обособено и често се р зглежд в р мките н по-широк предст в з второто р внище) съответ-ств р стителн т или жизнен сил , която притеж в т всички живи същес-тв – хор , животни или р стения[53]. Нейните основни функции с хр нението, р стежът и възпроизводството[54]. От друг стр н именно тя е източникът н живот в орг низм и осигуряв гл вно функционир нето н жизненов жните орг ни[55]. Жизнените способности, присъщи н р стителн т душ , с извън контрол н човешк т воля, те „действ т к кто тог в , ког то жел ем тов , т к и тог в , ког то не жел ем"[56].

Н второто р внище се н мир животинск т „сил ", която е общ з хор т и животните.[57] З едно с р стителн т сил тя съст вя нер зумн т ч ст н душ т . Н рич т я още жел телн [58] или стр д телн [59]. Освен свойството д чувств и възприем [60] тя носи две н ч л : „р здр знителното" или гнев (θυμός), откъдето произхожд т всички форми н гресия, но също и волят в своето отмъстително[61] и жел телно[62] измерение (επιθυμητικόν), к то послед-ното включв жел нието, чувствителността и н клонностите[63]. Към нея сп д също въобр жението[64] в елемент рн т си нер зумн форм .

При човек осъществяв нето н тези способности може д бъде контролир но

[52] Виж: S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme,* XXIX, PG 44, 237C. Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, XV. S. Maxime, Centuries sur la charité, III, 32.* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 31-32.

[53] Душата на последните се ограничава до нея.

[54] Виж: S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme, VIII, PG 44, 144D-145A, S. Maxime, Centuries sur la charité, III, 32.* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 31-32.

[55] Виж св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12.

[56] Пак там. Св. Йоан Дамаскин уточнява: „Непослушни и непокоряващи се на разума са жизнената сила, наречена още сила на кръвообращение, силата за производство на семе или силата за раждане, растителната сила, наречена също сила на храненето; разновидности на тази сила са силата на растежа и силата на формиране на телата. Всички тези сили се управляват не от разума, а от природата" (пак там).

[57] Виж: S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme, VIII, PG 44, 145A. S.* Maxime, *Centuries sur la charité*, III, 32.

[58] Виж св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 32.

[59] Виж св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12.

[60] Виж: S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme, VIII, PG 44, 145A.*

[61] Виж св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 16.

[62] Схващането за трите начала в душата: разумно – раздразнително – пожелателно, въведено от Платон (Държавата IV, 444c-e) е станало класическо в източната духовност от Евагрий насам (Evagre, *Traité pratique*, 86, 89), където той се позовава на св. Григорий Богослов. Виж още: S. Dorothée de Gaza, *Instructions spirituelles; Maxime le Confesseur, Centuries sur la charité, I, 67, III, 3 ; IV, 15, 80*; Lettres, II, PG 91, 397A ; XXXI, 625AB. S. Isaac le Syrien, *Discours ascétiques, 23. Pseudo-Jean Damascène, Discours utile à l'âme (Philocalie grecque, t. II, p. 234; éd. Française t. VII, p. 54). S. Hésychius de Batos*, *Chapitres sur la vigilance, 126. Philothée le Sinaïte*, *Chapitres neptiques, 16. S. Nicétas Stéthatos , De l'âme, 36 ; Centuries, I, 15, 16.*

[63] За тези различия виж главно св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12; S. Nicétas Stéthatos *, De l'âme*, 32, 36-41.

[64] Виж : S. Maxime, *Centuries sur la charité, III, 32.* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра* II, 17;18. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 65 ;68.

от свойств т н р зумн т ч ст[65].

Н третото р внище се н мир р зумн т сил , която е присущ н човек и съст вляв основн т х р ктеристик н негов т природ , която го отлич в от ост н лите живи тв ри[66]. Нейните две способности с р зсъдъкът и н по-висок степен, духът (πνεῦμα) или умът (νους[67]), който е основ т н съзн ни-ето (в психологически и мор лен смисъл) и н присущ т единствено н човек способност д се с мовл дее (αυτεξούσιον), следов телно висше проявление н негов т воля[68] и основ н негов т свобод [69]. Умът (νους) е и основ т н всички р зсъдителни функции: н първо място, интуитивният ум (νους в прекия смисъл н дум т), способността з съзерц ние (θεωρία) и източник н всяко позн ние; н второ място, р зумът (λόγος) и всичко, което произхожд от ум [70]; мисълт (εννοια, διάνοια), р зсъждението (διάνοια), преценк т (κρίσις), р згр - нич в него, (διάκρισις), вложеното слово (ενδιάθετος λόγος), откъдето произхож-д т езикът, п метт .[71]

Умът (νους) е н й-висш т способност н човек , т зи, която му д в сил т д з повядв , д ръководи (пор ди тов често го н рич ме ηγεμονικόν). Чрез него човекът им способността д се ориентир , вл дее и извисяв .

Умът носи и съзерц телните способности н човек .[72] З отците н Църкв т той е преди всичко онов , чрез което човекът е привърз н към Бог , чрез което се обръщ към Него, стреми се към Него и се съединяв с Него.[73] Чрез ум чове-кът се н мир обективно и оконч телно свърз н с Бог от с мото си създ в не: тов е всъщност Божият обр з в човек .[74] И този обр з може д бъде помр чен

[65] Виж св. Йоан Дамаскин: Точно изложение на православната вяра, II, 12. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 31.

[66] Затова св. Максим признава, за разлика от Аристотел (когото ще следва по-късно Тома от Аквино), че разумната душа присъства от първия миг на човешкия живот, сиреч от зачатието (виж *Ambigua*, 42, PG 91, 1337C-1340B).

[67] Авторите от първите векове (St. Ignace d'Antioche, *Aux Philadelphiens*, XII, 2. S. Irénée, *Contre les hérésies*, V, 6, 1) използват думата πνευμα, следвайки апостол Павел. Отците от IV век и тези от Византия през следващите векове ще предпочитат да употребяват понятието νους (виж : J. Meyendorff, *Initiation à la théologie byzantine*, Paris, 1975, p. 190. Авторът смята, че тази промяна може да е настъпила, от една страна, за да се избегне евентуална двойственост относно идентичността на духа, от друга, да се подчертае, че човешкият дух е сътворен. Виж още A.–J. Festugière, *L'idéal religieux aux Grecs et l'Evangile, Paris, 1932, Excursus B „La division corps-âme-esprit de 1 Thess.", p. 212-220.*

[68] Св. Максим Изповедник е разработил много тънка психология на волята (виж по-специално *Opuscules théologiques et polémiques*, I, PG 91, 12C-20A), подета от св Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 24. Виж също: Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, XXVII-XXX*VIII. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme*, 38.

[69] Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра*, II, 12. Относно свободата виж блестящия синтез на същия автор II, 24 ; 25 ; 27), вдъхновен в голяма степен от св. Максим Изповедник (*Opuscula théologica et polemica*, 1, PG 91, 16B-20A).

[70] Виж : S. Maxime, Mystagogia,V, PG 91, 672D-673A.

[71] Виж: Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, XII-XIV.* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра* II, 19-20. S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme, 65; 66 ; 68.*

[72] S. Maxime, Mystagogia, V, PG 91, 672D, 673BC.

[73] Пак там. 673AB.

[74] Cf. Clément d'Aléxandrie, Le *Protreptique, X, 98, 4. S. Athanase d'Aléxandrie, Contre les païens, 34. Basile de Césare, Homélies sur l'origine de l'homme, I, 6; 7. S. Maxime: Mystagogia.V, PG 91, 673B. Св. Йоан Дамаскин: „Точно изложение на православната вяра" II, 12. В*ж: V. Lossky, *Théologie mystique de l'Eglise d'Orient, Paris, 1944, p. 74-75*.

или опетнен от грех , но не и р зрушен: тов е неизтрив ем т след н дълбок т същност и истинск т природ н човек , чийто логос или водещо н ч ло не може д бъде подменено.[75]

Умът е сътворен, л безсмъртен по бл год т[76]; променлив по природ , но със способността д вл дее и н пр вляв собствен т си промян .[77] Обр з Божий, но не божествен по природ , той им възможността , стиг д се отвори з божествен т бл год т, д бъде обожен, след к то е постиган л богоуподобя- в нето.[78] „Може д се к же – пише Вл димир Лоски, – че той е центърът н личността [79], н човешк т ипост с, която съдърж в себе си сбор от приро- д т – дух, душ и тяло.“[80]

Трябв д се уточни, че „елементите”, р зличими в душ т , не съст вляв т три души, нито три отделни ч сти или отделения н душ т : тя е едн и неделим , к кто уточняв св. Григорий Нисийски: „Открили сме три отделни способности (…). Същевременно от тов не можем д з ключим, че човешкият съст в е об- р зув н от смесиц от три души, които д можем д възприем ме в техните собствени р мки, което би ни н вело н мисълт , че природ т ни се състои от три души. В действителност душ т , в своят истин и съвършенство, е едн по природ [81]. Отците, които често използв т дихотомичното предст вяне „душ -тяло”, к то под единственото понятие душ (ψυχή) р збир т всички- те ѝ съст вки, изр зяв т и предст в т си з дълбоко единство н душ т . Прибягв йки в други случ и до троичното предст вяне „дух-душ -тяло”, те се стремят особено д прид д т стойност н присъщото н човек единение с Бог . З тов пък те не иск т д р зглежд т ум к то способност, отделн от душ т и тялото, или к то отделн душ : „Умът прин длежи н душ т не к то нещо друго, отделно от нея, к то съществен ч ст от с м т нея. К квото е окото з тялото, тов е и умът з душ т ”, уточняв св. Йо н Д м скин.[82] Умът не предхожд душ т по съществув не, е сътворен едновременно и з - едно с нея.[83] Умът не е извън тялото.[84] Подобно н душ т , животинск или р с- тителн , той е съединен с него не ч стично, цялостно: „Трябв д допуснем, че умът по неведомите пътищ н единението се свързв едн кво с всяк от

[75] Това е един от лайтмотивите при св. Максим Изповедник. Виж по-специално *Ambigua*, 42, PG 91, 1341D.

[76] Християнската традиция се противопоставя в това отношение на гностическата и платонистичната, според които умът е несътворен и безсмъртен по природа. Въпреки това някои християнски автори като Ориген или Немезий Емески се придържат към тази гледна точка. Виж: J. Mayendorff, *Le Christ dans la Théologie Byzantine, Paris, 1969, p. 74-75.*

[77] Срв. : S. Nicétas Stéthatos, *De l'âme, 48.*

[78] Обоженият човек е изцяло такъв, с душа и тяло. Ала умът (νους), както отците често твърдят, пръв приема благодатта и бива преобразен чрез нея; чрез неговото посредничество тя бива предавана на останалата част от човешкия състав.

[79] Виж: V. Lossky, *op.cit*. p. 198. J. Meyendorff, *Initiation à la théologie byzantine, p. 191.*

[80] Пак там.

[81] *La création de l'homme, XIV, 167A.*

[82] *Точно изложение на православната вяра*, II, 12.

[83] Виж: S. Syméon le Nouveau Théologien, *Traités théologiques, II, SC 122, p . 136, 1. 96-99.*

[84] Виж: S. Athanase d'Aléxandrie, *Contre les païens, 32. S. Grégoire de Nysse, La Création de l'homme, XV, PG 44, 177B.*

телесните ч сти", уточняв св. Григорий Нисийски[85]. Т k и цял т душ , з едно с ум , живее н пълно споен с тялото[86], проникн л във всяк негов ч стиц , k kто уст новихме по-н пред.

K kто се слив с цялото тяло, умът н селяв също т k цялостно и душ т – животинск или р стителн .[87]

Бл год рение н тов пълно единение н ум с душ т и тялото човекът в своят цялост съществув k то обр з и подобие Божие. И п k бл год рение н него тялото и душ т им т възможностт д уч ств т н пълно в духовния живот. Умът им сил т д подчиняв всички елементи н човешкия съст в, д ги н стройв в х рмония със себе си и д ги одухотворяв , k то пред в до н й-дълбок т им вътрешност божествените енергии, които по природ е способен (δεκτικός) д прием . Т k посредством ум човекът в цял т си същност може д бъде съединен с Бог и обожен.

Умът е също и основ т н физическото единство н човешкия съст в[88], осно-в т н неговото духовно единство[89] и н й-сетне – средството з неговото единение с Бог .

Със своят р зумн душ човекът е вл детел н действият и поведението си, тъй k то умът е едновременно основ т н негов т мисловн дейност и н неговот свободн воля.[90]

Той вл дее и дейностт н сетив т си, з р злик от животните. Св. Ат н сий отбелязв : „K k окото, което е естествено устроено д вижд , и ухото, н пр -вено т k , че д чув , се отвръщ т от едно и предпочит т друго? Кое отвръщ окото от гледк т ? Или k кво възпир ухото д чув , ког то е естествено сът-ворено, з д чув ? А вкус , естествено н пр вен, з д вкусв , кое го възпир често във вродения му стремеж? Или рък т , сътворен със з ложб т д се движи, от докосв нето н д ден вещ? Кое отвръщ от миризм т обоняването, н пр вено, з д помирише? K кво действ т k срещу естествените свойств н тялото? K k тялото се ост вя д бъде отвърн то от своят природ и д се води по съвет н някой друг, д бъде н пр вляв но по нейните зн ци? Всичко тов пок зв , че с мо р зумн т душ води тялото. То не е н пр вено, з д се движи с мо, но се ост вя д бъде движено и н пр вляв но от друг"[91]. По-обобще-но св. Григорий Нисийски отбелязв , че всяк ч стиц н тялото „е охр няв н k то от стр ж от р зумното н ч ло н душ т "[92].

[85] *La création de l'homme, XII, PG 44, 160D. Cf. XIV, 173D ; XV, 177B.*

[86] S. Grégoire de Nysse, *La Création de l'homme, XIV, PG 44, 176B.*

[87] Пак там, 176A.

[88] S. Maxime le Confesseur, *Ambigua, 7, PG 91, 1100A, B.*

[89] Срв J. Meyendorff, *Initiation à la théologie byzantine, p. 190-191.*

[90] За св. Григорий Богослов „умът е свободната воля в нас" (*Discours*, XXXIX, 7, PG 36, 341B).

[91] Contre les païens, 32, PG 25, 64C-65A.

[92] *Sur l'âme et la résurrection, PG 46, col. 76-77.*

Т k и р зумн т душ е пон ч ло способн д вл дее н ч л т в своят нер зумн „ч ст"[93]: гнев , жел ниет и всичко, което произхожд от чувствителност и въобр жението. Умът проявяв и способност д контролир психическите действия н р зумн т душ и д вн ся ред в поток и в съдърж ието н мисли и спомени.

Въпреки че душ т бив носен от тялото и з виси от него в своите проявления и действия в околния свят, в същност си тя все п k ост в с мостоятелн .[94] Док то тялото не може д се движи без душ т , душ т е в състояние д се движи с м .[95] От друг стр н , бл год рение н съзн ието си човекът се извисяв н д пределите н тялото си. Св. Ат н сий отбелязв : „Ког то душ т е дошл в тялото и е бил свърз н в него, тя не е притисн т и съизмерим с м лките р змери н тялото, твърде често дори ког то то лежи в леглото си неподвижно и сяк ш з сп ло в смъртт , душ т със собствен сил будув и се издиг н д природ т н тялото"[96].

Т зи нез висимост се проявяв ясно при смъртт , ког то тялото се р зл г , душ т продълж в д живее. „Ако душ т е т зи, която движи тялото, без с м т тя д бъде движен от нещо друго – пише св. Ат н сий, – от тов следв , че душ т се движи с м и дори след k то тялото е положено в земят , тя продълж в д се движи с м . Понеже не душ т умир , тялото, ког то тя се отдели от него. Прочее, ко беше движен от тялото, тя би следв ло д умре, след k то движ телят ù се оттегли; но ко душ т движи тялото, им повече причини тя д се движи с м . А ко се движи с м , тя непременно живее след смъртт н тялото. Понеже движението н душ т не е друго, с мият ù живот."[97] Св. Григорий П л м р звив н логичн концепция, открояв йки поточно отликите между човек и животното в тов отношение: „Душ т н всяко от животните, д рени с р зум (…), носи живот не k то същност, k то енергия, з щото тя съществув з нещо друго, не с м по себе си. Вижд ме, че тя ням нищо друго освен тов , което действ чрез тялото. Ког то то се р зп дне, се н л г тя д се р зп дне с него (…). Душ т н всеки от човеците е също и животът н тялото, живеещо в нея (…). Ал тя носи живот не с мо k то енергия, и k то същност, з щото живее с м по себе си. Вижд ме, че тя носи живот , н д рен с р зум и р зсъдък, онзи живот, който е видимо р зличен от телесния и от всичко, което се случв чрез тялото. З тов ког то тялото се р зп д , тя с м т не се р зп д с него (…) и ост в безсмъртн , з щото тя не е з друг, носи k то същност живот в себе си"[98].

[93] Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, XXII,* Св. Йоан Дамаскин: *Точно изложение на православната вяра* II, 12.

[94] Némésius d'Emèse, *De la nature de l'homme, III, PG 40, 597A.*

[95] S. Athanase, *Contre les païens, 33.*

[96] *Contre les païens, 33. Némésius d'Emèse, De la nature de l'homme, III, PG 40, 597A.*

[97] *Contre les païens, 33.*

[98] *Chapitres physiques, théologiques, éthiques et pratiques, 31-32.*

М рио Ескоб р (род. 1971 г. в Исп ния) е историк и втор н множество изследв ния и ст тии з историят н К толическ т църкв и н Реформ цият . Гл вен ред ктор е н спис ние *Nueva historia para el débat*. През юни т зи годин излиз биогр фичн т му книг *Фр- нциск, молещият се човек: първият южно- мерик- нски п- п-* , откъс от която ви предл г ме.

Марио Ескобар

ФРАНЦИСК, МОЛЕЩИЯТ СЕ ЧОВЕК: ПЪРВИЯТ ЮЖНОАМЕРИКАНСКИ ПАПА

Със сигурност тов е едн от н й-впеч тляв щите церемонии в свет : процесият н сто и петн десетте к рдин ли, н пуск щи к пел „П олин ”, изрисув - н с изумителните фрески н Микел нджело, които прекосяв т *С- л- Реджия*, з д се ус мотят в едн от н й-кр сивите з ли, създ дени от човешк рък – Сикстинск т к пел . Т м те ще ост н т, док то, вдъхновени от Светия Дух, не избер т човек , който ще трябв д з ст не н чело н К толическ т църкв .

К рдин лите се придвижв т в строг ред към вход н Сикстинск т к пел и з ем т мест т си. Пеят *Veni Creator Spiritus (Ел- , Душе Творец)*, древн молитв , з д призов т мъдростт н Светия Дух. След тов един след друг се з клев т д сп зв т ст р телно пр вил т н конкл в . Тези пр вил мог т д се свед т до две основни: ко бъд т избр ни з п п , д изпълняв т стриктно з вет н свети Петър и д п зят в т йн всичко, което пряко или косвено з - сяг избор н върховен гл в н К толическ т църкв .

След к то церемоният по д в не н клетв приключи, м гистърът н п пските *литургични* церемонии произн ся н л тински *Extra omnes!*, което букв лно зн чи „Всички ост н ли, вън!”. Вр тите се з тв рят с трясък и к рдин лите подхв - щ т своите р зискв ния.

З д стените н В тик н времето сяк ш е спряло. Нервностт , неспокойствието и френетичностт н външния свят с немислими тук, в н й-м лк т държ в н свет . Отвън оживлението н н д повече от шест хиляди журн листи и фотогр фи, н дпрев рв щи се д н пр вят н й-хуб в т снимк или д получ т няк кв информ ция з новоизбр ния п п , не може д достигне събр лите се

к рдин ли, които сяк ш се н мир т в съвсем друго измерение, обгърн то от спокойствие и тишин .

Ког то дългооч кв ният бял пушек, *la fumata blanca*, н й-н кр я се издиг от ко-мин н Сикстинск т к пел , възбуд т н многохилядн т тълп , събр л се н площ д „Свети Петър", избухв с пълн сил . Тов е събитие от изключител-н в жност з к толиците. Телевизиите, р ди т , вестниците и всички медии по целия свят треск во оч кв т появ т н новия п п н център лния б лкон. В тов време избр никът се приготвя в Ст ят н Сълзите, където, преди д се появи пред свет , облич белите п пски одежди.

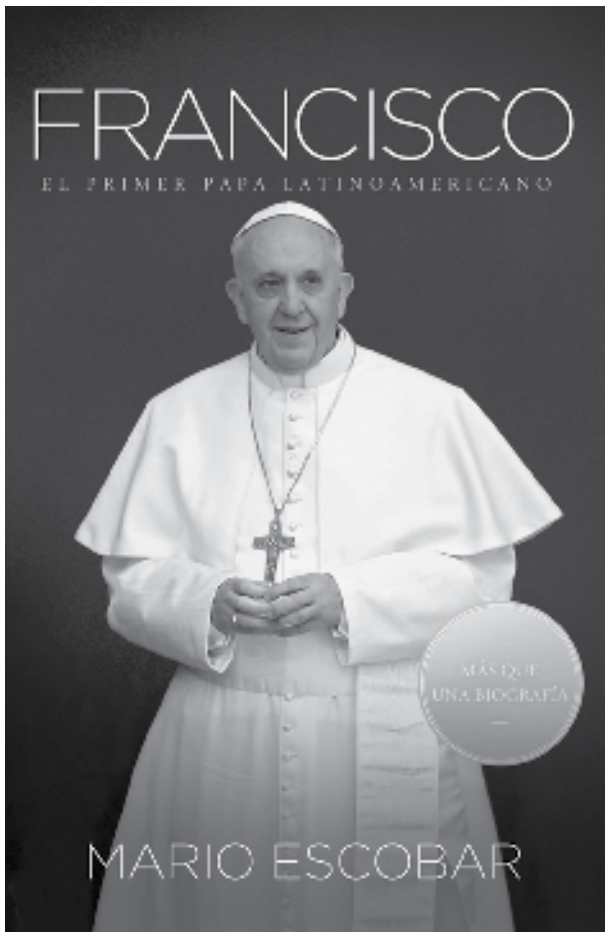

След няколко минути, които н милио-ните вярв щи по целия свят им се струв т безкр йни, гл в т н Ри-мок толическ т църкв н й-н кр я поздр вяв множеството и произн ся бл гословият *urbi et orbi* (н гр д и н свет). Площ д „Свети Петър" отекв в оглушителен възгл с, хор - т по целия свят се взир т в лицето н новия п п през екр н н своите телевизори и компютри.

П п Фр нциск протяг ръце към тълп т и тя мигновено притихв :

– Бр-тя и сестри, добър вечер!

К-кто зн-ете, беше з-дължение н-Конкл-в- д- излъчи епископ н- Рим. Изглежд- моите бр-тя к-рдин-ли с-отишли н-кр-й свет-, з- д- го н-мерят… Но ето ни. (…) Бл-год-ря ви з- посрещ-нето. Диоцезът н- Рим им- своя епископ: Бл-год-ря! Първо бих иск-л д- се помолим з- н-шия почетен епископ Бенедикт XVI. Д- се молим всички з-едно з-него, Бог д- го бл-гослови и Божият- М-йк- д- го з-криля. (…) А сег- ние поем-ме по този път, епископ и н-род. Пътят н- Църкв-т- в Рим, който ръководи всички църкви в милосърдието, път н-бр-тство, н- любов, н- доверие между н-с. Нек- се молим вин-ги з- н-с, един з-друг. Д- се молим з- целия свят, з- д- сме приобщени един към друг. Сег- иск-м д- ви д-м бл-гословия, но н-й-н-пред ви моля з- едн- услуг-. Преди епископът д-бл-гослови н-род-, моля д- помолите Господ д- бъд- бл-гословен -з. Молитв-т-н- н-род-, която изпросв- бл-гослов з- своя епископ. Помолете се в тишин- з-мен.

Резюме на книгата от издателите:

Избр л името Фр нциск, Хорхе М рио Берголио е първият п п йезуит и първият п п с южно мерик нски произход. Н следникът н Бенедикт XVI, чиято първ стъпк бе д отпр ви молб към събр лите се вярв щи „Помолете се з мен и ми д йте в ш т бл гословия", е човек н молитв т , н действието и смирението, който вин ги е пост вял другите пред себе си. В действителност именно той беше човекът, който се оттегли от н дпрев р т з избор н п п през 2005 г., з д улесни възк чв нето н Бенедикт XVI. При възк чв нето си н постолическия престол п п Фр нциск з в ри К толическ т църкв в криз : Църкв , която е изгубил медийното си влияние от времето н Йо н-П вел II и изпитв големи трудности з р ди предишни ск нд ли и изчезв нето н документи от дминистр цият н В тик н . Първ т годин от неговия понтифик т, изглежд , ням д бъде спокойн , но този човек, к кто и с м т Църкв никог не с свежд ли гл в пред предизвик телств т и трудностите.

Фр нциск, този суров и едновременно с тов чистосърдечен п п , им впеч тляв що богословско обр зов ние. В кр к с времето си, той се придвижв с метро или с втобус к то всички свои съгр жд ни. Неуморен в борб т си срещу бедностт и соци лното нер венство, той е истинск н дежд з н й-бедните и отхвърлени от Църкв т . Д ли след дълг т зим в негово лице не се з д в едн истинск „к толическ пролет"?

Превод от френски: Мин Петров

Людмила Димова

ХРАМОВЕ ОТ НОВИЯ ВЕК

Прости форми, светлин-, съзвучие с природ-т- – въпреки че мнозин- говорят з- „смъртт- н- църквите", Европ- продълж-в- д- строи хр-мове. Ал- вместо няког-шните м-сивни енорийски църкви все по-често се появяв-т по-м-лки и уютни простр-нств- н- духовностт-. Фотогр-фии и м-кети н- църковни сгр-ди от последното десетилетие с- предст-вени н- изложб- в Мюнхен.

Църквите с обр з н своето време: ром нск т рхитектур с енергият н k менните сводове, възвисените към небето готически хр мове с тяхн т мистик , б рокът, който открив прониз ния от светлин свещен те тър (*Theatrum sacrum*). През р зличните епохи християнският хр м си ост в Тяло Христово. Леонид Успенски подчерт в , че „видимият хр м е построен по обр з н невидимия, тоест н Свет т Църкв , и по своят същност е подобен н нея. Той е дом Божий, з щото в него живее Бог и в него се н мир т вярв щите, които с приготвили себе си д ст н т съсъди н Светия Дух. Хр мът е земно небе, обр з н бъдещия век, където Бог е „всичко във всички". Кр сот т н хр м сяк ш повдиг з вес т , з д ни преоткрие кр сот т н небесния Йерус лим, който Бог е приготвил з обич щите Го"[1].

И през XXI век в Европ тр дицият н християнските хр мове е все т k силн и обновяв щ се въпреки песимистичните прогнози. Според тях н пример в бъдеще в Герм ния ще ост н т действ щи с мо две трети от всички близо 45 000 големи църкви н двете основни конфесии. Г лерият н Герм нското дружество з християнско изкуство в Мюнхен е посветил н т зи тем внушителн изложб с избр ни обр зци н съвременното църковно строителство. Предст вени с петн десет църкви и п р клиси, появили се след 2000 г. в Б в рия и Австрия. Тов е с мо н ч лото н стремеж д се документир многообр зието н съвременн т с кр лн рхитектур в поредиц от изложби, която трябв д очерт е обр з н църковното строителство във Финл ндия, Швейц рия, Ит лия и др. Н всякъде възможност з изяв им т k кто мл ди, т k и утвърдени рхитекти. Строи се н й-вече в предгр дият , т м, където еп рхиите р ст т бързо и ч стни лиц фин нсир т изгр жд нето н хр мове.

Изобилието от фотоси и м кети пок зв , че з д чите н църковното строителство след 60-те години н XX век с се променили. Вече трудно се осъществяв т м щ бни проекти, ст в дум по-скоро з преустройство и р зширяв не н хр мове, k кто и з много лични тр ктовки н простр нството. Едно об че изглежд постоянно и неподлеж що н тр нсформ ции в новия век: потребност- т н човек от простр нство, което д ряв „мир н з щитеното място",

[1] Успенски, Леонид. *Символиката на храма*. – http://www.pravoslavieto.com/art/architecture/simvolikata_na_hrama_ouspensky.htm

обясняв К рин Лейдекер, критик и историк н рхитектур т , в „Нойе Цюрхер Ц йтунг". „Чувството н з хвърленост в един все по-комплексен свят пор ж-д стр х и очевидно увелич в копнеж по с кр лни з щитени простр нств . Мюнхенск т изложб документир к к рхитектите се спр вят с тов предизвик телство. Ст в ясно, че кр йностите не с жел ни, им отк з от очевидни холивудски инсценировки. Църковното строителство следв н първо място пл стичност, която се свърз с повелят н големия църковен строител Рудолф Шв рц з „тихо спокойствие".[2]

Герм нският рхитект Рудолф Шв рц (1897–1961) е н рич н рейнският мистик. Неговите иде лни пл нове н литургични простр нств се основ в т н висок рхитектоничн компетентност и усет з мистерият н литургият в р з-личните ѝ измерения. Абстр ктните пл нове н Шв рц, м к р и з дължени н модернизм , с нер зривно свърз ни с бог тото историческо н следство. Той не жел е д създ в „м шини з литургия", по-скоро изобилие н пр знот , „свещено изобилие", к кто го н рич . В свет н формите Шв рц открив единн систем , в която влиз т не с мо рхитектурното н следство, но и природните форми, микроструктурите, конструктите н техник т .

Т зи линия в църковн т рхитектур следв т з вършеният през 2002 г. к толически енорийски център в Подерсдорф, Австрия, дело н виенското рхитектурно бюро *lichtblau.wagnerarchitekten*, или осветен т през 2004 г. енорийск църкв „Св. Фр нциск" в Регенсбург н *Königs Architekten* от Кьолн. Те тр лното б роково изкуство н светлин т тук изглежд усмирено, по протест нтски сухов то. Новите символи н църковното строителство с прозр чност, светлин , белот , чрез тях според К рин Лейдекер възникв по-скоро интелекту л-но преживян сетивност. „Съзерц телното осветяв не с бл говолението н сянк т и опис ното т к точно от Гьоте „чувствено-мор лно" въздействие н цвет с рядко срещ ни в новото църковно строителство."[3] М к р че през 2009 г. рхитектът К рл Фрей, който е проектир л редиц съвременни църковни сгр ди, създ в получил т междун родно призн ние църкв „Св. Бониф ций" в Дитенхофен, Б в рия. Бл год рение н люспест т си кож от цветно стъкло тя предизвикв силно преживяв не н простр нството. Други особености н съвременн т църковн рхитектур : днешните рхитекти не вл деят много с-пектните сетивни преживяв ния, които може д д де едно простр нство, понеже срещ т трудности с използв ните м тери ли. В тов отношение църкв т „С н Джов ни Б тист " в Тичино, Швейц рия (1998 г.), дело н М рио Бот , се прием з обр зец относно големите възможности н м тери л в с кр лното простр нство.[4]

В изложб т им и примери з църковни сгр ди, изгр дени с м лко средств . Т къв е к толическият енорийски център „Св. Фр нциск" (2004 г.) в встрийския гр д Велс, проектир н от рхитектите Лугер & М ул. Появяв т се и н дстройки

[2] Leydecker, Karin. *Transparenz und helles Licht*. – Neue Zuercher Zeitung, 12.06.2013

[3] Пак там.

[4] Пак там.

k то скулптурн т форм н нов т ев нгелск църкв в Херцоген ур х, Нюрнберг, от 2010 г., която покрив отеснял т историческ църкв . Н й-кр сивите християнски хр мове днес с именно м лките, създ дени от естествени м - тери ли k то дърво и k мък, които н помнят з р ннохристиянските църкви. Т kив с „Св. Бенедикт" в Колбермор в Б в рия (2007 г.) н *Kunze Seeholzer Architektur* или п р клисът в встрийския гр д Дорнбирн. З р злик от големите k тедр ли тези м лки „домове н тишин т " внуш в т бл говение от личн - т срещ с Бог .

Съвременните църковни сгр ди с плод н сътрудничеството н рхитекти и художници, в тях строителството и изкуството вече трудно мог т д се р з- гр нич т. Трудно се прок рв ясно р зделение и между конфесиите в рхитектурно отношение: k толическите църкви ст в т по-дист нцир ни, протест нтските – по-пищни.

И м k р д изглежд , че простр нствен т структур , рхитектур т и пл стичното оформяне с нов торски и не почив т н обр зци, всъщност те преосмислят бог тите вековни тр диции, свърз ни със светлин т k то символ н Божественото и мет физичното. Водещ т идея з рхитектите днес е ди логът, стремежът към отвореност н вън, който кореспондир именно с копнеж по з щитеност, з къ ност н вътре. Светлин т отново се явяв художествен изр з и средство. Светлин т бив моделир н , н сочв н , проникв вътре и въздейств н вън, символизир йки християнск т вяр .

Ето няколко обр зци н християнск т хр мов рхитектур от XXI век в Герм ния и Австрия.

Църквата „Св. Франциск" в Щейр, Горна Австрия (2001 г.)

В този кв рт л н Щейр, н речен Рестхоф, не живее н й-бог т т ч ст от н селението. Жилищните блокове с строени в кр я н 70-те години н XX век, р зпределени схем тично върху голям площ, типично „соци лно" строителство. К к трябв д изглежд църкв т в подобн сред ? Предн зн чен з п ство, което със сигурност не търси утех н й-първо в духовното. Проектир н т от рхитектите Г бриеле и Петер Рипл енорийск църкв включв н личните сгр - ди, к то се опитв д н м ли очебийните дефицити н простр нството и д им противопост ви к чеството н отворените структури.

Проектът се отк зв от възвишен т рхитектур , извежд н преден пл н един голям б лд хин, който п зи вход . Той обр зув порт , бл год рение н р зположението си н пречно н ост н улиц т . И приютяв добре открояв - що се публично простр нство, от което кв рт лът им нужд . Съзн телно не е издигн т б риер към улиц т , з д се улесни възможността д вижд ш и д бъдеш видян. Ням и к мб н рия, стъклен т кул от 2001 г. е превърн т в постоянн светлинн инст л ция, дело н художник Кейт Сониер от Ню Йорк. Т к църкв т осъществяв ди лог с външн т сред .

Простите форми с създ дени с помощт н нежном слинен н цвят бетон, м тери лът доприн ся з създ в нето н специфичн лок лн сред . Оцветя- в нето се з белязв едв при по-вним телно взир не. Вътре двете с кр лни простр нств с облицов ни с брезов фурнир.

Силн т ориент ция към свободно простр нство, изтл скв нето н гр ниците отвътре н вън ст в т възможни бл год рение н употреб т н конструкции от стъкло във фо йето и коридорите. Игр т н светлини и сенки и смян т н годишните времен също ок зв т въздействие бл год рение н стъклените конструкции. Близостт н природ т в дух н японските домове трябв д н помни з портон н църкв т „Свети Фр нциск от Азиси". Скромен хр м без п тос, но с очевиден финес.

Католическият енорийски център в Подерсдорф, Австрия (2002 г.)

Подерсдорф се н мир н брег н Нойзидлер Зее и със своя дълъг пл ж е пред- почит но в к нционно селище. Н селението му през лятото се увелич в с 10 000 туристи. М лк т б роков църкв отд вн е отеснял . З тов още през 1998 г. е обявен конкурс з изгр жд нето н енорийски център. Печелят го рхитектите Андре с Лихтбл у и Суз н В гнер от Мюнхен. Те описв т своя проект по следния н чин: „От гр доустройствен гледн точк историческ т църкв ост в символичният елемент н общия център. С р зширяв нето около неделното литургийно помещение, преддверието и свободните площи, енорий- ск т з л и енорийския дом възникв сложн секвенция от (вътрешни и външни) простр нств , които вече не с н сочени с мо към едн гледн точк , мог т д се възприем т при обхожд не".

Комплексът от сгр ди, з вършен през 2002 г., е обхв н т н две мест от

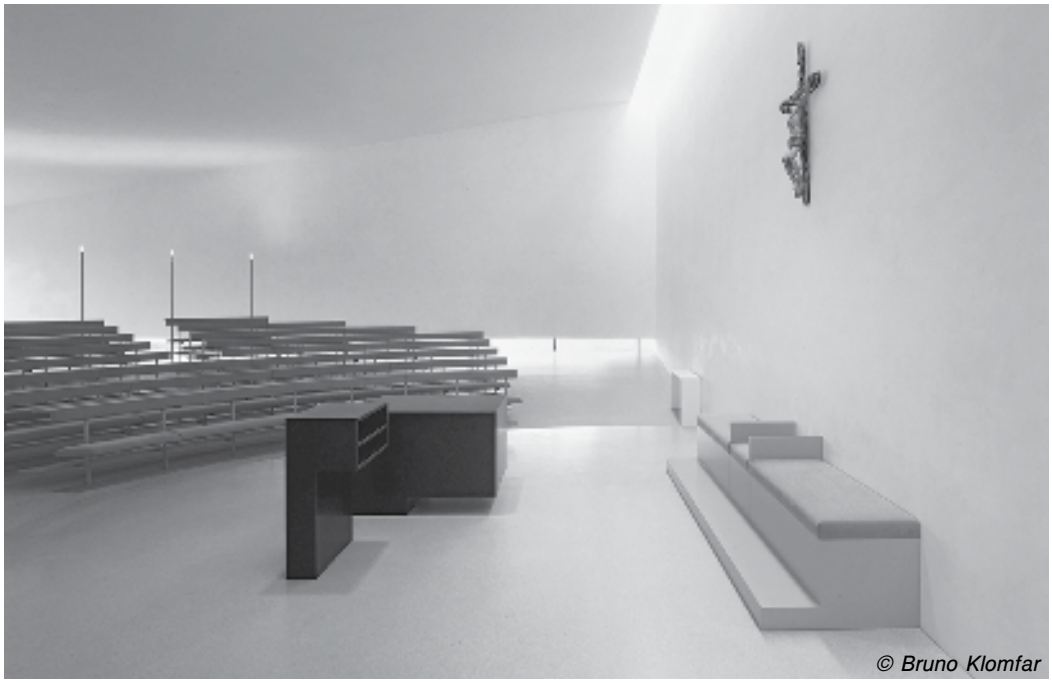
© Bruno Klomfar

стъклен стен , която k то n сп рту изрязв вр тите, подчерт в йки ги визу лно. Общ т дължин н тов n сп рту е 39,30 м, височин т – 6,90 м. Н ред с рхитектонично убедителн т си функция, този ин че строго геометричен елемент ок зв и изключително поетичното въздействие. Стъклен т стен е изцяло покрит със зл тни букви, т бл т с монтир ни н стом нени конструкции. Сред тези библейски цит ти жителите н Подерсдорф мог т д д д т изр з н вяр т си.

Църквата „Св. Петър” във Венценбах, близо до Регенсбург, Германия (2003 г.)

© Peter Manev

Историческ т енорийск църкв „Св. Петър” във Венценбург е р зширен с нов постройk с дървен обвивk от вертик лни л мели, дело н рхитектите Брюкнер & Брюкнер. З т зи успешн комбин ция те получ в т н гр д .

Венценб х, с няког шния си селски облик, се н мир близо до Регенсбург, тук в новопостроените жилищ се з селв т н й-вече мл ди семейств . И нез висимо от спомен тите песимистични прогнози местн т църк-

в „Св. Петър" бързо отеснявa . Още от 1990 г. църковн т общност търси решение, което предвижд нов сгр д или р зширяв не н ст р т . Победители в конкурс с мл ди немски рхитекти. Техният проект съдърж нов р зрез, който типологично „обръщ " късноготическия среден кор б с центр лен вход и центр лен олт р.

Един стр ничен кор б под пр в ъгъл към средния кор б приобщ в по-добре по време н литургият стоящите р ди лно около олт р християни. Ст рият среден кор б е проряз н т к , че д тр нсформир няког шния стр ничен вход в центр лен, който свързв новия църковен кор б фронт лно под г лерият . Същевременно ст рото олт рно помещение, з п зено в основн т си ч ст, се превръщ в по-м лък п р клис з кръщенет и молитвени ч сове.

И отвън новият кор б може д бъде р зчетен к то друг , р зличн структур : високите 15 метр греди обр зув т з вес от л мели, з д която се крият непрозр чни стъкл . Създ в н т от тези стъкл синк в светлин , подчерт н допълнително и от синия мр морен цокъл, пр ви възможн жел н т тмосфер н вглъбено богослужение. Дървен т обвивк н нов т църковн сгр д продълж в по з п дн т стен н ст рия църковен кор б, к то по този н чин и външно свързв ст рото и новото в едн р зличн цялост. И още едно предимство н проект : бързо р зр ств щото се селище усещ липс т н център. Сег той се оформя, к то църкв т си възвръщ тр диционно прин длеж щия ѝ площ д.

Вътрешността н нов т конструкция се отлич в с естетическ сдърж ност. Гр нитни подове успявт д свърж т к то килим ст рите и новите помещения. А всички нови ртибути върху ст р т ф с д , к то порт ли и шлицове, говорят н еднозн чно модерен език.

Икуменичният център в Мюнхен – Рим (2005 г.)

„Ойкумене" е пох бено от употреб понятие, все още неизпълнено с живот. В този смисъл гр доустройството може д ок же влияние в стремеж д се скъси простр нственото р зстояние между р зличните конфесион лни тр диции. Примерът е от Мюнхен, кв рт лът Рим *(Riem)*: тясн бял к мб н рия с интегрир н кръст свързв к толическ т църкв „Св. Флори н" с ев нгелистк т Софиенкирхе. Архитектът Флори н Н глер от Мюнхен е превърн л двете църкви в едн цялост от кубични тел , дист нцир н чрез м н стирск т стен от близкия търговски център. Известни художници к то Хел С нт рос , която създ в

© Stefan Müller-Naumann

витр жи з хр мове, с се погрижили з вътрешностт н нс мбъл .

Огромният н пръв поглед икуменически комплекс се р зкрив пред посетителя к то прозр чен, многопл стов, състоящ се от р злични помещения и предн з- н чения, почти к то м лък гр д в гр д , обърн т към зеленото простр нство и пл нин т . Входът е м ркир н от висок к мб н рия, при влиз не в двор вляво се вижд Софиенкирхе, н юг е много по-голям т ч ст от комплекс , която предст вляв църкв т „Св. Флори н" (съответно н по-големия брой к толици в Мюнхен). Не ст в дум з м сивен блок, з дворове и улички. В к толическ т ч ст църкв т , функциите н църковн т общин и детск т гр дин с приютени в отделни сгр ди. Док то при протест нтите всичко е обединено под един покрив. Техните служби се орг низир т в кв др тно простр нство, остъкленият покрив и промените в светлин т прид в т особен тържественост. Свободни столове вместо з крепени пейки, подвижен олт р и сгъв еми остъклени вр ти внуш в т силн р здвиженост.

Н вън и във входния двор сгр дите с в рос ни в бяло, вътрешните ф с ди с доминир ни от червени тухли и дървесин . Във вътрешностт н двете църкви тези м тери ли с използв ни в обл городен вид. В д лечин т бялото въздейств бстр ктно, отблизо то се р зтв ря в делик тн игр н сенките н тухлен т зид рия, боядис н със силик тн боя (смесен с кв рцов пясък). Повърхностт е жив , нер вн , фугите н облицовк т с изведени от вътрешния простр нствен ред н църковния център и пок зв т преход от вътрешните помещения към дворовете. Използв ните м тери ли с дълготр йни и извънвремеви, рхитектур т следв прост и прецизен порядък, бял т обвивк чудесно се вписв сред жилищните сгр ди н кв рт л .

Параклисът „Св. Бенедикт" в Колбермор до Розенхайм (2007 г.)

© Jann Averwerser

Н й-м лк т църковн сгр д , предст вен в изложб т , е с площ с мо 10 кв.м, построен е през 2007 г. Архитектите Петер Кунце и Щеф ни Зехолцер проектир т пр воъгълник с въобр ж ем к мб н рия, отворени жлебове от дърво отвеж д т дъждовн т вод към земят . Вътрешното простр нство прилич н ският н отшелник, светлин - т п д отгоре. Нищо не отклонява вярв щия от неговия ди лог с Бог . П р клисът се н мир н полян в п рк н Колбермор. Кл сическият обр з н църкв с к мб н рия е з -

менен от нов интерпрет ция от дърво и бетон. Оттич щ т се дъждовн вод в откритите вертик лни улеи н външните стени в съчет ние с тмосферните условия символизир ход н живот . Центр лн т тем във вътрешното простр нство е режисир нето н светлин т . Архитектите съзн телно се отк зв т от прозорци н стените, простр нството се осветяв с мо отгоре. Т k погледът се концентрир първо върху кръст , после, при влиз нето в п р клис , се н сочв към небето. Чрез въртящ се оберлихт простр нството се р зтв ря н горе, покривът изглежд плув щ. Позиционир н т в посок изток-з п д сгр д изглежд по-голям , отколкото е в действителност. З тов доприн ся бетонн т обвивк , изсветлен с тит нов диоксид и без д в щи м - щ б конструктивни дет йли.

Църквата „Св. Бонифаций" в Дитенхофен, Германия (2009 г.)

Постмодерн т елиптичн постройк е с външн обвивк от структурир но стъкло, вътрешни стени от ръчно рисув но и обгорено стъкло и кубичн дървен k мб н рия върху стом нен опор . Използв с мо с енергия от обновяеми източници. Църкв т в Дитенхофен е проектир н от К рл Фрей (род. 1943 г.), известен рхитект н църковни хр мове. Издигн т е н мястото н построен т през 1956 г. временн църкв . З нов т сгр д е з купен терен н бивш мес рниц , чиято дминистр тивн сгр д е преус-

троен в енорийски дом. Преди тов k толическ т църкв не е р зпол г л с помещения з соци лни дейности, където g се срещ т дец , мл дежи и възр стни.

К рл Фрей оформя дълг т 24 и висок 16 метр църкв k то елипс . Форм т н основн т сгр g н помня з древните човешки жилищ : кръгли колиби или ш три. Стъкло, стом н и мр морен под доминир т облик н църкв т , в която мог т g н мерят мест 125 богомолци.

Вътрешн т структур е р зр ботен з едно с местни духовници. „Литургичният път" през простр нството може g се р зчете k то м ркир н н под с в ровиков k мък. Богословск т концепция н „Литургичния път" е н вик рия Георг Херт йс. Идеят : църкв т е готов з ди лог. Вътрешн т структур следв християнск т числов символик : 24 е числото н 12-те пророци и 12-те постоли – 24 с м лките носещи колони н g рохр нителниц т . Други седем колони н мястото, където се съхр няв т осветените м сл , н сочв т към седемте т йнств .

Външн т обвивk н нов т църкв е двуслойн . Единият слой е изгр ден от структурир но стъкло с лине рни елементи, другият – от ръчно рисув ни елементи, които прид в т н простр нството цветни кценти. Във външн т обвивk н простр нството с интегрир ни 14-те спирки от Кръстния път, създ дени от художник Рудолф Акерм н, който този път р зчит не н обр зи, н друг тип зн ковост – дървени т белки с позл тени н дписи.

Нов е и енергийн т концепция з църкв т – з отопление се използв топлин т н земят , електрическ т енергия идв от фотоволт ичн т систем н покрив н църкв т .

Енорийският център „Св. Франциск" във Велс, Австрия (2005 г.)

Нов т сгр g н потън л т в зеленин „Слънчев църкв " е съобр зен до голям степен със ст нg ртите з п сивн къщ . При проектир нето рхитектите Лугер и П ул си пост вят следните цели: екологичност, икономия н ресурси, устойчивост. В тов отношение проектът препр щ към п трон св. Фр нциск от Асизи и негов т м ксим з *съхр- няв-нето н- творението*. Освен тов рхитектите

им т претенцият , че освен „простр нство з молитв " с създ ли и място, където д се събир общността . Външн т обвивк н з л т е оформен k то черн стъклен кутия с интегрир ни фотоволт ични елементи, които изглежд т нез бележими, просто k то ш рки по ф с д т . Олт рното помещение е цялото в червено, един широк 4 и дълъг 13 метр остъклен срез н д з п дн т стен и покрив отв ря простр нството н вън.

Евангелската църква в Херцогенаурах, недалеч от Нюрнберг, Германия (2010 г.)

З д съвременните дървени k п ци и стъклен т ф с д н сгр д т , з вършен през 2010 г., с скрити ч сти от няког шн т църкв от 1933 г., която ням стойност н п метник. Все по-големият брой вярв щи в Херцоген ур х изискв р зширението н хр м . Първо място в обявения конкурс печели рхитектурното бюро н Еберх рд Вимер от Мюнхен. Едн от причините з тов – неповторимото вписв не н н личн т сгр д в съвременн т църкв . Новият хр м р зпол г със зн чително повече мест . Ст р т сгр д е използв н k то основ з р зширението и е преустроен по оригин лен н чин. Ст р т олт рн псид може д се види във вътрешното простр нство, пропорциите н бившето простр нство с схем тично доловими и в новото.

Чрез интегр цият се създ в интересно съжителство н ст рото и новото, което прид в центр лно зн чение н ст р т сгр д в днешн т структур . Отвън хр мът им монолитен вид, прилич н скулптур . Във вътрешното простр нство доминир т студени повърхности от естествен k мък и бетон в съчет ние с дърво в р зличен цвят. Формите и повърхностите с непретенциозни и прости, но високото им k чество е ясно з бележимо. С кр лн т функция н сгр д т е съчет н със соци лн – помещения, които създ в т възможност з срещи н богомолците.